

استاد محمد امین متین اندخویی و اونینگ اثر لری

غلام سخی وکیل زاده یورتداش اندخویی

میلادی 2025 ییل

قویاش 1404 ییل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب شناسنامه سی

کتاب نامی:	استاد محمد امین متین اندخویی و اونینگ اثر لری
یازوچی:	غلام سخی وکیل زاده یورتداش اندخویی
تایپ ایتووچی:	عبدال مطلب عظیمی
بېزه کچی و صفحه	محمد عاطف همدم
ترتیبلاوچی:	
ناشر:	بابر کلتوری انجمنی، ستاکهولم، سویدن و انجمن فعال اعضا لریدن انجنیر عبدال بشیر یعقوبی
چاپ پیری:	مزار شریف، امید باسمه خانه سی
باسیلگن ییلی:	قویاش 1404
سان:	(500)
یازوچی نینگ	0729002555 _ 0783526728 _ 0799441208
تېلفون رقم لری:	

ایچیده گیر

- 1..... باش سۆز
- 5..... بیرینچی بۆلیم
- 5..... استاد محمد امین متین اندخویی نینگ حیاتی، اېلك تعلیماتی و ادبی، فرهنگی و
- 5..... رسمی فعالیتلری
- 18..... ایکنچی بۆلیم
- 18..... استاد متین اندخویی نینگ منظوم و منثور اثرلری
- 18..... منظوم اثرلر
- 18..... ۱ - کۈنگیل سۆزی
- 19..... ۲ - مرز خورشید
- 19..... 3 - باغ لاله پوش
- 21..... ۴ - چشم غزاله
- 22..... 5 - باغ ارم
- 24..... ۷ - قوآنچ اوجی
- 25..... استاد متین اندخویی نینگ منثور اثرلری
- 25..... 1- سادات (دودمان میر سید برکه اندخودی)
- 26..... 2- کاسه چوبین
- 27..... 3- سیماهای برازنده اندخوی
- 28..... 4- شمعی بر مزار خاموشان
- 30..... 5- مروری بر نبشته های روی دیوار
- 31..... 6- اندخوی و جایگاه آن در تاریخ
- 31..... 7- جاودانگان
- 32..... استاد متین نینگ اهتمامی و نظری آستیده باسیلیب چیققن اثرلر
- 32..... 1 - سرود آزاده گی

- 2 - گزیده غزل های نوید 32
- 3 - مشاعره 33
- 4 - تانگ ییلی 33
- 5 - گلبانگ صبح (چاغداش شاعرلر شعرلریدن توزیلگن تۇپلم) 34
- 6 - کابل در آیینۀ شعر..... 34
- 7 - گلشن زیبای اشعار مولانا میرمحمد امین قربت 34
- 8 - جلوه هایی از شعر جلوه 35
- 9 - گلشن قدس 35
- 10 - چراغ زنده گی 35
- 11 - مژده رحمت 36
- 12 - گلزمین وفا 36
- 13 - ارمانلر کویی 37
- 14 - دبستان محبت..... 38
- 15- زمزمه های روحنواز..... 38
- 16 - آق کؤنگیل 39
- 17- ساز پرده لریده کویلنگن قۇشیقلر 39
- 18- غربت نامه 40
- استاد متین اندخویی نینگ چاپگه تیار اثرلری 41
- 1 - هنرمندانیکه در اندخوی درخشیده اند 41
- 2 - خراسان بېشیگی 41
- 3 - کلیات اشعار پارسی دری 41
- 4 - از مسند ارشاد تا منبر تدریس..... 42
- 5 - سه چهره تابناک اندخوی 42
- 6 - معرفی گذر شیخ محله اندخوی..... 42
- 7 - زنده گینامه مولوی الحاج اسدالله نصرت به قلم خودش 42

42	8 - آنانيكه دراندخوى تدريس كرده اند
42	اوچينچى بۇليم
43	استاد متين اندخويى حياتى و ايجادياتى حقيده يازيلگن اثرلر
43	1 - افغان توركستانى ادبياتىدىن اۋرنك بىر شخصيت «استاد متين»
44	2 - اۋزليگىنى كويله گن قۇشيق
44	3 - يادواره استاد محمدامين متين اندخوى
46	4 - ياد نامه
48	تۈرتينچى بۇليم
	استاد متين اندخويى منظوم اثرلر يده گى اجتماعى - اخلاقى موضوعلر و تورلى اتمه لر و
48	قۇللنمه لر
114	محبت مکتبى
116	بېشينيچى بۇليم
	استاد متين اندخويى شعرلريگه نظيره غزللر، قصيده لر و رباعيلر، استاد گه بغيشله نيب
	يازيلگن خاطره لر، مقاله لر، رباعيلر، قطعه لر و استاد نينگ وفاتيدن كېيىن اونگه اته لىب
116	يازيلگن مرثيه لر و استاد نينگ شعرلريدن اۋرنكلر
156	منبعلر

باش سؤز

اؤتگن یریم عصر اؤرتیه سیده عزیز اولکه میز افغانستانده، تورلی سیاسی و نظامی اؤزگیشلر، تارتیشوولر و آغیر وضعیتلرگه قره مسدن، بو مملکتده تورلی ساحه لرده عملگه آشگن ثمرهلی یوتوقلر یانیده، تیل، فرهنگ و مدنیت رواجله نیشی، اینیقسه، باشقه تیللر قطاریده اؤزبیک و تورکمن تیللری نینگ اؤسیشی و رواجله نیشی اوچون هم ارزشلی ایشلر عملگه آشیریلگنی نینگ گواهی بۆلدبک. چینه کم ابللیک ییل مابینیده، اؤزبیک و تورکمن قلمکشلری نینگ ییترلی درجه ده بو فرهنگ و ادبی ساحه لرده آلیب بارگن ایزچیل فعالیتلری آلقیشگه سزاوار دیر. دېمک تیل و فرهنگنی رواجلتیریش اوچون موندی بیر زمینه یره تیلگن بیر زمانده، هه دېمه ی اؤزبیک متقدم و چاغداش شاعر و یازوویچیلری نینگ یوزلب اثرلری باسیلیب چیقدی و اولکه مطبوعات و ادبیاتی کؤکیده یوزلب ادبی سېمالر اؤز بې قیاس اثرلری بیلن یارقین قویاشدېک نورینی ساچه باشلهدی. انه شو پارلاق سېمالردن بیرته سی ذواللسانین بیتوک شاعر و یازوویچی، مطبوعات اهلی و آگاه تاریخ نگار استاد محمدامین متین اندخویی دیر.

آچیق راق آیتگنده، استاد محمدامین متین اندخویی نینگ تیل و ادبیات، اینیقسه اؤزبیک تیلی و ادبیاتی نینگ باییتیشده، آلیب بارگن ایاسیز و دواملی فعالیتی، اؤزبیک تیلی و ادبیاتی تایخیده کم نظیر دېسه مبالغه بۆلمه یدی. شو باعثدن استاد متین اندخویی نینگ چاغداش شاعر- یازوویچیلر آره سیده اېنگ سېر محصول شاعر و تحقیقچیلردن بیر ی دېب حسابله سک حقلی میز. اینیقسه استاد نینگ **آنه دیاری اندخویی** تاریخی، علمی و شخصیتلری و تاریخی آبدی لری حقیده ایجاد اېتگن بې تکرار منظوم و منثور اثرلری مملکتیمیز چاغداش ادبیاتیده نظیر سیز دېسک خطا کېتمه گن بۆله میز. چونکه حاضرگچه هیچ بیر کیمسه متین اندخویی چه، اوشبو مدنیت پرور یورت تۇغریسیده تۆلیق و هر تمانلمه اثر یازمه گن.

شو باعث استاد نینگ ادبی و فرهنگی مقامیگه حرمت قویش و او ذات نینگ یره- تگن بی قیاس گنجینه لرینی، شعر و ادبیات چنقاغلیریگه بیتکزیش و تانیتیش هر بیریمیز نینگ ذمه میز گه قوییلگن آغیر مسوولیت ابدی. گرچک استاد نینگ یشم پیتلریده او ذات نینگ حیاتی و ادبی فعالیتلری و اثرلری حقیده مملکت نینگ تورلی ولایتلری و تومنلریده بیر نیچه بار احتفاللر اؤتکزلیب استاد گه بغیشله نیب اوچ - تورت اثر هم شاعر و یازووچیلریمیز آرقه لی نشر ایتیلگن ابدی. جمله دن قویاش 1395 ییلی، فاریاب ولایتی معلم تربیه لش ریاستی نینگ تشبثی و شوونمل استاد احمدالله عرب نظری آستیده، استاد متین اندخویی تولدی نینگ (76) ییللیگی مناسبتی بیلن یوزلب عالمیر، شاعرلر، استادلر و بیر قطار فرهنگی کیشیلر اشتراکچیده فاریاب ولایتی سالونیده بیر کهنک احتفال یؤلگه قوییلگن ابدی. کبیینچه لیک، اوشبو ادبی - فرهنگی ییغینده اؤقیشگه آلینگن دولت رسمیلری نینگ تسلیت پیاملری، استاد متین حقیده شاعر و یازووچیلر نینگ تورلی تحقیقی مقاله لری، وصفی شعرلری و مرثیه لری «یادواره استاد محمد امین متین اندخویی» عنوانیده بیر تؤولم فاریاب فرهنگ سبور والیسی سیدانور سادات جنابلری نینگ مالی یاردمی و استاد محمدکاظم امینی نینگ اهتمامی بیلن باسیلیب چیققنی نینگ گواهی ابدیک. اوندن سؤنگ قویاش (1398 ییلی) یعنی استاد متین اندخویی رحلتیدن بیر آی کبیین، یازووچی محمد حسن تؤولقین اهتمامی بیلن استاد گه بغیشله نیب چاپ ایتیلگن «اؤزلیگینی کویله گن قوشیق» ناملی بیر تؤولم، بایقرا فرهنگ اویوشمه سی نینگ مالی حمایتی بیلن، کابل شهری، واژه باسمه خانه سیده چاپ ایتیلدی. بو اثرده استاد نینگ وفاتی مناسبتی بیلن، رسمیلر، تنیقلی شاعر و یازووچیلر قلمیگه عاید تسلیت پیاملری، تحقیقی و بدیعی مقاله لر، مرثیه شعرلر کیریتیلگن. شوکی شو سنه دن بیر ییل اؤتگچ استاد نینگ آنه دیاری اندخوی ده هم او ذات وفاتی نینگ بیر ییللیگی مناسبتی اوچون کمینه وکیل زاده نینگ تشبثی و اهتمامی همده پوهنوال دکتورسیدمحمدعالم لیب ویرایشی بیلن «یادنامه» عنوانی آستیده بیر

تؤپلم اندخوی بیر قطار بیلیم سبور خلقی نینگ مالی یاردمی بیلن مزارشریف «صورتگر» باسمه خانه سیده چاپ ایتیلیب بیر احتفال آرقه لی کتاب ذوقمندلریگه ترقه تیلدی. دېمک بو تۆپلمده هم عموماً آڭگنده، استاد نینگ رحلتی مناسبتی بیلن یۆللله نیلگن دولت رسمیلری و خارجه‌گی بویوک مرتبه لی شخصیتلر قیغوداشلیک پیاملری همده استادگه بغیشله نیب یازیلگن خاطره مکتوبلر، تحقیقی مقاله لر و مرثیه لر سیغدیریلگن ابدی. شونگه اؤخشش میلادی 2016 ییلده تورکیه لیک تحقیقچی جناب دکتور صلاح الدین تۆلقون نینگ استاد حقیده‌گی «افغان تورکستانی ادبیاتیندن اؤرنک بیر شخصیت استاد متین» ناملی سېر قیرره اثری استانبول شهریده چاپ ایتیلدی.

منه بوگون تېنگری تابوغيگه چېکسیز تنالر بۇلسین کیم اېزگو ایستکلریمیز رویابگه چیقېب، قلم اربابی، یېتوک ذواللسانین شاعر و یېریک یازووچی استاد محمد امین متین اندخویی نینگ حیاتی و ادبی فعالیتلریگه بغیشله نیب یازیلگن اثر چاپگه تیار بۇلگن. دېمک کتاب نینگ مضمون - محتوا سی حقیده دېماقچی بۇلسک، اوشبو اثر تۇرت بۇلیمدن توزیلیب، بیرینچی بۇلیمیده استاد متین اندخویی نینگ حیاتی، اېلک تعلیماتی و اونینگ ادبی و فرهنگی فعالیتلری، ایکینچی بۇلیمیده استاد نینگ منظوم و منثور اثرلری، اوچینچی قسمیده استاد متین اندخویی ایجادیاتیده‌گی اجتماعی، اخلاقی موضوعلر، تورلی اتمه لر و قۇللنمه لر شرحی و قاله ویرسه اثر نینگ تۇرتینچی بۇلیمیده اېسه استاد متین اندخویی شعرلریگه یازیلگن نظیره لر، شو کبی استادگه اتب یازیلگن خاطره مکتوبلر، مقاله لر، رباعیلر و استاد نینگ وفاتیدن کبیین اونگه بغیشله نیب ایجاد ایتیلگن مرثیه لر و سۇنگگی بېتلیریده اېسه استاد شعرلیدن نمونه لر کیریتیلگن.

سؤز باشی سۇنگگیده، قۇلینگیزده گی اثر نینگ چاپ ایتیلیشده مالی یاردم کؤرستگن ستاکهولم - سویدن ده فعالیت آلیب باره یاتگن **بابر کلتوری انجمنی** و اوشبو انجمن فعال اعضاسی حرمتلی انجنیر عبدالشیر یعقوبی شونینگدېک حرمتلی محمد کاظم نیازی دن منتداریک بیلدیره‌من. شو کبی، اثر متنی و مقولری نینگ طرح و دیزاین ایتیشده

هرتمانلمه کومکلشگن حرمتلی محمدعاطف همدم، قاله وېرسه کتاب نینگ تایپ و کمپیوتر ایشلریده، ایه مسدن حصه قۇشگن حرمتلی عبدالمطلب عظیمی گه اۇز چوقور منتدار چیلیگیمنی اظهار اېته من. آیتیش لازم کیم اوشبو دفتر نینگ تالیف اېتیشده، استاد متین اندخویی نینگ اۇغیللری استاد نجیب الله متین هم تورلی قیمتلی منبعلر، مستند یاد داشتلر و کېره کلی معلوماتلرنی کمینه اختیار یگه قۇیگنلری اوچون چېکسیز ممنون من. بو عزیزلرگه تېنگری تابوغیدن اولوغ ظفرلر تیلپ قاله من.

حرمتلر بیلن

ثور آیی، قوباش 1404 - بیل، اندخوی

غلام سخی وکیل زاده یورتداش اندخویی

بیرینچی بۆلیم

استاد محمد امین متین اندخویی نینگ حیاتی، اېلك تعلیماتی و ادبی، فرهنگى و

رسمى فعالیتلری

مولانا عبدالحی اۇغلى استاد محمدامین متین اندخویی قویاش ۱۳۱۹ ییلی (میلادی ۱۹۴۰ - ۱۹۴۱) فاریاب ولایتی اندخوی تومنی نینگ «چک محله» (چکمن محله/ چکمن لیک خانه) دېگن گذریده توغیلگن. بېش یاشرلیگیده، آنه سی وفات اېتیپ، تربیه سی آته سی داملا عبدالحی (وفاتی، قویاش ۱۳۴۷) اېگینگه قۇیلدی. داملا عبدالحی اېسه، بخارا یوکسک مدرسه لریده تعلیم آلیپ شعر و ادبیات شیفته لریدن بیرى اېدی. استاد متین اېلك اۇقوولرینی آته سی قاشیده کسب اېتیپ، سۇنگره اندخوی باشلنغیچ مکتبیگه کیریپ او درگاه ده آلتینچی صنف گچه اۇز بیلیملریگه دوام اېتیردی. اېلك تعلیم آلیشیده، آته سی اونگه بیرینچی یۇللاووجی بۇلگن لیگی حقیده، استاد متین نینگ اۇزی موندە ی یازه دی:

بحمدالله دمد گلبانگ رحمانی ز تقریرم

پدر بنمود با ارشاد حرف نغز تنویرم

نقشبندیه طریقه سی حقیده معلومات بېروچی «طریقه الراشدین» کتابی و حضرت ابوالمعانی میرزا عبدالقادر بیدل کلیاتینی تۇلیق اۇقیپ چیققن مولانا عبدالحی نینگ، شعر و ادبیات ساحه سیده، اۇغلى استاد متین اندخوییگه کتّه تاثیراتی قوییده گی بیتلرده بېلگی لنه دی:

جز کیف معرفت نکند جستجو متین

اوراست ذوق لذت پند پدر لذیذ

بو موضوع استاد نینگ اؤزبک تیلیده گی شعرلریده هم اؤز عکسینی تاپکن :

آتم آلیده سینچیکلب معانی رمزین اؤرگندیم

مہنی یلغوز قۇیب کەتدی، یانار قلییم غمومینده

عایله ده گی منه شو ادبی فضا تاثیراتلری باعث، استاد متین مکتب نینگ تورتینچی صنفیده تعلیم آله یاتکن پیتلریده، شعر عالمیگه هم اہلک قدملرینی قۇیه باشله یدی. دہمک شعر یازیشده، مکتب باش معلمی استاد غلام محمد نقره فاریابی، محمدریفق عنبر، استاد عبدالکریم بہمن و استاد عبدالقیوم رحمانی دہک سؤز اوسته لری، استاد نینگ ہرتمانلمه قۇللب قوتله گنلر. شونینگدہک، رحمتلی استاد محمدعمر بیگزاد، غلام ناصر نادم زاده، استاد عبدالرحمن حازم و باشقه بیر قطار استادلر ہم شعر یازیش و بیلیم کسب ایتیشده استاد متین گہ یاردم بہرگنلر. استاد متین اؤز ایجادیاتیدہ، یوقاریده گی ناملنگن استاد لردن قیته - قیته یاد اہتکن. شوکی اندخوی نینگ تنیقلی متبہر دین عالمی و بیتوک شاعری الحاج مولوی محمد اسدالله نصرت ہم شعر یازیشده استاد متین اندخویی نینگ قۇللب قوتله گنی، استاد نینگ یازکن شعرلریده یققال نمایان بۇلیب تورییدی.

استاد متین اندخویی نینگ غلام محمد نقره فاریابی، استاد محمدریفق عنبر و استاد عبدالکریم بہمن و باشقه استاد لرگہ چوقور حرمتینی قوییده گی بیتلرہ انگلش ممکن:

صریر خامه را نازم چه نیکوست

طرب بخش و نشاط انگیز و دلجوست

شدم جویای رمزی از نوایش

شوم تا واقف از گلہانگ نایش

ز سوز نوحه گرم نفیرم

بگفت از نغمه های دلپذیرم

رسد در گوش آوای رسایی

گوارا مطلبی فرخنده رای

سخن دُرِّست در جوف دهانم
 به روی صفحه ریزد از زبانم
 کز او ذهن بشر سیراب گردد
 بهار فکرتش شاداب گردد
 به نیروی سخن دنیای دل را
 همایون مرکز پهنای دل را
 کند تسخیر و آنجا خانه سازد
 به خلوتگاه جان کاشانه سازد
 نشسته بر سریر پارسایی
 کشاید لب چو بر چامه سرایی
 طراوت بخشد اوراق سخن را
 فزاید زیب دیگر انجمن را
 چنین اندیشه ورزان فلکتاز
 چنین دانشوران درخور ناز
 بسی پرورده اندر میهن ما
 چو بوی برگه سبز چمن ها
 یکی از نخبه گان این وطن را
 ادب پرورده باغ سخن را
 نمایم از سر اخلاص یادش
 کشایم لب به تفسیر مدادش
 همی آرم ز عنبر بر زبان نام
 بود شایسته اعزاز و اکرام
 حضورش مظهر نور یقین بود

سطورش از بلاغت سرمه چین بود
 تلامیذش چو من از روی اخلاص
 شکن افزوده بر زانوی اخلاص
 به رمز جنبش نبض کلامش
 به مفهوم اشارات پیامش
 نکو پی برده از وی سود جستند
 فیوض معرفت اندود جستند
 مرا هم این ادیب فاریابی
 نموده آشنا با فصل و بابی
 نکو پرورده در فن سرایش
 به ذره مهر را باشد گرایش
 ز وی آموختم فن سخن را
 رموز سوز و ساز انجمن را
 از این رو حرمت ارشاد اورا
 سپاس خامه بهزاد اورا
 نیم من نا خلف نادیده گیرم
 رکاب خدمتش با دیده گیرم
 شنیدم دوش از آوای نایی
 نوای خاطر درد آشنایی
 ز هجر فاضلی فریاد می کرد
 به یادش ناله ها انشاد می کرد
 بزرگ انشاگری از کشور ما
 مهین معنی طرازی از بر ما

نگه دزدیده و آنسو رمیده
 به آغوش عدم خوش آرمیده
 چه بنویسم ز وصف تابناکش
 بسی تابنده بود اهداف پاکش
 دهن چون غنچه گل باز می کرد
 به ذکر حضرتش آغاز می کرد
 محمد را درودی می فرستاد
 درودی پر ز جودی می فرستاد
 سپس ناخن زده بر مسطر جان
 فشرده دکمه طبع پریشان
 همه احساس درد آلود خود را
 صفیر ناله پر دود خود را
 ز تحریک نفس می کرد انشاء
 به روی صفحه دل معجز آسا
 ز کلک خامه اش مصراع دلجو
 بسی طناز همچون بیت ابرو
 به رخسار جراید نقش بسته
 به رنگ خوشه گل دسته دسته
 به هر یک نکته اش مضمون نایاب
 لطیف و دلنشین چون گوهر ناب
 ز خود میراث مانده گنج روشن
 درخشان گوهری از دانش و فن
 (چشم غزاله، 156 - 158 بیتلر)

استاد متین اندخویی، مکتب نینگ آلتینچی؛ یعنی سۈنگگی صنفلری دۈریده استعدادلی شاعر اۈله راق شهرت قازانگنی، مکتب باش معلمیگه یاقمه‌ی، اونی درس لرگه نسبتاً علاقه سیزلیککه عیبله یدی. اوشبو نا مناسب عملدن یوراکگی آغرینگن شاعر، «مقتضای طبیعتش اینست» مصرع سیگه ابرگه شیب، قویدده گی بیتلرنی یازه دی:

آن که در مدرسه گرفتار است نیز از شاعری خبردار است

صفتش نظم و نثر و اشعار است تو مگو او به درس بدبین است

«مقتضای طبیعتش این است»

اوشبو شعر نینگ تۈلیق متنی، اوشه زمانده میمنه شهریده ترقله یاتگن «دیوه» هفته لیگیده، نشر ایتیلگن ابدی دهب یازه دی شاعر نینگ اۈزی.

استاد متین اندخویی، قویاش ۱۳۳۶- ییلی آلتینچی صنفنی بیتیریب فراغت حجتینی قۇلگه کیریتیب، اونینگ یانیده، شعر و ادبیات اېته گنی هم مستحکم اوشلب، گۈزل شعرلر و ادبی مقاله لر یره ته باشله دی. اونینگ یازگن و ایجاد اېتگن مقاله و شعرلری، دواملی صورتده «دیوه» هفته لیگی و مملکت نینگ آیریم جریده لریده چاپ ایتیلدی. استاد متین اندخویی، قویاش ۱۳۳۸- ییلی بلخ ولایتی اطلاعات و کلتور مدیریتیده رسماً ایشگه کیریب، اونینگ یانیده اۈز فرهنگی و ادبی فعالیتلری جریانیده، بلاغی بیلیملر و ادب فنلری حقیده هم کته مهارت کسب اېتدی. دېمک او بلخ ده بۇلگن پیتلریده، «پراطوس» تذکره سی نینگ مؤلفی مولوی محمدحنیف حنیف بلخی ییلن یقیندن علاقه باغله دی. حنیف بلخی هم شاعرگه شعر و ادبیات تۈغریسیده هیچ قنده ی یاردمدن ایه مه دی. اۈزی بو حقه ده یازه دی :

یک عمر به شهر باستانی مزار با اهل سخن بود مرا رشته کار

صد شکر که شد حاصلم از گنج ادب بس فیض در این بارگه فیض آثار

آیتیش لازم کیم، شعر و مقاله یازیشده، استاد متین اندخویی گه، رحمتلی الحاج عبدالرسول خان کارگر هم یۇلالوچی بۇلگن لیگی شاعر نینگ اثرلریده قید ایتیلگن.

استاد متین اندخویی رسمی وظیفه لری آقیمیده، قویاش ۱۳۵۹ ییلی میمنه شهریده نشر بۆله دېگن «فاریاب» روزنامه سیگه قلمی همکار بؤلگن. بیر ییل اؤتر- اؤتمس، بیر مطبوعاتی ینگلیش سببلی، آپریم مغرض رسمیلر تمانیدن جوابگر لیککه تارتیله دی. استاد متین، مستنطق سؤزلریگه قوییدهگی منظوم جوانی یازه دی :

گویند زمان به راستان خوش بین است

وین میوه راستی بسی شیرین است

حَقْگوئی من مرا به تحقیق کشید

صد آه و دریغ عاقبت گر این است

استاد متین اندخویی قویاش (۱۳۴۰ - ۱۳۵۷) ییللر آره سیده، اندخویی «امام شمس الدین اندخودی» عامه کتابخانه سیده کتابدار حیثیده تعیین لنینب، ذواللسانین شاعر و تنیقلی مربی استاد عبدالحمید آگه نظری آستیده، کتابدارلیک یؤل یوریقلى و فنلری تۇغریسیده، کتّه تجربه آرتیردی. کتابدارلیک وظیفه سی استاد متین اندخوییگه، اؤته اؤنیملی ابدی و اوزاق مدت بو یپرده بؤلگن پیتلریده، بویوک شاعر لر دیوانلری همده شعر و ادبیاتگه باغلیق تورلی اثرلر نینگ اؤقیشگه موفق بؤلدى. اونینگ یانیده اؤنلب گؤزل شعر و ادبی مقاله لر یازدی. تۇغرى سینی آیتگنده، استاد متین اندخویی، یوکسک بیلیم درگاهلریده اؤرگنه یاتگن درسلیرینی «کتابخانه» ده کسب اېتدی. اؤزی نینگ یازیشیچه:

اگر چه نبود غنای دانش متین ما را و لیک صد شکر

که حاصلم شد رموز معنی ز یمن شغل کتابداری

استاد متین کتابدارلیک و شعر یرهتیش مشغولیتلری یانیده، اندخوی نینگ بویوک علمی و ادبی سیما لری سنه لمیش بیلیملی شخصیت الحاج صوفی محمد رحیم قاضی زاده (صوفی جان آغا)، شاعر و دین عالمی و روحانی شخصیت الحاج مولوی اسدالله نصرت، محمدعالم عاجز، میرزا عطا محمد میر حیدری، استاد مولانا محمداسحاق انور،

استاد عبدالحمید آگه، مولوی محمدعوض ندرت و باشقه بیر قطار عالم و فاضلر بیلن خمه خوانلیک، مقام بزملمری و بیدل عُرسی و ادبی بحث و مناظره لر ییغین لریگه قتنه شیب اؤز بیلملمریگه آرتیردی.

انه شو بیلملر جریانیده، شاعر نینگ شعر و ادبیات عرصه سیده آلیب بارگن فعالیتلری ثمره بېریب. اونینگ پارسی - دری و اؤزبیک تیلیده تورلی ژانر لرده یازگن شعرلری، اولکه مطبوعاتی و یتکرمه لرده؛ جمله دن «ستوری» (فاریاب)، دېوه (جوزجان)، شونینگدېک بلخ، پروان، بدخشان، بغلان اتفاق اسلام و هراتده ترقله یاتگن جریده لر و نشریه لر، شو کبی کابلده باسیلیب چپقه دېگن (انیس، هیواد، پشتون ژغ و کببینچه لیک «آواز» روزنامه و مجله لری، همدۀ اؤزبیک تیلیده گی جریده (یولدوز) ده نشر ایتیلدی.

شاعر، قویاش (۱۳۶۰ - ۱۳۷۱) بیلملر آره سیده کابلده یشب و او یېرده ایجاد اېته باشله دی. او پایتخت کابل ده بؤلگن چاغلریده شعر و مقاله لر یره تیشدن تشقری، هیواد، پیام حق، ملیت های برادر مجله سی، یولدوز نشریه لری و افغانستان یازوویچیلری انجمنیده هم اؤز فرهنگی و رسانه یی فعالیتلریگه دوام ایتتیردی. یتکرمه لرده آلیب بارگن فعالیتلری حقیده اؤزی مونده ی یازه دی:

روزانه به دو مطبعه کاری دارم با سطر و پروف گیر و داری دارم

اغلب غزلی سروده ام در سر راه من شاعرم و چه روزگاری دارم

استاد متین اندخویی کابلده حیات کبچیره یاتگن بیلملریده، کابلده گی یتوک شاعرلر و عالملر؛ قاله وېرسه تانیقلی بیلم اربابلری؛ جمله دن مولانا میرمحمدامین قربت، استاد عبدالحسین توفیق هروی، استاد عبدالکریم نزیهی جلوه، استاد واصف باختری، استادعبدالله بختانی خدمتگار، محمدابراهیم صفا، استادخلیل الله خلیلی، عبدالهادی داوی پریشان، غلام احمد نوید، محمد انور بسمل، عبدالرحمن پژواک، طالب قندهاری، کاندید اکادمیسین دوکتور محمد یعقوب واحدی جوزجانی و باشقه بیر قطار فاضل و دانشمندلر بیلن یقیندن فرهنگی و ادبی علاقه ده بؤلدی. استاد متین اندخویی قویاش ۱۳۶۹

ییللرده دهقانلر کوپراتیفلری اداره سی، فرهنگی بؤلیم لریده ایشگه کیریپ، بیر ییلدن کبیین قیته دن افغانستان یازوویچیلر انجمنیده ایشگه باشله دی. و قویاش ۱۳۷۱ ییلی اولکه ده داکتر نجیب الله تیزی می توتته ریلیب کابلده جهادی گروهلر و قوراللی تنظیملر ارا یوز بهرگن اوروش و تارتیشوو لر باعث کابلنی ترک ایتیپ، بیرینچیده مزارشریف، شبرغان و کبیینچه لیک آنه دیاری اندخوی شهریکه کلبلیب متوطن بؤلدی. شونینگدک او، مزارشریفده بؤلگن پیتلریده ناق مذکور شهرده گی تنیقی شاعرلر و یازوویچیلری ییلن بیرگه لیکده «شاعرلر و یازوویچیلر انجمنی» نامیده، بیر فرهنگی و ادبی انجمن ایجاد ایتیلدی. استاد متین بو انجمنده کته نقش اؤینب، اؤنلب ملی، میهنی و تغزلی شعرلری و تحقیقی مقاله لری، انجمن نشریه سیده چاپ ایتیلدی. شونینگدک، اوندن کبیینگی ییللرده استاد متین اندخویی، جوزجان ولایتی اطلاعات و فرهنگ مدیریتیده بؤلگن پیتلریده، «جوزجانان» جریده سی ببتلریده او نینگ «اندخوی» حقیده گی تحقیقی مقاله لری و شعر لری اوزلوک سیز ترقله باشله دی. شو کبی اندخوی نینگ تاریخی آبدی لری حقیده شاعر نینگ تؤولیق معلوماتگه اېگه تحقیقی مقاله سی هم «جوزجانان» جریده سی نینگ کؤپراق سانلریده نشر ایتیلدی.

استاد متین نینگ، قیرق ییل جریانیده، اندخوی اؤتمیشی، تاریخی آبدی لری، شاعر و یازوویچیلری حقیده ایجاد ایتگن منظوم و منثور اثرلری، مختلف عنوانلرده، اولکه ایچکری و تشقریسیده چاپ ایتیلدی.

آیتیش کبره ک کیم استاد متین اندخویی، قویاش (۱۳۷۷ - ۱۳۸۰) ییللر آره سیده بیر آز مدت اندخوی ابومسلم لیسه سی نینگ کتابخانه سیده کتابدار صفتیده هم ایش آلیب باردی. و قویاش (۱۳۸۰ - ۱۳۹۰) ییللر آره سیده اېسه ایگینچی بار جوزجان ولایتی اطلاعات و فرهنگ اداره سیده رسمی وظیفه بجریپ، انه شو ییل نینگ اسد آبی گچه اوشبو اداره ده اؤز وظیفه سیگه دوام ایتتیریپ کبیین متقاعد بؤلدی.

استاد متین اندخویی اوزاق مدت قلم سوردی و خامه یره تدی. اونینگ ایکی تیلده ایجاد ایتگن منظوم و منشور اثرلری بوگونکی کونده، اؤزبک چاغداش شاعرلری آره سیده بیرینچی قطارده توره دی دېسک مبالغه بؤلمه‌یدی. شو باعث استاد نی، اؤتگن 70 ییل مابینیده، مملکتیمیز اؤزبک ییتوک شاعر لری آره سیده، اېنگ سېر ایجاد شاعرلریدن بیرى دېب نامله سک تۇغرى كېله دى. اینیقسه قصیده ژانری نینگ یره تیشده استاد متین اندخوی بیرینچی اؤریننی اېگلله یدی دېسک حقلی میز. استاد نینگ ایکی تیلده یازگن قصیده و رباعیلریده، عموماً آگنده ملی، تاریخی و میهنی موضوعلر عکس اېتتیریلگن. شونینگ اوچون، ذواللسانین شاعر، اؤز شیوا و سېر مضمون قصیده لری اوچون، افغانستان اطلاعات و مدنیت وزیرى دوكتور سید مخدوم رهین امضاسی بیلن قوایش ۱۳۸۴ ییلی (۶۹۰۳) (۱۳۸۴/۱۱/۱۰) آلقیش نامه نینگ آلیشگه موفق بۇلدى. شونینگدېک اوشبو ییل نینگ اؤزیده، مطبوعات و ییتکرمه لر ترماغیده بیرینچی جایزه نی هم قۇلگه کیریتدی.

استاد متین اندخویی ادبی - فرهنگی، رسانه‌یی و مطبوعاتی فعالیتلریدن تشقیری، بیر اجتماعی، مجلس آرا و صمیمی انسان اؤله راق مملکت تورلی ولایتلری و شهرلریده یشه یاتگن تانیقلى ایجاکارلر، قلم اربابلری، شاعر و یازوویچیلری بیلن یخشی مناسبتده بۇلگن. خصوصاً اوزاق مدت، ییتوک شاعر و ادبیات شناس دکتور سید محمدعالم لیب بیلن یقین مناسبتده بۇلگن و استاد نینگ کۇپراق اثرلری استاد لیب نظری آستیده چاپ اېتیلگن. بو ایکه له بویوک ادبی و علمی سیما اؤرته سیده‌گی صمیمی علاقه اوزاق مدت دوام اېتیب کېلدى. اوندن تشقیری پوهنوال دکتور سید محمدعالم لیب استاد نینگ کۇپراق اثر لریگه تقریظ یازگن. بو ایکی ادبی سېمارلر نینگ آره لریده‌گی منظوم و منشور مکتوبلر بارلیگی، چاپ اېتیلگن اثرلرده نشر اېتیلگن.

افغانستان بیر قطار دانشمندلری نینگ یازیشلریگه کؤره: استاد متین اندخویی کؤپینچه، عروض قالبلرده شعر یره‌تگن. شاعر نینگ تورلی ژانرلرده یازگن شعر لریده،

کۇپراق اجتماعی - اخلاقی موضوعلر، وطن پرورلیک حس - توپغو لری، اېلگه نسبتاً مهر و محبت، آته - آنه حرمتی و شونگه اۇخشش موضوعلر، علیحده اۇریننی اېلگلهیدی. بیراق استاد اثرلریده آق شعر و چارپاره ژانرلریگه آز اوچره ییمیز. شوکی استاد متین نینگ هم پارسچه، هم اۇزبیکچه تیللریدهگی شعرلری نینگ کۇپراغینی غزل تشکیل بېرهدی. قصیده و رباعی غزلدن کبیین ایکینجی و اوچینچی اۇرینده توره دی. استاد نینگ غزللریده بویوک تاریخی شخصیتلر، دانشمند و بیلیم اربابلری، ابرکین لیک، صلح، وطن و آنه یورتگه نسبتاً محبت و شونگه اۇخشش حیاتی و مهم موضوعلر یخشی گینه اۇز عکسینی تاپگن. دېمک استاد نینگ، تتبع نویسلیکده هم کتّه مهارتی بۇلگن و اۇنلب متقدم شاعرلر شعرلریگه یازگن نظیرهلری استاد نینگ تۇپلملریده نمایان بۇلیب تورگن. او اۇز پارسچه شعرلریده حضرت ابوالمعانی میرزا عبدالقادر بیدل رح، صائب تبریزی، کلیم کاشانی، خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی، مولانا جلال الدین محمد بلخی، شهید بلخی و باشقه بیر قطار بیتوک شاعرلر سبکلرینی ایزلگن بۇلسه، اۇزبیک تیلیده اېسه حضرت امیر الکلام علیشېر نوایی، ظهیرالدین محمد بابا، مولانا محمد فضولی، مولانا لطفی هروی، امیر عمرخان، بابا رحیم مشرب و باشقه بیر قطار کلاسیک شاعر لرگه اېرگه شیب بی تکرار شعرلر یره تگن. او نینگ شعر لریده قۇلله نیلگن گۇزل تشبیه و استعاره لر، سوچوک عباره لر نینگ جای - جاییده ایشله تیلگنی، استاد نینگ هر بیر شعریده برالله نمایان بۇلیب تورگن. اوندن تشقیری استاد، مرثیه نویسلیکده هم اۇز کوچینی سینه گن و اۇنلب علمی، ادبی، اجتماعی و تاریخی شخصیتلر وفاتی و توغیلگن ییلی، بیرم و ینگی ییل و شونگه اۇخشش مناسبتلر اوچون سوچوک و سېر قیرره قطعه لر و رباعیلر یره تگن. استاد متین **سوچه و خاص** اۇزبیکچه اصطلاح لرینی، پارسى - درى منظومه لریده، تاشگه مھر قازگندېک عجایب قۇلله گنی هر بیر خواننده دقتینی اۇزیگه تارته دی. اعتراف اېتیب آیتگنده، اونینگ کۇپراق منظومه لریدن هند سبکی

نینگ هیدی کلبیب تورگن. دېمک شاعر نینگ تورلی موضوعلرگه عاید ایجاد اېتگن هر بیر شعرى کمالات چۇقۇقى سېگه يېتېب بارگن دېسک اصلا مبالغه بۇلمه یدی.

استاد نینگ حیاتی و سفرلری حقیده دېماقچی بۇلسک، او افغانستان نینگ کۇپراق ولایتلریدن تشقرى، اۇزبېکستان، تورکمنستان تاجیکستان، ایران، آذربایجان، پاکستان، مسکو، تورکیه، هندوستانگه هم بار بار سفر لر اېتگن. استاد نینگ اۇزى، اۇزبېکستان سفریده او مملکت نینگ بویوک عالم و شاعرلری و تنیقلى مقام خوانلری برنا اسحاقوا و کامله بوریووه بیلن اوچره شیب، اولر بیلن صحبتیده بۇلگینى، قېته - قېته کمینه گه یاد اېتگن. شونینگدېک آذربایجان و تورکمنستان رسمی سفرلری جریانیده، او مملکتلر نینگ یېتوک شاعر و عالملى بیلن اوچره شیب فکر المشتیرگن. تۇغریسینی آیتگنده، استاد محمدامین متین اندخویی، فرهنگ و ادبیات عرصه سیده اۇزینی وقف اېتگن انسانلردن بیرى حسابلنه دی دېسک عین مدعا دیر. شونینگ اوچون هم، تنیقلى یازووچی و محقق استاد رحیم ابراهیم، متین اندخویی نى «**فدایی فرهنگ**» دېب اته گنى بې چیز اېمس.

آیتیش لازم کیم، استاد متین نینگ شعر و ادبیاتگه عاید مانند سیز اثرلری، آینیقسه تذکره چیلیکده، نمونه مثال دیر البته. قاله وېرسه اونینگ اۇز آنه دیاری (اندخوی) حقیدهگی هر بیر اثرى توکنمس خزینه حسابلنه دی.

شوندهی قلیب ذواللسانین شاعر و تحقیقچی استاد محمد امین متین اندخویی، اوتیزگه یقین منظوم و منثور اثرلری و اۇنلې چاپگه تیارلگن گنجینه لری بیلن اولکه میز تاریخی و ادبیاتیده منگو آت قازاندی. عمرى نینگ سۇنگگی کونلریگچه مقصدسيز قلم سورگن مېتین و مستحکم انسان، بۇیرهک کسللیگی نینگ علاجی اوچون ایکی - اوچ ییل اولکه ایچکریسی و تورکیه مملکتیده تداوی آستیده بۇلدى. بو تۇغریده استاد اۇغیللری و اخلاصمندلری نینگ اېتگن سعی و تلاشلری اثرسيز بۇلیب نتیجه ده، اوشبو

شخصیت، قویاش 1398 ییل، جدی (12) ده عالمدن کؤز یومدی. روحی شاد و خاطره لری منگو بؤلسین.

بیتمیش ییلدن کؤپراق، هاریمه اوزلوکسیز خامه تېبراتگن بویوک فرهنگی شخصیت و اونوتیلیمس انسان استاد متین اندخویی ایکی تیلده آلیب بارگن ادبی، فرهنگی و رسانهیی فعالیتلرینی، اولکه میز چاغداش ادبیاتی تاریخیده کم نظیر دېسک، بو ادعامیزگه هیچ قندهی شېبه یوق.

بیز اوشبو اثر ده استاد نینگ حیاتی و ایجادیی فعالیتلری حقیقه معلومات بېرر اېکن میز، اونینگ یانیده شعر و مضمون یره تیشده استاد متین نینگ اولکن و آنه توغمه قریحه سی همده بو ذات نینگ شعر یره تیشده اسلوب - شیوه سی قاله وېرسه اونینگ شعرلریده گی بار اجتماعی - اخلاقی سؤز و اتمه لر، ضرب المثللر، تویوقلر، ماده تاریخلر، شوکی ادب - اخلاقه عاید عجایب بیت و غزللر، قصیده و مثنویلر، رباعی و قطعه لر ... اوستیده هم تۇخته لیب اؤتماقچی میز. بیراق اوندن آلدین، اثر نینگ ایکینچی بؤلیمیده، استاد نینگ برچه اثرلرینی تانیتیشگه اؤته میز.

ایکینچی بۆلیم

استاد متین اندخویی نینگ منظوم و منثور اثرلری

منظوم اثرلر

۱ - کۈنگیل سۆزی

(۶۰) بېتىدىن تۈزىلگن «كۈنگىل سۆزى» استاد محمدامین متین اندخویی نینگ اۈزبېك تىلىدەگى اېلك شعرى تۈپلىمى دىر. تۈپلىمدەگى شعرلارنى، شاعر نینگ قوياًش (۱۳۴۳ - ۱۳۶۴) يىللار آرە ليگيدە يرەتگن منظومە لرى دېسە تۇغرى كېلە دى. دېمك اوشبو دفتر دە (۳۳) غزل، (۱) مخمس، (۲) قصيدە (۱) رباعى، (۱) مثنوى و (۳) چاربارە(تۈرتلىك) اۈرىن آلگن. ناملىگن دفتر، افغانستان جمهورىلىگى يازووچىلر اويوشمە سى تمانيدن(۲۵۰۰) ساندە، قوياًش ۱۳۶۵- يىلى كابلدە چاپ اېتىلگن. اونىنگ باش بېتىلىدە شعرلر مندرجە سى و افغانستان يازووچىلر اويوشمە سى نىنگ پارسچە تىلىدە يازىلگن پيامى، كتاب نىنگ ايکينچى مقواسيدە استاد نىنگ قىسقە بيوگرافىسى نشر اېتىلگن. اثرگە كىرىتيلگن شعرلر عروضى و چاربارە شكيلدە يرە تىلىپ، اوندە وطن و اېل حياتىگە عايد موضوعلر، بهارىه لر و اۈنلەب اجتماعى - اخلاقى موضوعلر عكس اېتتىرىلگن.

تۈپلەم قويىدەگى رباعى يىلن باشلنە دى:

گە يخشى اثر اۋقىب كۈنگۈل شاد اېتدیم

گە قىغولى دل نالشىن انشاد اېتدیم

سۆز صنعتى دشوارلىغى بۆلدى عيان

هر نكتە نى كيم شعر دېب ايجاد اېتدیم

اوشبو تۈپلەم بير غنايى غزل يىلن توگە يدى، غزل نىنگ مطلع سى بو دېر:

نیلابین یار منینگ ساری باقیب سؤزلمه دی

هجر وادیسیده یوردیم اولاقیب سؤزلمه دی...

۲ - مرزخورشید

«مرز خورشید» تۋپلمی، قویاش ۱۳۶۷ - ییلی میزان آیی، افغانستان یازوویچیلر انجمنی تمانیدن کابل شهریده چاپ ایتیلگن. تۋپلم باشیده افغانستان یازوویچیلر انجمنی نینگ پیامی اۋرین آلگن. اثر عموماً آلگنده پارسى درى و اۋزبکچه شعر لردن توزیلیب، افغانستان یازوویچیلر انجمنی تمانیدن (۲۰۰۰) ساندە باسیلیب چیققن. تۋپلمده (32) غزل (تۋپلم نینگ یازیلگن تاریخی جمل حسابیده ایکی غزله چیقریلگن)، (1) مخمس، (1) قصیده، نزهتگاه عرفان قصیده سی متنیده گی تاریخی آبدە لر و شخصیتلر شرحی، اندخوی «چرمگرخانه» جامع مسجدی و اندخوی «دارالحفاظ» مدرسه سی جامع مسجدی نینگ قوریلیش تاریخی و بو حقده استاد متین نینگ اۋزبک تیلیده یازگن و چیققرگن «تاریخ ماده لری» کیریتیلگن.

تۋپلم، قوییده گی فرد بیلن باشلنه دی:

در بهار زندگی نقد ادب اندوختیم دفتر مارا به جز شیرازۀ اشعار نیست
«مرزخورشید» تۋپلمی، اندخوی دارالحفاظ مدرسه سیده ییللرچه سر مدرس بۇلیب
تدریس ایتگن رحمتلی قاری عبدالغیاث وفاتی مناسبتی بیلن یازیلگن قوییده گی قطعه
بیلن توگه یدی:

اوشبو یبر بغرینده ماوا آیلە گن

بیر اتاقلی حافظ قرآن ابدی

دل اینینگ تاریخینی بیر ییل قۇشیب

«وای اۋلدى حافظ قرآن» دیدی

(ق 1409 ییلی)

3 - باغ لاله پوش

«ای ورد نام تو گهر شایگان ما = از حمد توست زیور طرز بیان ما» بیته بیلن باشلنه دېگن اوشبو تؤولیم، ایکی بؤلیمدن عبارت بؤلیم، بیرینچی قسمیده استاد نینگ پارسى درى تیلیده ایجاد اېتگن غزل، رباعی، قصیده، مثنویلری و ایکینچی بؤلیمیده اېسه استاد نینگ اؤزبېک تیلیده گى شعرلری کیریتیلگن. کتاب باشیده پوهنوال دوکتور سید محمدعالم لیب نینگ باش سؤزی و استاد متین نینگ حیاتی و ایجادى فعالیتلری، شونینگدېک، استاد متین نینگ شعر یره تیشده اونینگ یوکسک مقامی و قابلیتی، اینیقه عروضى قالبلرده یازگن شعرلری و شونگه اؤخشش موضوعلر عکس تاپگن.

باغ لاله پوش تؤولمی، قوباش ۱۳۷۹ ییلی (۵۰۰) ساندە (۳۰۰) بېتده الحاج سید نظام الدین اندخویی نینگ مالی یاردمی و پوهنوال دوکتورسید محمدعالم لیب ویرایشی و باش سؤزی و توضیحاتی بیلن (۲۰ ضرب ۱۳) اؤلچمیده پشاور شهريده، حلیمی نشریات مرکزیده باسیلیب چیققن. اوشبو شعر دفتري، قوباش ۱۳۷۷ ییل نینگ باش آبی (حمل) ده اختتام تاپگنی باعث، کتاب نامی «باغ لاله پوش» دېب اتلگن. استاد متین بیر رباعی آرقه لی دېوان نینگ تاریخ ماده سینی قوییده گيچه چيقرگن:

چون خامه به خون کرد نگارین کامش گردید ز حق فیض سخن الهامش
بر عارض گل این همه آذین بستم جوید ز «باغ لاله پوش» ارقامش
(قوباش 1377)

استاد متین اندخویی نینگ اوشبو شعر تؤولمی، ایگی بؤلیمدن عبارت بؤلیم، اېلک قسمیده پارسى درى تیلیده گى غزللر، قطعه لر، مخمسالر، رباعیلر، منظوم و منثور مکتوبلر، هزلی شعرلر، مثنویلر، قصیده لر، پارسى درى تیلیده چيقریلگن تاریخ ماده لری و شونینگدېک ایضاحلر اؤرین آلگن. شوکی دفتر نینگ ایکینچی بؤلیمیده هم اؤزبېک تیلیده یره تیلگن سېرمضمون غزللر، رباعیلر، قطعه لر، قصیده لر، مثنویلر، هزلی شعرلر، استخراج اېتیلگن تاریخ ماده لری و ایضاحلر سیغديریلگن. پارسى - درى بؤلیمی نینگ اېلک صحیفه سیده:

«تهىست گرچه مرا دست لىك از آن شادم

كه دفتــــر اثرم گنج شاهوار منست»

بىتى، دىوان نىنگ حُسن اِغازى شكلىده كېلتىرىلگن.

اۋزبېكچە بۆلىمى نىنگ بىرىنچى بېتىده، قويىده گى قۇش مصرع اۋز عكسىنى

تاپگن:

«قطره گه دايىم كۈنىب تاپدىم معانى اينجوسىن

شكرلله بۆلمه گنمن اهل عرفاندىن جدا»

۴- چشم غزاله

ذواللسانين شاعر و ادبيات شناس پوهنوال دوكتور سىد محمدعالم لىب وىرايشى و باش سۆزى بىلن (قوياش ۱۳۹۱/ ميلادى ۲۰۱۲ يىلى) استاد محمد رسول كفاش حروف نگارلىگى و شاعر اخلاصمندىلرى نىنگ مالى ياردىمى اساسىده، اميرى باسمة خانه سىده، (311) بېتده، (۱۰۰۰) ساندە باسلىپ چىققن استاد محمداىن متىن نىنگ اۋزبېك و پارسى درى تىلىده گى «چشم غزاله» ناملى ايكىنچى شعر تۈپلىمى دىر. دېمك اوشبو شعر دفتريده، (۴۴) پارسچە غزل، (۲۰) اۋزبېكچە غزل، (۵) پارسچە قصيده، (۳) اۋزبېكچە قصيده، (۶) پارسچە مخمس، (۳) اۋزبېكچە مخمس، (۲) پارسچە مسدس، (۳) (پارسچە چهار پاره، (۴۱) پارسچە رباعى، (۲۹) اۋزبېكچە رباعى، (۱۷) پارسچە قطعە، (۱۷) پارسچە مثنوى، (۳) اۋزبېكچە مثنوى، عموماً آگنده (پارسى درى ده يازىلگن شعرلر نىنگ سانى (۱۳۹) پرچە و اۋزبېكچە ده گى شعرلر سانى اېسە (۶۶) پارچە، برچە سى (۲۷۹۰) بىتدىن عبارت دىر. تۈپلىم سۈنگى صحيفە لريده ايضاحلر هم كىرىتىلگن. استاد نىنگ اۋزى چشم غزاله نىنگ بىرىنچى بىراغلىريده، شعر گه قنچە لىك چوقور علاقه سى بارلىگى همده بو يۇلده اېلك قدملرىنى كۈترىب، نظم دېنگىزىگە غواص

دېک کيرگنی و اوشبو کاروانگه قوشیلیب، استادلر یانیده تیزه قویب معرفت و شعر اساساتینی اؤرگنیشی حقیده معلوماتلر یازیلگن. بو تۇغریده اؤزی موندهی دېب یازه دی: «گوینده اشعار این مجموعه که هنوز به فن سرایش سخنان منظوم آگاهی نداشتیم، مشتاقانه سعی می ورزیدم تا هرچه زودتر رو به بالنده گی گذارم. با وصف علاقمندی نمی دانستم احساس باطنی خودرا چگونه بازتاب دهم. در نیمه راه اندرزه های رهنمودی روان شاد پدر بزرگوارم به خاطرم روشنی می افکند. بار نخست به مطالعه مطالب ضروری پرداختیم. محضر پربار اساتید سخن را نیز فراموش نکردم تا از گزند مهمل سرایی در امان باشیم.

بدینسان لفظ و معنی را باهم آمیزش داده اندک اندک به دسترسی خود در شعر افزودم. سرانجام توانستم بخشی از سروده هایم را که تا سال 1378 ش گرد آوری شده بود، با ویرایش و زیر نظر سخنور توانای وطن استاد سیدمحمدعالم لیب به نام «باغ لاله پوش» با زیور چاپ بیارایم»

5 - باغ ارم

در بزم سخن باده گساریم و خوشیم

از کیف ادب مست و خماریم و خوشیم

گلبنگ صریر خامه ام می گوید

آرایه گر طبع نزاریم و خوشیم

(استاد متین اندخویی)

استاد محمدمین متین اندخویی نینگ ایکی تیلده ایجاد ایتیلگن اوچینچی شعر تۈپلمی «باغ ارم» دیر. اوشبو گۈزل شعر دفتری، (قویاش 1397 / میلادی ۲۰۱۸) ییلی پوهنوال دوکتور سید محمدعالم لیب نینگ ویرایشی و باش سۈزی و حقیر نینگ اهتمامی و نظری آستیده (۱۰۰۰) سانه کابل «کاروان» باسمه خانه سیده، الحاج مسعود احمد مسعود نینگ مالی یاردمی بیلن باسیلیب چیققن. اوشبو تۈپلم نینگ تاریخ ماده سی

هم استاد نینگ باشقه دیوانلریدېک، اثر نامیدن چیقریله دی. استاد نینگ اؤزی تۋپلم نینگ باش بېتلریده بو تۋغریده یازه دی:

خوشه های لاله گون پرورده ام با رنج بیش

تا فزاید حسن دیگر صفحه دیباچه ام

عالمی آگه شود از پاره های داغ دل

طبع مضمون آفرینم لب کشاید ازکرم

این همه اوراق بی شیرازه کمرنگ را

پروریدم همچو گل از آب چشم افشاندن نم

از خرد دوشینه جستم سال چاپ آمد ندا

روی بنه باری به گلگشت «سمن باغ ارم»

(قویاش 1397)

«باغ ارم» هم استاد نینگ باشقه شعر تۋپلملری سېنگری، ایکی بۋلیمدن توزیلگن. بیرینچی قسمیده اۋزبېک تیلیده ایجاد اېتیلگن رباعیلر، غزللر، قطعه لر، مثنویلر ... ایکینجی قسمیده اېرسه پارسی - دری تیلیده گی شعرلر سیغدیریلگن. تۋپلمده گی شعرلر نینگ کۋپراغینی رباعیلر، قطعه لر و قصیده لر تشکیل بره دی. دېمک شعرلر بۋلیمیدن کببین، ایضاحلر هم سیغدیریلگن.

کتاب مقدمه سی نینگ بیر قسمیده، اونینگ ادبی، تاریخی و اجتماعی اهمیتی حقیقه باش مقدمه اېگه سی استاد لیب مونده دېب یازه دی:

«... باغ ارم نیز دربر گیرنده سروده های استاد متین اندخویی به دو زبان پارسی - دری و اوزبیک است که بیشترین آنها در سال های پسین به سان در شاهوار از خامه اش ریخته اند. این مجموعه بیشترین در بر گیرنده رباعی های شاعر در دو زبان دری و اوزبیک است. اما غزل ها، قصاید، قطعه ها یا مثنوی هایی نیز که به مناسبت های گوناگون، در یاد بود از شخصیت های بزرگ ادبی - فرهنگی و هنری، در معرفی رخداد

های مهم تاریخی شناساندن برخی از شهر های باستانی، آبدیه های تاریخی و کارنامه های گذشته گان نامور سروده شده اند، در آن راه یافته اند. شعرهای این دفتر نمایانگر آنست که سرایشگر معلوماتی گسترده از تاریخچه اماکن، از زنده گی شخصیت های ادبی - هنری و تاریخی، به ویژه سده پسون دارد و با مهارت تام نام ایشان را درج قالب های شعری خود نموده، بدینگونه در جاودانه ساختن این نام ها خدمت شایسته شاعری و روشنفکری خود را به جا آورده است. نام های اشخاص و رویداد های تاریخی، اماکن و جاها زمانی که شامل قلمرو ادبیات شوند، جاودانگی بیشتر کسب می کنند و همانگونه که هنر اصیل خود جاودانی و نازدودنی از حافظه تاریخ و انسانهاست، از برکت آن، این نام ها نیز نسیان ناپذیر می گردند.»

۷- قوانچ اوجی

(۸۷) بیت (فرد) دن توزیلگن شاعر نینگ «بیزده بار» ردیفلی قصیده سی، پوهنوال استاد دکتور سیدمحمدعالم لیب نینگ باش سؤزی، پوهاند استاد محمد صالح راسخ ایلدیریم تقریظی و دکتور محمدهمایون ندیم طرحی و نجیب الله متین نینگ تایپ و بیهز کچیلیگی بیلن (۱۰۰۰) ساندیه قویاش ۱۳۹۵ ییلی، اندخوی بیر قطار فرهنگ سپور شخصیتلری سنه لمیش استاد عبدالمجید اوزگون، محمد اکبر اکبری، حمیدالله صاحب زاده، محمد اشرف صائب، انجنیرغیب الله عالمی، انجنیر محمد صابر اینجک، صدرالدین باور، حق نظر نظری، عتیق الله نیازی، محمد داود صادقی، سیدحکیم پارسا و اسدالله مسکین یار نینگ مالی یاردملری اساسیده اوجینچی مرته باسیلیب چیققن.

قصیده، ایکی بؤلیمدن عبارت بؤلیم، بیرینچی بؤلیمده قصیده نینگ اؤزی و ایکنینچی بؤلیمده ایه ایضاحلر کیریتیلگن. قصیده ده کؤپلر تورکی خلقلر علمی، ادبی و تاریخی سیمالری، شونینگدک قدیمگی و تاریخی آبدیه لر، قیمتی ايسکی اثرلر و تاش یازمه یازوو لر نامی، قصیده متنیگه کیریتیلگن. قصیده، قوییده گی بیتلر بیلن باشلنه دی :

خلق ارا فخر ایتگه لی شوکت بیلن شان بیزده بار

حُر یشب دوران سوریلگن کوشک و قۇرغان بیزده بار
 اولدوغوم کونلر قمیشتییرگن بوتون دنیا کۇزین
 بو صلابت مهدی بۇلگن مرز توران بیزده بار
 آق ساچی نینگ تار - تاریدن تامر اینجو سویی
 کۆک ساری قامت چکیب تورگن تیانشان بیزده بار...

کیمینه هم استاد متین اندخویی نینگ «بیزده بار» ردیفلی قصیده سی استقبالیگه
 قوباش 1396 ییلی (117) بیتلیک بیر قصیده ایجاد ایتگن من. بو قصیده، کابل
 «کاروان باسمه خانه»، (500) سانده گۇزل قطع و صحافت بیلن باسیلیب چیققن.

استاد متین اندخویی نینگ منثور اثرلری

استاد محمد امین متین اندخویی، اوزاق مدتلی اؤز ادبی و فرهنگی فعالیت لری
 اقمیده، سېر قیرره شعرى تۇپلملری یانیده، تورلی موضوعلرگه تېگیشلی ایکی تیلده،
 اؤنلبل منثور اثرلر و یوزلب تحقیقی، تاریخی و ادبی مقاله لر هم ایجاد ایتگن. «سادات،
 دودمان سیدبرکه اندخودی، جاودانگان، سیماهای برازنده اندخوی، کاسه چوبین، مروری
 بر نبشته های روی دیوار، اندخوی و جایگاه آن در تاریخ، زمزمه های روح نواز، ساز پرده
 لریده کویلنگن قۇشیقلر و باشقه لر» اولر جمله سیدن دیر. قۇلینگیزدهگی اثر نینگ بو
 قسمیده، استاد متین اندخویی نینگ منثور اثرلری حقیقه تۇخته لیب اۇتماقچی میز.

1- سادات (دودمان میر سید برکه اندخودی)

پارسی دری تیلیده رقمگه توشیریلگن اوشبو اثر، اندخویده سادات دودمانی و اوشبو
 سلسله گه منسوب شخصیتلر جمله دن: صاحبقران امیرتیمور نینگ پیر و مرشدی
 میرسید برکه اندخودی و بو سلسله گه باغلیق سېمالردن حسابلنمیش سیدجلال حمزه
 اندخودی، سید نظام الدین اندخودی و بو دودمانگه تېگیشلی بویوک خلیفه لر و روحانی
 عالم کیشیلر، شونینگدېک میرسید برکه نینگ اېلک آرامگاه سی «چهارده معصوم»
 زیارتگاهی تۇغریسیده هرتمانلمه معلومات بېریلگن.

«82» بېته پاکستان نینگ پشاور شهريده، الحاج سيد محمدامين مخدوم اندخویی نینگ مالی ياردمی بيلن قوياش 1378 يیلى، (1000) سانه ايکينچی مرته، باسيليپ چيقن اوشبو گنجينه، استاد نینگ بيرينچی منثور اثری دير. دېمک کتاب، استاد نینگ تۇنعيچ فرزندى نجيب الله متين تمانيدن تايپ ايتيلگن. کتاب باش بېتليده، محقق و يازوچى اکاديميسن دوکتور محمد يعقوب واحدى جوزجانی و پوهنوال دکتور سيد محمد عالم لبيب نینگ اوشبو دودمان حقيده گى تاريخی معلوماتلری، شونينگدېک ميرسيدبرکه اندخودی نینگ حياتی، دفن ايتيلگن مکانلر اسمی و بو تۇغريده صاحبقران امير تېمور نینگ نصيحتلری، قاله ويرسه، چهارده معصوم حظيره سی و حاضرگی وضعیتی شوکبی ميرسيدبرکه اندخودی نینگ سمرقند شهرى «گور امير» ده جايلشگن مقبره سی حقيده معلومات بېرووچى تقريظ يازوولرى هر بير خواننده اوچون اعتبارگه اېگه منبع حسابلنه دى. ميرسيدبرکه حقيده يازيلگن استاد متين اندخویی نینگ قوييده گى رباعيسى اثر نینگ، رباعيلرى بۇليميده عکس تاپگن:

أول نامی اولوغ جمال الدين مير برکه

دانش بيله تقوى گه مهين مير برکه

تېمور گه مقتدا و مرشد بۇلگن

ارشاد قيلوردی حق سؤزين مير برکه

(استاد متين اندخویی)

2-كاسه چوبين

استاد نینگ بو رساله سی هم پارسی - درى تيليده خلق بۇليب، موضوع سی اېرسه، «حضرت باباولی» یا «سيدمحمد صف شکن» گه شهرت قازانگن عرفانی شخصیت «باباسنگو» نینگ حياتی و دين اساساتی نینگ عملگه آشپريشده، بو شخصیت نینگ آليب بارگن كۆره شلری حقيده ايجاد ايتيلگن استاد متين اندخویی نینگ ايکينچی منثور و منظوم اثری دير. بابا سنگو يا باباولی زيارتی بو گونکی كونده هم، اندخوی تۇرته له تومنی خلقلری آلدیده متبرک مکانلردن حسابلنه دى. اوشبو اثر (55) بېتدن عبارت بۇليب، آلمان ده يشه ياتگن دكتورلر اويوشمه سی نینگ مالی ياردمی اساسيده، قوياش

1383 - ییلی پاکستان نینگ پشاور شهریده، کمان طلابی نشریاتی آرقة لی (500)
 ساندە باسیلیب چیققن. رساله نینگ باش صحیفه لریده استاد متین اندخویی نینگ
 قیسقه بیوگرافیسی و چاپ ایتیلگن اثرلری نینگ مندرجه سی کیریتیلگن. استاد متین
 اندخویی رساله سی نینگ باش سؤزیده یازیلشیشیچه: «کاسه چوبین» ایکی قسمدن
 توزیلیب، بیرینچی قسمیده، باباسنگو علیه الرحمه نینگ اوروشلر جبهه لریده اشتراک
 ایتیب آلیب بارگن فعالیتلری و کؤره شلری حقیقه معلومات و ایکینجی قسمیده
 اېسه «کاسه چوبین» عنوانلی رمل مسدس محذوف (فاعلاتن فاعلاتن فاعلن) بحریده
 یازیلگن مثنوی سی اؤزین آلگن. «کاسه چوبین» قوییدهگی بیتلر بیلن باشلنه دی:

مرغکی در پرده شور و نوا ناله میکرد انشاء درد را

رمزی از بیتابیش معلوم شد علت بی خوایش مفهوم شد

صبحدم از لانه پر خار و خس بال و پر افشاند از جوش هوس...

قمری 972 - ییلده عالمدن کؤز یومگن مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی نینگ
 سینگلیدن بؤلگن جیهنی عبدالله هاتفی، اؤز «تیمورنامه» کتابیده تقارب بحریده، باباسنگو
 تۇغریسیده موندی دېب یازه دی:

نخستین ز «سنگوی» یزدان پرست کلید خراسانش آمد به دست

به تحفه «یکی» سینۀ گوسفند فرستادش این واقف ارجمنـد

شه از سینه گوشت این فال زد که مرغ سحر سوی ما بال زد

خراسان ز روی زمین سینه است هـرآن ز آسمان نام دیرینه است

به ما دادش اینک خدای جهان نگارنده آشکار و نهان

3- سیماهای برازنده اندخوی

استاد محمدامین متین اندخویی نینگ پارسی - دری تیلیده ایجاد ایتگن اثرلریدن
 ینه بیرته سی «سیماهای برازنده اندخوی» دیر. اوشبو تذکره، هجری - قویاش 1385

ییلی بلخ ولایتی، رحمتلی الحاج عبدالغفار غضنفر فرزند لری نینگ مالی یاردمی بیلن، فرهاد باسمه خانه سیده (83) بپنده، (1000) نسخه ده چاپ ایتیلگن. اوشبو تحقیقی کتابده، اؤتگن بېش عصر مابینیده اندخویده یشب و بو باستانی شهرگه منسوب (31) عالم و روحانی کیشیلر، بیلیم اربابلری، شاعر و یازووچیلر همده سیاسی و کؤره شچن کیمسه لرجمله دن: امام ابویوسف لؤلؤیی اندخودی، علاءالدین مسعود، شمس الدین محمود، مولانا ترخانی، جنونی، میر فروغی، شوقی، داغ، میر ربیع، قادری پلنگ پوش، ملارحیم نیاز نیازی، سید جلال الدین اندخودی، سید نظام الدین، ابوالعباس حمزه، حیدر اندخودی، قرا بقال، رحمت الله خان، میر غضنفرخان، میردولت خان و باشقه لر حقیقه معلوماتلر بېریلگن. تذکره نینگ باش بېتلیده «نگاهی گذرا بر رسالهٔ سیماهای برازندهٔ اندخوی» عنوانلی پوهنوال دکتور سید محمدعالم لیبب نینگ مشرح تقریظی و استاد متین اندخویی نینگ قیسقه بیوگرافیسی و مؤلف نینگ دیباچه سی علیحده اؤرینی اېگلله‌یدی. پوهنوال دکتور سید محمدعالم لیبب تقریظیده، قوییده گیلرنی اؤقییمیز:

«... اگر به رسالهٔ تذکره گونهٔ پژوهشگر نستوه و سخنور ذواللسانین محترم محمدمین متین اندخویی با عنوان «سیماهای برازندهٔ اندخوی» از این دیدگاه نگرسته آید، موصوف در این اثر وزین شخصیت هایی را که در شکل گیری تاریخ و بالنده گانی فرهنگ و مدنیت در این خطهٔ باستانی نقش سازنده و ستایش برانگیز داشته اند، معرفی نموده، گوشه های از زندگانی پر بار و کارکردهای تخیلی آنان را به گونهٔ مؤجز ولی جامع به بررسی گرفته است....»

4- شمعی بر مزار خاموشان

پارسی - دری منظوم و منثور طرزیده یازیلگن، استاد متین اندخویی نینگ «شمعی بر مزار خاموشان» ناملی رساله سی هم، مولف نینگ ایکی تیلده ایجاد ایتیلگن اثرلریدن بیرری دیر.

اثر، عالم و روحانی شخصیت بؤلیمیش رحمتلی داملا پیغمبرقل حقیقه دیر. رحمتلی داملا پیغمبرقل، اندخوی نینگ متبحر دین عالمری همده روحانی شخصیت لریدن سنه

لیب، اوزاق عمر اندخوی فرزند لرینی، باباولی (رح) و تورلی مدرسه لرده دینی بیلیملر زیوری بیلن بیزه و حاضرگی کونده، اوکیشی نینگ شاگرد لری اندخوی تورلی دینی مدرسه لریده، تدریس ایتیب کېلماقده لر.

اوشبو کتاب استاد متین نینگ باش سؤزی بیلن باشله نیب و کبیینگی بیتلریده اېسه، داملا پیغمبرقل حقیده، اندخوی شاعر و یازووچیلری قلمیگه منسوب مقاله و شعرلری سیغدیریلگن. جمله دن کمینه نینگ «**متبحر عالم**» عنوانلی مقاله سی هم اونده اؤرین آلگن.

روحانی شخصیت و دین عالمی داملا پیغمبرقل اندخویی حقیده یازیلگن «شمعی بر مزارخاموشان» ناملی، استاد متین اندخویی نینگ رساله سی قوباش 1385 - ییلی، «45» بیتده، «500» سانده، محمد نعیم غفوری طرحی بیلن بلخ ولایتی مزارشریف شهری فرهاد باسمه خانه سیده باسیلیب چیققن. رحمتلی داملا پیغمبرقل خان فرزند لری اېسه کتاب نینگ چاپ ایتیلیشیده مالی یاردم کؤرسنگنلر.

رساله اېلک بیتلریده، استاد متین اندخویی نینگ باش سؤزی، کبیینگی بیتلریده اېسه «یادی از فرهیخته مدرس فرزانه» عنوانلی محمدنعیم غفوری نینگ داملا صاحب حقیده یازگن مقاله سی، شونینگدېک، «پیشینه تدریس علوم دینی در اندخوی» ناملی استاد عبدالرحیم نزهت نینگ مقاله سی، «چهل و شش سال تدریس» عنوانلی استاد متین اندخویی نینگ تحقیقی مقاله سی، شوکبی رحمتلی حاجی محمد انور، استاد عبدالرحیم نزهت، محمدرفیق قادری، کمینه وکیل زاده، مولوی سعدالله حازم، رحمتلی استاد عبدالحمید آگه، شاعر و یازووچی سید سراج الدین قانع نینگ داملا پیغمبرقل خان حقیده یازگن وصفی شعر و مقاله لری، قاله وېرسه «باباولی جامع مسجدی، باباسنگو نینگ زیارتگاهی و باباولی مدرسه سی» باره سیده، استاد متین اندخویی نینگ بیر قطار قیسقه مقاله لری و شعرلری سیغدیریلگن.

5- مروری بر نبشته های روی دیوار

«مروری بر نبشته های روی دیوار» استاد متین نینگ پاریسی - دری تیلیده یازیلگن بهشینچی ارزشلی منشور اثری دیر. بو قیمتلی اثر هجری- قویاش 1391 - ییلی، اندخوی تجارت اوتاقلری اداره سی نینگ باشلیغی رحمتلی الحاج محمدعظیم مسگر مالی یاردمی بیلن «127» بپنده، (1000) ساندۀ مزارشریف شهری «صورتگر» باسمه خانه سیده گؤزل قطع و صحافت بیلن باسیلیب چیققن.

بو کتاب صحیفه لریده، باستانی اندخوی بغریده قد چکیب تورگن تاریخی آبدۀ لر، متبرک و قدیمگی مکانلر و زیارتگاهلر توغریسیده کینگ معلوماتلر بهریلگن. استاد متین اوشبو قیمتلی اثری نینگ یازیشده، معتبر منبعلرگه مراجعت ایتیب، تاریخ اخلاصمندلریگه ساوغه ایتگن. دېمک اوشبو اثرده کیریتیلگن، بویوک متفکر و دولت اربابی امیر علیشېرنوایی حضرتلری نینگ خیریه بنالریدن سنه لمیش باباولی علیه الرحمه زیارتگاهی صحنیده جایلشگن «تاش حوضی»، هجری قمری 995 ییلی، شیبانی خانلر سالاله سیگه باغلیق اسکندر شیبانی اوغلی عبدالله خان ثانی دوریده قوریلگن «آقینه» اوستی یاییق حوضی (سردابه)، اسکندر مقدونی زمانیدن بیزگچه پیتیپ کبلگن «کهنه قلعه» (نیستان قلعه سی) اندخوی حاکمی امیر طوغان و باباولی علیه الرحمه زمانیده قوریلگن تاریخی بنا (بالاحصار یا اندخوی قلعه سی)، هجری قمری (947 و 948 ییللر) آره لیگیده ابوالغازی عبدالعزیزخان شیبانی بویروغی بیلن اعمار ایتیلگن جامع مسجدی و چارسوق گنبدی، شهبازخان بخاری آرقه لی بنا ایتیلگن اېسکی مدرسه (مدرسه قديمه) و باشقه تاریخی آبدۀ لردن آت توتیش ممکن. ایتیش لازم کیم اثر نینگ آیریم بېتلریده، تاریخی آبدۀ لر نینگ اېسکی رسملری هم کېلتیریلگن.

کتاب اېلک بېتلریده مولف نینگ باش مقاله سی سیغدیریلگن. شو کبی اثر نینگ باش مقواسیده کېلتیریلگن استاد نینگ چارپاره شعر، هر بیر خواننده دقتینی اؤزیگه تارته دی. اعتبار قره تینگ:

دوستلر تینگلنگ سؤزیم شیرین مقالیم بار مېنینگ

اندخوی ویرانه سیدن یخشی فالیم بار مېنینگ

شانلی بیرم توزدی چکمن قصریده سلطان حسین
اولدوغوم کونلرده هم بویله جلالیم بار مېنینگ
(استاد متین اندخویی)

6- اندخوی و جایگاه آن در تاریخ

استاد متین اندخویی نینگ پارسی دری تیلیده ایجاد ایتیلگن اوشبو تاریخی اثری، بیرینچی مرته هجری قویاش 1387 ییلی، پاکستان نینگ پشاور شهزیده، الحاج عبدالحمید اندخویی نینگ مالی یاردمی بیلن چاپ ایتیلگن. کتاب نینگ ایگینچی چاپی اېسه، 1391- ییلی مزارشریف شهری تعلیمی انتشاراتیده، اندخوی بیر قنچه فرهنگ سبور ییگیتلری نینگ مالی یاردمی اساسیده عملگه آشگن. اثر «116» بېتدن عبارت بولیب، اونینگ باش بېتلریده «نېشته سودمند در شناسایی اندخوی» عنوانلی پوهنوال دکتور سید محمدعالم لیب نینگ تقریظی و کبیین «نظر کوتاه به زنده گی و آثار مؤلف» عنوانی آستیده محمد اسماعیل نینگ تقریظی اؤرین آلگن.

کتابده، **اندخوی** سؤزی نینگ کلبیب چیقیشی و تاریخی اؤتمیشی، اندخوی سؤزی نینگ یازیلیش شکلی، بو دیار نینگ مساحتی، جغرافی وضعیتی، آب و هوا، تورلی دؤر لرده اندخویده یوز بېرگن حادثه - واقعه لر، اندخوی نینگ خانلری و امیرلری، بو سرزمین کؤره شچن فرزندلری نینگ کارنامه لری، شونینگدېک اندخوی تۆرته له تومنی نینگ اولوسی جرگه، لویه جرگه ده گی اعضالری، سانتورلری و شونگه اؤخشش اؤنلب موضوعلر کیریتیلگن.

7- جاودانگان

استاد متین نینگ پارسی دری تیلیده بیتیلگن ینه بیر قیمتلی منشور اثری «جاودانگان» دیر. بو تحقیقی گنجینه قویاش 1394 - ییلی (197) بېتده، (1000) تیراژ ده مزارشریف شهری، تعلیمی انتشارات مؤسسه سی تمانیدن نشر ایتیلگن. کتاب نینگ باش بېتلریده استاد نینگ کتابگه یازگن باش سؤزی همده «فدایی فرهنگ» عنوانلی تئیکلی یازووجی استاد رحیم ابراهیم نینگ تقریظی اؤرین آلگن.

اثر نینگ کبیینگی صحیفه لریده اېسه اندخوی نینگ (53) پالاق سیمالری، یېتوک عالمیری و شاعرلری بیرین - کبیتین تانیلیب اولرنینگ کلام نمونه لری هم کیریکیلگن. دېمک بو تانیلیگن شخصیت لر آره سیده، امام یوسف اندخودی، علاءالدین مسعود، مولانا ترخانی، امام شمس الدین اندخودی، میر فروغی، دوستوم بن پیرعلی، داغ، میر ربیع، قادری پلنگ پوش، ظریفی، نیازی اندخودی، استاد ابرگش اوچقون، استاد عبدالکریم بهمن، استاد جرأت، قاضی بابامرادخان اندخویی، مولانا میر محمدامین قربت، مقیمی اندخویی، استاد محمد کریم نزیهی جلوه، مولوی شرف الدین شرف، سونمز، مولوی محمداسدالله خان نصرت، مولوی محمد عوض ندرت، یمینی و باشقه لر اؤرین آلگن.

استادمتین نینگ اهتمامی و نظری آستیده باسیلیب چیققن اثرلر

1 - سرود آزادهگی

افغانستان ابرکینلیک بیرهمی مناسبتی بیلن (30) ته پارسچه شعردن توزیلگن «سرود آزادهگی» ناملی اوشبو تؤولم، استاد متین اندخویی اهتمامی بیلن، افغانستان یازوویچیلر اوپوشمه سمی آرقه لی نشر اېتیلگن. تؤولم نینگ اېنگ اخیرگی بېتیده «جشن طربزا» عنوانلی استاد متین اندخویی نینگ بیر پرچه غزلی هم چاپ اېتیلگن. اوشبو دفتر (50) بېتدن عبارت بولیب، نشر اېتیلگن شعرلر، همه سی اولکه ابرکین لیگی حقیده دیر. اوشبو اثر نینگ قیسی ییلده باسیلیب چیققنی، تؤولمده یازیلمه گن. دېمک تؤولم، قویاش (1358 - 1362) ییللر آره سیده چاپ اېتیلگن گه اوخسه یدی.

2 - گزیده غزل های نوید

استاد نوید قلمیگه عاید پارسى - دری تیلیده یازیلگن شعرلر دفترینی، ذواللسانین شاعر و ییریک تحقیقچی استاد متین اندخویی چاپگه تیارلگن. اوشبو مجموعه، قویاش

1364- ییلی عظیم نوری اهتمامی بیلن افغانستان دموکراتیک جمهور لیگی یازووچیلر اویوشمه سی تمانیدن، (۱۰۰) بیتده، (۱۰۰۰) ساندده کابل شهری، دولت چاپخانه سیده «مانو تایپ» شکلیده چاپ ایتیلگن. اثر باش بیتیده، افغانستان دموکراتیک جمهوریتی تمانیدن یازیلگن تقریظ هم اؤرین آلگن.

3 - مشاعره

آتیدن معلوم بؤلشیپچه، تورت تیل (اؤزبکچه، تورکمنچه، پارسچه و پشتو) ده باسیلیب چیققن اوشبو مشاعره تؤولمی، قویاش ۱۳۶۴- ییلی استاد محمدامین متین اندخویی اهتمامی و نظری آستیده، قوملر و قبیله لر وزیرلیگی تمانیدن (۱۰۰۰) ساندده، دولت باسمه خانه سیده چاپ ایتیلگن. ناملنگن دفتر ده (۴۳) شاعر نینگ تورلی قالبلرده یره تگن شعرلری اؤز عکسینی تاپگن. تؤولم اؤلچمی (۵/۲۰ ضرب ۱۵) بؤلیم اونینگ بیتلریده گی شعرلر، قویاش ۱۳۶۴- ییلی عقرب آیی نینگ (۱۰ - ۱۴) ده، اؤزبیک ادبیاتی کونلری مناسبتی بیلن، جلال آباد شهریده اؤتکزیلگن احتفاله اؤقیشگه آلینگن شعر لردن عبارت دیر.

4 - تانگ ییلی

(۲۴) اؤزبیک شاعری نینگ شعرلرینی، اؤز ایچیگه آلگن «تانگ ییلی» تؤولمی، استاد محمد امین متین اندخویی نینگ سعی و اهتمامی بیلن قویاش ۱۳۶۵- ییلی افغانستان دموکراتیک جمهورلیگی، طبع و نشر ریاستی تمانیدن (۳۰۰۰) ساندده کابل دولت باسمه خانه سیده باسیلیب چیققن. اوشبو شعر دفتری شاعر و یازووچی استاد محمد کاظم امینی نینگ گؤزل خطاط لیگی و دیزاینی بیلن (۲۲ ضرب ۱۰) اؤلچمده چاپ ایتیلگن. کتاب نینگ باش صحیفه لریده استاد متین اندخویی نینگ کیریش سؤزی اثر اهمیتیه حصه قۇشه دی. کیریتیلگن شعرلر عموماً آلگنده عروضی قالبلریده یازیلیب، مضمونی اېسه وطن، بهار، سېوگی، صداقت و تورلی اجتماعی - اخلاقی موضوعلرنی تشکیل بیره دی.

تؤپلمده گی شعرلر، قویاش 1362 - ییلی «یولدوز» جریده سیده، سلطان حسین میرزا بایقرا نینگ مشاعره گه قوییلگن شعرى اساسیده، ترتیب بهریلگن دیر.

5 - گلبانگ صبح (چاغداش شاعرلر شعرلریدن توزیلگن تؤپلم)

استاد محمدامین متین اندخویی اهتمامی بیلن قویاش ۱۳۶۵ - ۱۳۷۰ ییللر آره سیده افغانستان یازووچیلر اوپوشمه سی تمانیدن نشر ایتیلگن اوشبو تؤپلمده استاد خلیل الله خلیلی، عبدالهادی داوی پریشان، استاد محمدکریم نزیهی جلو، غلام احمدنویده، محمدابراهیم صفا، محمدانور بسمل، عبدالرحمن پژواک، طالب قندهاری، استاد مولوی میرمحمدامین قربت شعرلریدن اؤرنکلر کریتیلگن.

6 - کابل در آینه شعر

اوشبو منظوم اثر، کابل افتخاراتی، اؤتمیشی و زمان آقیمیده کابل نینگ تاریخی کبچینمه لری حقیقه چاغداش شاعرلر قلمیگه منسوب شعرلر تؤپلمی بؤلیب، استاد محمدامین متین اهتمامی بیلن، پارسی - دری تیلیده، افغانستان دموکراتیک جمهوریتی تمانیدن قویاش 1366 - ییلی حزبی باسمة خانه ده، (2000) ساندە (175) بیتده باسیلیب چیققن.

7 - گلشن زیبای اشعار مولانا میرمحمدامین قربت

یبتوک شاعر و بویوک متبحر عالم مولانا میر محمدامین قربت قلمیگه منسوب ایگی بؤلیمدن توزیلگن اوشبو شعرلر دېوانی، میلادی ۱۹۹۱ - ییلی پایتخت کابلده و (میلادی ۱۹۹۵ / قویاش ۱۳۷۴ ییلی) استاد متین اندخویی نینگ کیریش سؤزی و اهتمامی بیلن نیویارک - امریکا ده آفسیت شکلیده چاپ ایتیلگن. معلوم بؤلیشیچه، دېوان نینگ اؤزبکچه شعرلر بؤلیمی محمدهاشم حریر قۇل خطی بیلن و پارسچه شعرلری اېسه امیر محمدفقیر زاده دستخطی بیلن توزیلیب چاپگه تیارلنگن. دېوانده گی غزللر، قصیده لر، قطعه لر، منظوم مکتوبلر، مخمسالر و باشقه ژانرده گی شعرلر عروض اولچاولریده ایجاد

اېتيلگن. اوشبو قيمتلى اثر (۴۶۹) بېتدن عبارت بۇلېب؛ اونینگ باش بېتلىرىدە تەقريظلر، شاعر نېنگ قيسقه بيوگرافىسى و ... سىغديريلگن.

8 - جلوه هايى از شعر جلوه

ذواللسانين شاعر و تحقيقچى استاد متين اندخويى نېنگ اهمتامى و نظرى آستيدە، قوياش ۱۳۷۸ - يىلى چاپ اېتيلگن اثرلردن ينه بيريسى «جلوه هايى از شعر جلوه» دېر. اۈزبېك و پارسچە تيللريده ايجاد اېتيلگن اوشبو شعرى تۈپلەم، اوزاق عميرىنى خلقى و وطنى خدمتيدە صرفلەگن كۈرە شېخ شىخىت، ايگېنچى دورە مشروطە خواھلارنېنگ فعال عضوى، بيريك عالم و يېتوك شاعر استاد محمدكريم نزيھى جلوه خامە سىگە منسوب بۇلېب، پاكستان ميوند نشرياتي تمانيدن باسيليپ چىققن دېر. تورلى ژانرلردە خلق اېتيلگن تۈپلەم نېنگ كۈپراق شعرلرى پارسى - درى تيليدە دېر. دفتر دە عومماً آگندە، تورلى اجتماعى - اخلاقى موضوعلر، وطن پرورلىك سۈژە لر، شعرلر مضمونىنى تشكيل بېرە دى. استاد نزيھى پارسچە شعرلريده حضرت بيدل و صائب تبريزى سېكى و توركى شعرلريده اېسە حضرت نوايى و مولانا محمد فضولى شيوە سىنى ايزلگن.

9 - گلشن قدس

مولانا خواجه سيد غيب الله غيبى نېنگ پارسى - درى تيليدەگى شعرلر تۈپلەمى، دوكتور سيد محمدعالم لبيب تەقريظى و استاد محمدامین متین اندخویی نېنگ اهمتامى و كيريش سۈزى و توضيحاتى بيلن قوياش ۱۳۸۳ يىلى، پاكستان پشاور شەھرى، بركت قادرى نېنگ مالى ياردەمى و الازھر انتشاراتى تمانيدن (1000) نەسخە دە، (94) بېتدە باسيليپ چىققن. اوشبو تۈپلەمدە، غزللر، قطعە لر، مرثيە لر، مخمسلىر، مثنويلر و ... اۈرين آلگن. دفتر سۈنگى بېتلىرىدە مولانا خواجه غيب الله غيبى نېنگ اۈز قلمى بيلن يازگن بيرتە پارسچە رباعى سى هم نشر اېتيلگن.

10 - چراغ زنده گى

مولانا محمداسحق انور خامه سیگه باغلیق، پارسی - دری تیلیده گی «چراغ زندگی» ناملی شعرى تۈپلم، قویاش ۱۳۸۴- ییلى، استاد محمدامین متین اندخویی نینگ باش سۈزی و اهتمامی همده پوهنوال دوکتور الحاج خیرالله انوش نینگ تقریظی ییلن (۱۰۴) بېتده باختر فرهنگى و انتشاراتى نهادی باسمه خانه سیده (۱۰۰۰) تیراژده باسیلیب چیققن. شونینگدېک تۈپلم نینگ ایکنینچی مقواسیده مولانا اسحاق انور نینگ قیسقه زندگینامه سی هم ترقه تیلگن. اثرده مولانا اسحاق انور، متقدم شاعر لرگه اېرگه شیب، یره تگن غزللری، مخمس، مثنوی، مرثیه لری و رباعیلرینی عروض قالب لریده اۋرین آلگن. لعل میگون، گوشه عزلت، درد جهان، منبع علم، جور حوادث و... تۈپلم نینگ شعر لریدن حسابلنه دی.

11 - مژده رحمت

استادمتین اندخویی نینگ سعى و اهتمامی ییلن باسیلیب چیققن منظوم اثرلردن بیرته سی هم دین عالمی و یتوک شاعر و سخنور مولانامحمداسدالله نصرت نینگ «مژده رحمت» شعرى تۈپلمی دیر. اوشبو تۈپلم قویاش ۱۳۸۷- ییلى الحاج قارى برکت الله مالی یاردمی ییلن، (90) بېتده (۱۰۰۰) تیراژ ده مزارشریف میرزا اولوغ بېگ باسمه خانه سیده چاپ اېتیلگن. تورلی قالبلرده یازیلگن شعرلرنی اۋز ایچیگه آلگن دفترده گی غزللر، مخمسلر، ترجیع بند و ترکیب بند، قصیده، مثنوی، تاریخ ماده لری، مرثیه لر، رباعیلر و قطعه لر، پارسچه و اۋزبیکچه تیللریده ایجاد اېتیلگن. دېمک اوشبو تۈپلم نینگ باش بېتلیریده نورالدین ایشان بابا نینگ رحلتی مناسبتی ییلن، مولانا محمداسدالله نصرت نینگ اۋز قلمی ییلن یازگن قطعه سی، همده استاد متین اندخویی خامه سیگه تېگیشلی مولانا نصرت نینگ قیسقه زندگینامه سی کیریتیلگن.

12 - گلزمین وفا

استادمتین اندخویی اهتمامی ییلن (۵۰۰) ساندە چاپ اېتیلگن «گلزمین وفا» ناملی سیدمحمد دروگر نینگ شعرلر تۈپلمی، قویاش 1389 - ییلى باسیلیب چیققن. تۈپلم

نشر اېتووچیسى محمدالله کارگر فاریابی، دیزاین چیلری اېسه سیدپرک و سید بهزاد دیرلر. تۆپلمده اؤز عکسینی تاپگن غزللر، مثنوی، مخمس و تورلی قالبلرده یازیلگن شعرلر برچه سی، متقدم شاعرلر سبک لریده عروض اؤلچاولریده پارسی - دری تیلیده ایجاد اېتیلگن. استاد سید محمد دروگر اندخوی ادبی سیمالریدن بیرى ایدی.

13 - ارمانلر کویی

اؤزبېک و پارسی - دری تیللریده یره تیلگن «ارمانلر کویی» ناملی، شعرلر تۆپلمی استاد عبدالحمید آگه قلمیگه منسوب دیر. گۆزل قطع و صحافت بیلن چاپ اېتیلگن اوشبو منظوم اثر قویاش ۱۳۹۰ییلی، استاد محمدامین متین اندخویی و حقیر غلام سخی وکیل زاده اهتمامی بیلن (۱۰۰۰) ساندۀ مزارشریف دوستان باسمه خانه سیده باسلیب چیققن. ارمانلر کویی تۆپلمی نینگ اېلک صحیفه لریده، پوهنوال دوکتور سید محمدعالم لیبب نینگ «استادعبدالحمید آگه نینگ اؤچمس خاطره سی و اونینگ شعرلری حقیقه ایکی آغیز سؤز» عنوانلی یازگن تقریظی، کببین شاعر حقیقه، استاد متین اندخویی نینگ «سرایشگر شیوا بیان» ناملی تقریظی، کمینه وکیل زاده نینگ «خلق دردیدن آگه شاعر» ناملی تحقیقی مقاله سی، محمدنعیم غفوری نینگ «سخن سرای مردمی» عنوانی آستیده گی مقاله سی و نهایت استادعبدالرحیم نزهت نینگ «به مناسبت وفات عبدالحمید آگه» عنوانلی پارسی - دری مقاله سی اؤرین آلگن. تۆپلم نینگ ایکینجی بؤلیمیده اېسه استاد عبدالحمید آگه نینگ شعرلری کیریتیلگن. اوشبو دفترده، شعر نینگ تورلی ژانرلریده یره تیلگن شاعر نینگ غزللری، قطعه لری، آق شعرلری و... جایلشگن. دېمک تۆپلم نینگ اوچینچی بؤلیمیده رحمتلی استاد عبدالحمید آگه گه بغیشه نيب یازیلگن اؤزبېک و پارسی - دری تیللریده گی (16) مرثیه سروده لر سیغدیریلگن.

ایتیش لازم کیم اثر نینگ چاپ اېتیلیشده استاد آگه نینگ اؤغیللری نجیب الله آگه، نقیب الله آگه، وحیدالله آگه، حبیب الله آگه و شوکی محمداسحاق، کمینه وکیل زاده، الحاج عبدالاحد حقیار، محمدنعیم غفوری، سراج الدین صمیم مالی کورستگن لر.

شوکی تۋپلم ایکنچى مقواسیده استاد آگه نینگ قیسقه زندگینامه سی هم نشر ایتیلگن.

14 - دبستان محبت

سۈنگی ییلر مابینده اندخویده چاپگه تیارلنگن شعر تۋپلملریدن بیرته سی هم «دبستان محبت» دیر. بو شعر دفتری شاعر، خطاط و دین عالمی مولوی محمدعوض ندرت اندخویی قلمیگه عاید اثر دیر. اوشبو تۋپلم قویاش ۱۳۹۲ ییلی شاعر نینگ اۋغیللری الحاج رحمت الله نجار و عزت الله مالی یاردمی بیلن (۱۰۰۰) ساندە استاد محمدامین متین اهتامی بیلن، مزارشریف شهرى، صورتگر باسمة خانه سیده باسیلیب چیققن. کتاب باش بېتلریده، شعرلر مندرجه سی، مولوی محمدعوض ندرت نینگ صورتی و استاد متین اندخویی قلمیگه عاید مولوی ندرت نینگ قیسقه زندگینامه سی نشر ایتیلگن. تۋپلمدهگی شعرلر پارسچه و اۋزبکچه دن عبارت دیر. شونینگدېک دفتر نینگ آیرییم صحیفه لریده رسملر و شاعر محمدامین عمر نینگ مولوی ندرت وفاتی مناسبتی بیلن یره تگن چهار پاره مرثیه سی و کتاب سۈنگی بېتیده مولوی ندرت نینگ قبریدين آلینگن صورت هم اۋرین آلگن.

15- زمزمه های روحنواز

بو اثر افغانستانده اۋزبک کلاسیک موسیقه سی نینگ استادى همده بیریک شش مقام خوانی همده اۋنلب یاش مقام خوانلرنی تربیه لب کمالگه یتکیزگن رحمتلی الحاج عبدالغفور کمال تمانیدن، مقام پرده لریده ترنم ایتیلگن «پارسچه بیاض» کتابی دیر. بو تنلنگن شعرلر تۋپلمی، 1393 - ییلی، استاد محمدامین متین اندخویی اهتامی و باش سۈزی، الحاج برکت الله قادری نینگ مالی یاردمی بیلن، «108» بېتده، (1000) ساندە مزارشریف شهریده چاپ ایتیلگن. تۋپلمدهگی شعرلر سانى «105» قطعه دن عبارت دیر. دېمک غزل و مخمس ژانرلریده یره تیلگن شعرلر، کۋپراق حضرت ابوالمعانی میرزا عبدالقادر بیدل، سۈز ملکی نینگ سلطانی حضرت میر نظام الدین علیشېرنوایی (فانی)،

صائب تبریزی، کلیم کاشانی، هلالی چغتایی، مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی، قصاب کاشانی، حافظ شیرازی، رهی معیری، زیب النساء مخفی، شوکت بخاری، ثاقب، وصلی سمرقندی، کمال خجندی و باشقه لر قلمیگه منسوب دیر.

16 - آق کونگیل

تؤپلم نامی: آق کونگیل

شاعر: الحاج محمدصديق دهقان

اؤزبک و پارسچه تیللریده

نشرگه تیارلاوچی و تقریظ: استاد محمدامین متین اندخویی

تایپ و دیزاین: نجیب الله متین

باسیلگن ییلی: قویاش 1394

باسیلگن ییری: بلخ ولایتی، مزارشریف شهری،

سان: (1000)

نشر ایتووچی: شاعر نینگ اؤغلی محمدظفر

اوشبو تؤپلم (92) بیتده باسیلیب چیققن. اونینگ باش بیتلریده استادمتین اندخویی قلمیگه منسوب پارسچه تیلیدهگی تقریظ اؤرین آلگن. تؤپلمده گی شعرلر عموماً آلگنده غزل قالبیده بؤلیب، شعرده کؤپراق اجتماعی - اخلاقی و ملی مسئله لر عکس ایتتیریلگن.

17- ساز پرده لریده کویلنگن قۇشيقلر

اؤزبک کلاسیک مقام خوانی استاد عبدالغفور کمال آوازی بیلن مقام پرده لریده ترنم ایتیلگن امیرالکلام علیشېرنوایی، امیر عمرخان، صائب تبریزی، فرقت، مولانا خصلت، مولانا محمدفضولی، مهدی، مونس، حزینی، راجی بخارایی، مقیمی، آگهی و باشقه کلاسیک و متقدم شاعرلر نینگ شعرلریدن توزیلگن اوشبو تؤپلم، سؤز استادی

محمدامین متین اندخویی اهتمامی بیلن باسیلیب چیققن. دېمک تۆپلم باش بېتلريده شعرلر مندرجه سی همده «کلاسیک آهنگلر» عنوانی آستیده استاد متین اندخویی نینگ منثور دیباچه سی هم اؤرین آلگن.

(109) بېتدن توزیلگن اوشبو اثر، آقچه کمیته سی نینگ مالی یاردمی بیلن (1000) ساندە، قویاش 1396- ییلی، مزارشریف قیومی باسمه خانه سیده باسیلیب چیققن.

کتاب سؤنگگی بېتلريده، اؤزبېک مقام خوانی استاد عبدالغفور کمال حقیقه یازیلگن استاد متین اندخویی نینگ تقریظی، شونینگدېک «سلمنا» و «قیریلمه قاش» عنوانلی ایکیته وصفی غزل هم کیریتیلگن.

18- غربت نامه

استاد محمدامین متین اندخویی نینگ اهتمامی و باش سؤزی و گؤزل قطع و صحافت بیلن طبع اېتیلگن اوشبو منظوم اثر، یبتوک شاعر و تنیقلی عالم نادر نیاز قادری پلنگ پوش نینگ «غربت نامه» عنوانلی شعر دیوانی، سؤنگگی ایکی عصر مابینیده ایجاد اېتیلگن اؤزبېک تیلیدەگی بې بها گنجینه لردن سنه دی دېسک تۇغری کبله دی. اوشبو اثر، قویاش ۱۳۹۶- ییلی پوهنوال دوکتور سید محمدعالم لیب نینگ ویراستاری و توضیحاتی بیلن (۱۰۰۰) سان و (۲۱۷) صحیفه ده «خراسان قییم نشریاتی» تمانیدن کابل مطبعه سیده، نظام جان آغا نینگ فرزندى سید صلاح الدین آغا مالی یاردمی بیلن باسیلیب چیققن. تۆپلم اؤزبېک و پارسی - درى تیللريده بۆلیب، اوشبو دیوان غزللر، مخمسلر، رباعیلر، مریعلر، مسدسلر، چارپاره لر قالبلردهگی شعرلردن توزیلگن. شاعر، اندخوی بیگ زاده لریدن بۆلیب، هجری قمری (12) عصر نینگ بیرینچی یریمیده، خان چهارباغ تومنی نینگ عربشاه قیشلاغیده توغیلگن. او تورلی مملکت لرگه سفر قیلگن و بابارحیم مشرب بیلن عصر دانش بؤلگن لیگی تۆپلم باش سؤزیده عکس اېتگن.

قوییده گی اثرلر هم استاد محمدامین متین اندخویی نینگ نظری آستیده چاپ ایتیلگن:

- 19 - استاد محمدانور بسمل نینگ شعرلر تۋپلمی
- 20 - استاد محمد ابراهیم صفا نینگ شعرلر تۋپلمی
- 21 - استاد عبدالرحمن پڑواک نینگ شعرلر تۋپلمی
- 22 - درخت دوستی (صلح حقیده یازیلگن شعرلر تۋپلمی)
- 23 - استاد خلیل الله خلیلی سیلنمه شعرلری
- 24 - طالب قندهاری نینگ سیلنمه شعرلری

استاد متین اندخویی نینگ چاپگه تیار اثرلری

1 - هنرمندانیکه در اندخوی درخشیده اند

پارسی - دری تیلبده یره تیلگن استاد متین اندخویی نینگ «هنرمندانیکه در اندخوی درخشیده اند» ناملی تذکره اثری، اندخویده یشه گن، هنر و موسیقی عرصه سیده اوزاق عمرلرینی صرفله گن مقام خوانلر، محلی قۇشیقچیلر، دوتار چیلر، تنبورچیلر، دنبوره و دایره چیلر، سورنای چیلر، چنگچیلر، بخشیلر، عیال دوتارچیلر و چنگچیلر، توله چالغوچیلر و درودگرلر حقیده دیر. اوشبو تذکره اثر حلیگچه چاپ ایتیلمه گن و اونینگ تایپ قیلینگن متنی حقیر نینگ کتابخانه سیده سقلنماقده.

2 - خراسان بېشیگی

خراسان بېشیگی، استاد متین اندخویی نینگ اۋزبک تیلبده گی تۋلیق شعرلر کلیاتی دیر. اوشبو کلیات یقین آره ده استاد اخلاصمندلری نینگ مالی یاردمی بیلن چاپ ایتیلیشی نظرده توتیلگن. اوشبو کلیات نینگ سافتی، استاد متین اندخویی نینگ تۋنغیچ اۋغلی نجیب الله متین و شاعر جلال الدین قیامی یانیده سقلنماقده.

3 - کلیات اشعار پارسی دری

استاد متین اندخوی نینگ پارسى - درى تيليده يازيلگن تۇلىق كلياتى. اوشبو كليات هم حاضرچه ليكده چاپكه تيار و اونینگ تۇلىق كاپيسى نجيب الله متين و جلال لدين قيامى يانیده سقلنماقده.

4 - از مسند تدریس تا منبر ارشاد

اندخوی نینگ روحانى شخصیتلری حقیده گى پارسى - درى تيليده يازيلگن تحقیقى اثر. بو رساله هم استاد متین کتابخانه سیده سقلنماقده.

5 - سه چهره تابناک اندخوی

اندخوی نینگ اوچ علمى، دینى، ادبى و سیاسى شخصیتلری بۇلمیش (قاضى بابامراد اندخویی حزین، الحاج صوفى محمدرحیم قاضى زاده، استاد محمد کریم نزیهی جلوه) حقلریده پارسى درى تيليده ایجاد ایتیلگن منشور تحقیقى اثر دیر. بو اثر هم حاضرچه ليكده استاد متین کتابخانه سیده سقلنماقده.

6 - معرفی گذر شیخ محله اندخوی

پارسى - درى تيليده، شاعر نینگ یشه گن محله سى حقیده گى منشور اثر.

7 - زنده گینامه مولوی الحاج اسدالله نصرت به قلم خودش

استاد محمدمین متین اندخویی اهتامى بیلن پارسى - درى تيليده چاپكه تيار اثر.

8 - آنانیکه دراندخوی تدریس کرده اند

اؤتگن بیر عصر مابینیده اندخوی مدرسه لریده، تدریس ایتگن تنیقلى مدرسلىر تانیتمه سى.

یوقاریده گى اوچ اثر تۇلىق سافتى استاد متین اندخویی کتابخانه سیده سقلنماقده دیر.

اوپچینچی بۇلیم

استاد متین اندخویی حیاتی و ایجادياتی حقیده یازیلگن اثرلر

1 - افغان تورکستانی ادبیاتیندن اؤرنک بیر شخصیت «استاد متین»

استاد متین نینگ حیاتی و ادبی فعالیتلریگه بغیشلنگن تورکچه تیلیده و لاتینچه الفباده یره تیلگن اوشبو اثر، تورکیه لیک دانشمند و تحقیقچی استاد صلاح الدین تۇلقون نینگ قلمیگه منسوب دیر. کتاب باش بېتلریده افغانستان، آینقسه جنوبی تورکستان و هرات، بلخ و کابلده اؤرنه عصرده بار کلتور و عنعنه لر و بو منطقه لرده اونوتيلمس نام و شهرت قازانگن علمی و فرهنگی شخصیت لرنینگ وجود گه کبلیشی و اوشبو اثر نینگ تألیف ابتیلیشی حقیده مؤلف نینگ باش سؤزی و کبیین رحمتلی استاد متین اندخویی نینگ اؤزبېک تیلیده یازیلگن جناب صلاح الدین تۇلقونگه یؤلله گن مکتوبی کیریتیلگن. کتاب نینگ کبیینگی بېتلریده اېسه «افغانستان حاضرگی اؤزبېک شعریتی نینگ تیلی حقیده اېلک لنگوېچ تحقیقی» عنوانلی پوهنوال دکتور سید محمدعالم لیب نینگ مقاله سی اؤرین آلگن. سؤنگ کتاب نینگ اصلی و اساسی متنی؛ یعنی استاد محمد امین متین اندخویی نینگ حیاتی و ادبی فعالیتلری، قالد ویرسه شاعر شعرلریده اؤز عکسینی تاپگن تورلی اجتماعی - اخلاقی موضوعلر، استاد نینگ شعرلریده ایشله تیلگن اېسکی سؤز - عباره لر و قدیمگی اتمه لر، شونینگدېک شعرلر تۇغریسیده توضیحات و شوکبی تورلی موضوعلر حقیده معلوماتلر یازیلگن. کتاب سؤنگگیده منبعلر مندرجه سی هم اؤرین آلگن. اوشبو تحقیقی اثر «299» بېتدن عبارت بۇلیب، تورکچه الفباسیده، تورکیه نینگ پایتختی «انقره» شهریده گؤزل قطع و صحافت بیلن باسیلیب چیققن. کتاب عموماً آگنده، استاد متین نینگ ادبی - فرهنگی اؤرنی و اونینگ ایجادياتی حقیده بۇلیب، اوندۀ استاد نینگ شعر لری تۇغریسیده هم تۇخته لیب اؤتیلگن.

2 - اوزلیگینی کویله گن قۇشیق

استاد متین اندخویی خاطره سیگه بغیشله نیب نشرگه تیارلنگن اوشبو تۇپلم قوییده-
گی ببلگیلرده چاپ ایتیلگن:
کتاب آتی: اوزلیگینی کویله گن قۇشیق
نشرگه تیارلاوچی: محمدحسن تۇلقین
ایدیتورلر: پوهنوال دکتور سیدمحمدعالم لیب و محمدعالم کوهکن
کتاب بېتلیرنی ترتیبگه سالوچی: هادی مروج
مقوا ایشلاوچیسی: هادی مروج
چاپ بیرى: کابل، افغانستان
ناشر: بايقرا فرهنگى اويوشمه سى
سان: (1000) جلد
نشر نوبتى: بیرینچی
چاپ بیرى: واژه باسمه خانه سى
چاپ ییلى: قویاش 1398

اوشبو قیمتلى کتاب، تۇرت بۇلىمدن توزیلیب بیرینچی بۇلیمیده عالی مقام رسمی
لرنینگ قیغوداشلیک پیاملری و رحمتلى استاد متین نینگ خاطره سیگه بغیشلب یازیلگن
(۱۷) مقاله، ایگینچی بۇلیمیده استاد گه اتب یازیلگن پارسچه، پشتو و اوزبکچه تیللریده
یازیلگن مرثیه شعرلر، اوچینچی قسمده رحمتلى استاد متین اندخویی نینگ شعرلریدن
اۇرنکلر و تۇرتینچی بۇلیمیده اېسه خاطرهلى رسملر سیغدیریلگن.

3 - یادواره استاد محمدامین متین اندخوی

استاد محمدامین متین اندخویی نینگ حیات دوریده، قویاش ۱۳۹۵- ییلى، فاریاب
یوکسک معلم تربیه لش ریاستی ابتکاری همده، فاریاب وقت والی سى سید انور سادات

نینگ حمایتی بیلن، استاد نینگ بیتمیش آلتینچی (1319 - 1395) توغیلگن بیللی مناسبتی بیلن فاریاب ولایتی مقامی سالونیده کینگ احتفال یؤلگه قۇییلگن ابدی. انه شو احتفاله استاد نینگ حیاتی و ادبی فعالیتلری حقیده تورلی تحقیقی مقاله لر و خاطره لر، شعرلر، ترانه لر، پارسچه و اؤزبکچه تیللریده اشتراکچیلر تمانیدن اؤقیشگه آلیندی. کبیینچه لیک احتفاله قرائت ایتیلگن پیاملر، شعر و مقاله لر فاریاب نینگ فرهنگ پرور والیسی سیدانور سادات نینگ مالی یاردمی و فاریاب یوکسک معلم تربیه لش ریاستی نینگ باشلیغی استاد شوونمل احمدالله عرب نینگ تشبثی بیلن «یادواره استاد محمد امین متین اندخویی» عنوانی آستیده، شاعر و یازوچی استاد محمدکاظم امینی اهتمامی بیلن (۱۰۰) بېتده (۱۰۰۰) ساندۀ تورکستان باسمه خانه سیده باسیلیب چیققن.

اوشبو قیمتلی اثرده استاد متین حیاتی و اثرلریگه عاید تورلی تحقیقی مقاله لر، وصفی شعرلر (اؤزبک و پارسی - دری تیللریده) کیریتیلگن. تۈپلمده نشر ایتیلگن مقاله لر و خاطره مکتوبلر، قوییده گیلردن عبارت:

1- شوونمل احمدالله عرب نینگ «زندگینامۀ مختصر استاد محمدامین متین اندخویی»

2 - شاعر و یازوچی استاد محمدکاظم امینی نینگ «معرفی کامل آثار چاپ شدۀ استاد محمدامین متین اندخویی»

3- تینقلی یازوچی استاد رحیم ابراهیم نینگ «مشاعرۀ هزارساله و نغمۀ پرسوز استاد محمدامین متین اندخویی»

4- ذواللسانین شاعر و یازوچی استاد سید سراج الدین قانع نینگ «استاد متین نینگ ایچکی و تشقی سفرلری»

5- شاعر و یازوچی استاد سید تاج الدین تاشقین بهایی نینگ «استاد متین اندخویی نینگ اوغانستان اؤزبک شعریتیدهگی اؤرنی»

6- آلتین تاش فاریابی «کارهای دیوانی استاد متین اندخویی»

7- کمینه غلام سخی وکیل زاده یورتداش اندخویی نینگ «استاد متین اندخویی نینگ منثور اثرلری»

8 - استاد محمدکاظم امینی «آلتین تاش» نینگ «استاد متین اندخویی نینگ اؤزبکچه شعرلریده رمزی رقمقر قۇلله نیشی»

9- یازوچی عبدالله رویین «مېن استاد متین بیلن قندهی تانیشدیم؟»
عنوانلی مقاله لری و خاطره لری، شو کبی استاد متین اندخویی حقیده، استاد محمدکاظم امینی، حمیدالله بوتون حیدری و دوکتور طاهری نینگ یازگن شعرلری نشر ایتیلگن.

4 - یاد نامه

حقیر غلام سخی وکیل زاده نینگ اهتمامی همده پوهنوال دکتور سید محمدعالم لیب ویرایشی بیلن باسیلیب چیققن «یادنامه» عنوانلی اثر، قویاش ۱۳۹۹ میلادی (۲۰۲۱) ییلی، اندخوی بیر قطار وطن پرور و فرهنگ سپور شخصیتلری جمله دن: کانادا ده یشلوچی یورتداشیمیز استاد محمداسحاق ثناء، آلمانده حیات کپچروچی و طنداشیمیز استاد عبدالمجید اوزگون، رحمتلی استاد عنایت الله بی ریا، محمدرحیم مسگر و کلیم الله میرگن زاده نینگ مالی یاردمی بیلن (۱۰۰۰) ساندۀ مزارشریف «صورتگر» باسمه خانه سیده باسیلیب چیققن. اثر رحمتلی استاد محمد امین متین اندخویی وفاتی بیر ییلیلگی مناسبتی بیلن چاپ ایتیلیب، اوندهگی موضوعلر، استاد متین اندخوی وفاتی اوچون عالیرتبه مقاملر تمانیدن یۇلله نغن قیغوداشلیک پیاملر، شاعر و یازوچی قلمیگه منسوب مقاله لر، خاطره مکتوبلر، شعرلر و مرثیه لردن عبارت دیر.

اوشبو دفتر اوچ بۇلیمدن توزیلیب، بیرینچی قسمیده کمینه نینگ باش سؤزی، رسمیلر تسلیت پیاملری، ایگینچی بۇلیمیده استاد متین حقیده، اؤزبکچه و پارسچه تیللریده نشر ایتیلگن تحقیقی و علمی مقاله لر و اوچینچی بۇلیمیده اېسه استاد گه بغیشله نیب یره تیلگن مرثیه شعرلر و کتاب نینگ سۇنگگی بۇلیمی و ایگینچی مقواسیده بۇلسه (خاطره لی رسملر) سیغیدریلگن. دېمک اوشبو کتاب نینگ تایپ و بېزه کچیلری

نجیب الله متین و عبدالمطلب عظیمی و چاپ یاردمچیسی اېسه عبدالروف وکیل زاده دیر. سؤنگگی چاغلرده صحافت جهتدن اېنگ یخشی و چپرایلی قطع و صحافت بیلن چاپ اېتیلگن اثرلردن بیرینی، «یادنامه» دېسک مبالغه بؤلمه یدی. خلاصه قیلیب آیتگنده اوشبو اثرده اؤزبېک و پارسچه تیلیده یازیلگن مقاله لر، اؤن تۇقیزته مرثیه شعرلر اؤرین آلگن.

تورتینچی بۆلیم

استاد متین اندخویی منظوم اثرلریده گی اجتماعی - اخلاقی موضوع لر و تورلی اتمه لر و قۇلنمه لر

بوتون عزیز عمرینی تیل، ادبیات و فرهنگ یۇلیده صرف اېتگن استاد متین اندخویی نینگ اۇز آنه یورتی بۇلمیش (اندخوی) حقیده گی بی قیاس اثرلرینی، اندخوی تاریخیده نظیرسیز دېسه اصلاً مبالغه بۇلمهیدی. چونکه سؤز استادی نینگ ییلر بویچه ایجاد اېتگن منظوم و منثور تحقیقی گنجینه لری، اؤتگن نېچه ییل مابینیده، افغانستانده نشر اېتیلگن اهمیتگه اېگه اثرلر قطاریده توره دی. زیرا او نینگ بی بها اثرلریده، وطن پرورلیک حس - تویغو لری، خلق آرزو - ارمانلری، طبیعت گۆزهللیگی، آنه لر نینگ فرزندگه نسبتاً مهر و محبتی و حیاته آته لر نینگ یوکسک مقامی، تینچ و آسایشته لیکده یشش، خلقیمیز نینگ قلبی آرزو لری، ینگى نسل اوچون بیللیک و دانش اهمیتی، ادب - اخلاق فضیلتی، انسانلر مقامیگه نسبتاً حرمت - احترام، کیچیکلر گه شفقت، اولوغ لرگه اعزاز و اکرام و شونگه اؤخشش اؤنلج اجتماعی، اخلاقی، تربیتی و حیاتی موضوعلر اۇز عکسینی تاپگن. استاد تاشقین بهایی نینگ آیتیشیگه کؤره، افغانستانده اؤزبېک ادبیاتی و شعریتی قدغن قیلینگن و حتی اؤزبېکچه گپیریش جُرم حسابلنگن بیر پیتده، نیازی بلخی، ابوالخیرخان خیری، استاد عظیمی جوزجانی، اېرگش اوچقون، نظر محمد نوا، استاد محمدامین متین اندخویی کبی برماق بیلن سنه لگودېک اؤتمیشده گی ممتاز ادبیاتیمیز نماینده لری: مولانا لطفی هروی، علیشېرنوایی، ظهیرالدین محمد بابر، محمد فضولی، بابارحیم مشرب و باشقه لر اثرلری بیلن آشنا انسانلر نینگ جرأت و جسارت بیلن میدانگه کیریب، آنه تیلیده ایجاد اېتیشلری حاضرگی یاش اولاد لرنی قرضدار قیلگنلر دېب اؤیله یمن... شونگه بناءً تاکیدلر آیتیش کبره ک کیم، استاد نینگ مضمون یره تیشده، سؤزلرگه قنچه لیک بها بېریشی و شعر نینگ مه بین تمنلرینی عکس اېتتیریشده

اونینگ قابلیتی، محتوا - مضمونلری نینگ ایخچم لیگی، سۆزلری نینگ جاذبه لیگینی بې ملال تن آلیب آیتگنده آلقیشگه سزاوار و مقتاوغه لایق دیر.

شونگه بناءً بحث نینگ باشیده استاد متین اندخویی شعرلریده اؤز عکسینی تاپکن اجتماعى - اخلاقى موضوعلر و شونگه اؤخشش اؤنلب اساسى موضوعلر اوستیده تۇخته لیب اؤتماقچی میز:

قناعت

قناعت دېگنده، صبر و چیدم، خدانینگ بېرگنېگه کۈنیش، باریگه شکر قیلیش توشونچه لری کۈز اۈنگیمیزده گۈده لنیب توره دى. بو گۈزل و معناگه باى اتمه، استاد متین نینگ یازگن شعرلریده علیحده اۈرینی اېگلله یدی. معلوم کیم مقدس اسلام دینی و قرآنکریمده، قناعت لیک اینگ انسانى فضیلتلردن بیرى حسابلنگن. استاد متین اندخویی هم اۈز یازوو لریده قناعت اېتیشنى ارداقله یدی و اونى هر بیر انسان حیاتیده کۈپ اهمیتی دې بیلهدى. «آز گه قناعت، کۈپگه برکت» دېگن مقالگه کۈره، شاعر اۈز شعرلریده، باریگه کۈنوب تېنگرى نصیب اېتگنېگه شکرانه لر آیته دى و آزگه کۈندیم، فقیرلیکنی اۈزیمگه شعار اېتیب، عرفان اهلى ییلن دایم باغله نیب، بو یۈلده معانى گوهرینی حاصل قیلدیم دېدی استاد نینگ اۈزى :

فقرگه یوزلندیم و تاپدیم قناعتدن شرف

بویله بیش کون دورلر سوردیم متین شاهانه من

(چشم غزاله، ۲۳۶ بیت)

قطره گه دایم کۈنوب تاپدیم معانى اینجو سین

شکرلله بۈلمه گن من اهل عرفاندن جدا

(باغ لاله پوش، ۱۷ بیت)

لذت آب نبات از نان خشکم می چکد

چون متین از صدق پیمان با توکل بسته ام

(باغ لاله پوش، 40 بیت)

از بسکه ز حرص و آز نفرت دارم بین فقرا خجسته حرمت دارم
گلغچه نیم که زر پرستی بکنم زین روی به لقمه یی قناعت دارم
(باغ ارم، 179 بیت)

گوشه فقری به خود بگزیده ام همت عالی شه‌نشاه من است
نان خشک و لذت حرف متین ز آب و چشم و چشمه چاه من است
(چشم غزاله، ۱۴ بیت)

پیراستم ز فیض قناعت غبار دل اینست نزد جوهریان آرزو مرا
(باغ ارم، ۱۹۵ بیت)

سخت ممنونم ز علو همت دل چون متین

ز آستینم سوی کس دست دعایی برنخاست

(مرز خورشید، 9 بیت)

استاد متین یوقاریده گی بیتلریده، یوکسک همتمنی شه‌نشاهیم دیبه خطاب اېته دی.
اوشبو عالی همتمیم بیلن، قوروق نانگه قناعت اېتگن انسان من دیدی.
استاد متین اندخویی طمع نی قره له یدی و غریب لیک و بېکس لیگیگه فخر لنه
دی. اونینگ آلدیده کرباس و جنده کبییم، زرلی تۆندن اوستین راق دیر. اونگه کؤره:
طمع و تیلنجیلیک، انساننی ذلیللیککه تارته دی. پارسچه ده یازیلگن قوییده گی نېچه
بیتگه اعتبار بېرینگ :

متین فیض ادب شد حاصلت درگوشه عزلت

چو بو از نازکی در برگ گل پیچیدنت نازم

غریبیم، بی کسم بر خرقة خود سخت می نازم

بود به از حریر غیر، کرباسیگه من دارم

تهی دستم ولی از حرف من بوی طمع ناید

خبر نبود کسی زین وضع افلاسیکه من دارم

(باغ لاله پوش، ۳۹ بیت)

به کنج فقر از فیض مناعت سخت مسرورم

کزین علو نظر روشن بود ما را چراغ دل

(باغ لاله پوش ۳۸ بیت)

بارگاه فقر را فریست، بی تاج و علم

مجد و اجلالش، به کاخ صاحبان زور نیست

(چشم غزاله، ۲۰ بیت)

یارب، دغل و دسیسه سازم نکنی مشتاق هوای حرص و آزم نکنی

در فقر شرف یافتم، از همت دل محتاج لب نان و پیازم نکنی

(باغ ارم، ۱۸۸ بیت)

استاد متین فقر بارگاه سی نینگ قنچه لیک بویوک لیگینی یوقاریده گی بیتلرده

تصویرلب اونگه بها بهره دی و اونینگ یوکسک لیگی حقیقه تاکید لب اؤته دی. اونگه

کؤره: فقیر لیکده شرف بار و حیثیت موجود. هوا و هوس، حرص و آز گه چپک قویگن

شاعر، نان و پیاز گه قناعتیم بار دبیّه تاکید قیله دی.

شاعرنینگ یوقاریده گی پارسچه و اؤزبکچه تیللریده یره تیگن هر بیر شاه بیتیده

قناعت، فقیرلیک اؤزگچه عکس ایتیریلگن و اوشبو دردانه سؤزلر استاد متین نینگ هر

شعریده یققال نمایان بؤلیب تورگن.

وطن محبتی

استاد متین اندخویی، بیر وطن پرور و اهل سبور شاعر اؤله راق، یورتی و خلقی

اوچون مضمونگه بای غزلر و قصیده لر یره تگنی برچه ادب اهلیگه آچیق - آیدین دیر.

حضرت نوایی نینگ « وطن حبی ایمان نشانی دورور » دېگن آلتین سؤزیگه بناءً استاد

متین، اؤز قیزغین قۇینیده پرورش بېرگن و وایه گه ییتکیزگن آنه یورتینی قدرلب و گلگه چؤمگن باغ و راغلری، یاسمین بیلن بېزه لگن ییلاغلرینی توصیفگه آلگن و بو حقدە موندە یازە دی :

وطن محبتیدن فیض آلیب غزل یازدیم
کؤنگول حدیقه سیده سیر یاسمن قیلغیل
ینه:

ای اولوغ آنه وطن باغینگه قربان اؤلم
گلگه چومگن چمن و راغینگ گه قربان اؤلم
نسترن چقنه گن ییلاغینگ گه قربان اؤلم
یناغی غازه لی سرباغینگ گه قربان اؤلم
قله سی آسمان اؤپر تاغینگ گه قربان اؤلم

(چشم غزاله، 260 بیت)

وطنم مسکن و ماوای منست پرورشگاه معالای منست
جبهه سایم به مبارک حرمش قبله عشق و مصالای منست
خاک پاکش به سواد نگه خویش کشم
این گرانیامه به دوش دل درویش کشم

(چشم غزاله، 98 بیت)

وطنیم مسکنیم، مېنینگ وایه گه ییتکیزگن پرورشگاهیم، مبارک حرمینگه منگلایمنی سورته من، چونکه سېن عشقیم تابوغي و جای نمازیم سېن دیدی او.

اندخوی

استاد متین اندخوی، آنه دیاری و اؤنیب اؤسگن مسکنی اندخوی وصفینی شعر نینگ تورلی ژانر لریده کوئیل غزل و قصیده مثنوی و مخمس، رباعی و فرد طرز لریده عکس اېتگن. اونینگ اندخوی حقیده یازگن «کیمده بار؟» و «بیزده بار» ردیفلی قصیده

لری سؤنگگی نیچه بیل مایینده اؤزبیک تیلیده یره تیلگن ممتاز قصیده لردن سنه له دی. اؤز آنه وطنی (اندخوی) حقیده گی شاعر نینگ یازگن و ایجاد ایتگن گؤزل فرد لری، بو موضوع نی یخشی اثباتلر بیره دی. شاعر تصویریه اندخوی اونگه توکنمس خزینه، سؤلسم چپچک و اداغ سیز داستان دیر. کیندیگی قانی تۈکیلگن فرهنگ پرور یورت نینگ مدحی، استاد متین اندخویی دیوانلری نینگ سرلوحیده یخشی گینه اؤرین آلگن.

کیندیگی نینگ قانی تامگن بیر اولوغ کعبه نگ ابرور

بؤلمه گیل ایندی متین سبن اندخوی جاندن جدا

(باغ لاله پوش، 174 بیت)

ای سبویملی آنه یورتیم اندخویم جان اندخویم

کیندیگی قانی گؤزل قۈنینگده تامگان اندخویم

(کۈنگول سۈزی، 54 بیت)

مهرینگ ای زیبا دیاریم دلده هرآن قۇزغانور

تۈپراغینگنی چپکگه لی کۈز اوزره مرجان قۇزغانور

اندخوی ای ابرکه یشتگن دیاریم مأمینم

وصفینگگه چپکسم قلم سۈز عنبر افشان قۇزغانور

(باغ لاله پوش، 175 بیت)

دوستلر، تینگلنگ سۈزیم، شیرین مقالیم بارمینگ

اندخوی ویرانه سیدن یخشی فالیم بار مینگ

(باغ لاله پوش، 184 بیت)

مجنون دیدی اۆلسم مېنى صحراگه کۈمینگ

لیلی یشه گن سبۈگیلی غبراگه کۈمینگ

غربنده متین نینگ اۈچمه سین خاطره سی

اندخوی ده یویوب سؤنجره بخاراگه کؤمینگ

(چشم غزاله، 278 بیت)

استاد متین آته سی نینگ توغیلگن مسکنی (بخارا) نی یاد - یوقله ایتیب اونگه
چوقور حرمت قایل. دېمک بو ایکه له یورت استاد متین اوچون اؤته عزیز دیر.

زاندَم که به اندخوی وطن ساخته ام بر شرح صفاتش زچه رو تاخته ام
بخشیده مرا لذت معنی ثمرش حق نمکی بود که پرداخته ام
(باغ ارم، 214 بیت)

خوشا شهر طربزار اندخوی و شاهمردان

شود رشک ارم در موسم گل باغ و بوستانش

ز گیسوی شیش تا صبحدم مشک ختن ریزد

از آن عنبر فشان گردد چمن چون زلف خوبانش

(مرز خورشید، 29 بیت)

اندخویم سبندیک جهانده مېنگه جانان قیده بار

مهری قیزغین سؤزی شیرین، عشقی سوزان قیده بار

(کؤنگول سؤزی، 45 بیت)

شکوه زادگهم در جهان نمی گنجد

هزار حیف که ارجی به اعتلا ندهند

به خون دیده کنم درج وصف اجلالش

زبان به طبع گهربار ما چرا ندهند

(چشم غزاله، 56 بیت)

سپویملی اندخویم شانیکه دایم یازورمن شعر

اؤکوش گنجینه لر دور یاشیریلگن هر بورومینده

متین قانلر یوتیب کۈنگول نواسین رشته گه چیزدیم

سخن سېوگوچی کم کۈردیم ولی بو فن علومینده

(باغ لاله پوش، 197 بېت)

آنه تیلى

تورلی شیوه لرده اۋز استعدادینی نمایشگه قۋیگن سۋز اوسته سی متین اندخویی اۋز آنه تیلىنی جان و دل بیلن سېویب، بو تیله بې تکرار غزل و قصیده لردن تشقیری، تورلی موضوعلر تۋغریسیده سېرمنا ترانه لر یره تگن. اونگه کۈره شعر اقلیمینی خامه سی بیلن قمره ب آلگن علیشېرنوایی، «دېوان لغات التورک» فرهنگی نینگ مؤلفی کاشغری، «هبة الحقایق/ هبة الحایق» صاحبی یوسف خاص حاجب تورکی تیل نینگ مقامینی کۈکلرگه کۈترگن. دېمک استاد متین هم آته - بابا لریده ی سۋز بیراغینی کۈککه قدر کۈترگن اۋزبېک تیلى نینگ یېریک نماینده لریدن بیرى دیر. او نینگ سۋز بایلیگی و رواجی، اینیقسه اۋزبېک تیلى نینگ اۋسیشی، ترقیاتی و یوکسه لیشى اوچون کته نقش اوینه گنی، اونینگ قوییده گی یتلریده قویاشدېک نمایان بۋلیب تورییدی:

آنه تیلىده ترانه کویلب سۋز چرخى اوزه علم چېکيب من
هر شیوه ده ایله دیم کۈرش لیک حدیمنی بیلپ قلم چېکيب من
(باغ لاله پوش ۱۹۳ بېت)

خلق ارا ثابت اېرور تورکی تیلىنگ نینگ بایلیگی

اېسلب اورخون یازوونى ید بیضا دن گېیر

قمره گنمیز شعر یورتیده غزل سلطان لیگین

او نوایی دېک اولوغ انسان والادن گېیر

سېنده اۋزلیک، سېنده سۋزلیک، سېنده تاشقین توغو بار

ینگى سۋز، ینگى تفکر، ینگى انشادن گېیر

بېگمان اېسكى بيتيكلر بيزگه دور گنج ادب

اېسله تيب قازيلمه لرنى، سِرلى اشيا دن گپير

(چشم غزاله، ۲۵۰- ۲۵۱ بېتلر)

كوچيم تيل، اؤزليگيم تيل، عزتيم تيل، اعتباريم تيل

كۈرينگ تيل بايلىگين اوندن ايلت باش فخر ايلن چېكتى

يوره ككه سيغمسه جان نوحه سين شاعر فغان آيلر

ايليق تويغو لرین مسكين متين هم موج زن چېكتى

(چشم غزاله ۲۵۹ بېت)

گل کۈركى نېچون حديقه چېرايلىگى دیر

ناز اويقو دن اويغانگنى بېتابليگى دیر

سۆز ييراغینی بېزه ب چمنلر توزدیم

بو شیوه ادب بابیده تیل بايلىگى دیر

(باغ ارم ۳۳ بېت)

اۈزبېک تىلى نینگ بايلىگى اېرميش بېتاي

سۆز چۆقيسيگه چقنه گنى هوش ربای

فرهنگیمیز اورخون خطیدن پارله دی خوش

سۇنگ حاجب و کاشغری اونگه قۇشدى چېراى

(باغ ارم ۵۷ بېت)

سۆز گلشنیده زمزمه اېتدی اېلیمیز تدریس بۇلور همده اۈنیملى تیلیمیز

ايندى بو ياروغ يوتوقلرایدين ليگيده گللب يشه گى هميشه اېركين اېلیمیز

(باغ ارم ۸۹ بېت)

اۈزبېک اېلى قېته دين بساطين توزدى

اېركين كۈره شيب شهامتین كۈركوزدى

تاووشیگه —رحبا قلمکشلر، دېر

آنه تیلیده فخر لنیب تیل چـؤزدی

(باغ ارم، ۹۰ بیت)

خواهی که به اوزبیکي سخن سازکنی از بهر سرودنش زبان بازکنی

پیش از همه اسرار بیان را دریاب زان بعد سزد، زمزمه آغاز کنی

(باغ ارم، ۱۹۰ بیت)

یوقاریده گی بیتلرده، کوچ و قوتیم آنه تیلیم، اؤزلیگیم و کیملیگیم آنم نینگ تیلی
دېب بیلگن شاعر، شوکبی آنه تیلیم عزت و اعتباریم دپیه تن آلگن بیتوک یازووچی
استاد متین اؤز آنه تیلیگه فخرلنه دی و اؤز آنه تیلیمنی سؤزلریم بیلن جؤشقیئراق اېتدیم
دپیه تاکیدله یدی.

اونگه کؤره تورکی تیل نینگ مقامینی کؤکلرگه یېتکیزگن یوسف خاص حاجی و
محمود کاشغری تیلی بایلیگی و رواجی اوچون کته حصه قۇشگنلر عالمدر دن سنه له
دی. شو باعثدن، استاد متین اندخویی نینگ آنه تیلی حقیده کېلتیریلگن، یوقاریده گی شاه
بیتلری و مضمونگه بای رباعیلری، کؤز یوممه ی آیتگنده، اؤزبېک شعریتیده، یوکسک و
بی قیاس منظومه لر قطاریده توره دی دېسک مبالغه سیز دیر. اونگه کؤره: تورکی تیل
کروان باشیلری علیشېرنوایی، یوسف خاص حاجب، محمود کاشغری، خوارزمی، لطفی
هروی و باشقه لر دیرلر. استاد متین هم شو استادلر اېزداشلیرى صفتیده اؤتگن یېتمیش
ییل مابینیده اؤنلې منظوم و منثور اثرلر ایجاد اېتیب، آنه تیلی ذوقمند لریگه ساوغه
قیلیدی.

استاد متین اندخویی نینگ، اؤز اوزاق مدتلی ادبی و فرهنگي فعالیتلری جریانیده،
شعر نینگ تورلی ژانر لریده؛ اینیقسه قصیده و غزل قاللریده تورکی تیل نینگ قنچه
لیک یوکسک لیگی و بایلیگی حقیده یره تگن شعرلری مقتاوغه سزاوار دیر. ادعا میز گه
قوییده گی مثاللر یققال دلیل دیر:

خلق ارا فخر اېتگه لی شوکت بیلن شان بیزده بار
 حر یشب دوران سوریلگن کوشک و قۇرغان بیزده بار
 اولدوغوم کونلر قمیشتیرگن بوتون دنیا کۆزین
 بو صلابت مهدی بۇلگن مرز توران بیزده بار

بهار و گۆزه للیک حقیده

نازک طبع شاعر استاد متین اندخویی بهار و گۆزه للیکنی سېوه دی. جهان نافه
 هیدی بیلن معطر اؤلدی؛ قیزیل لاله دشت و صحرا لرده ناز ساته دی و عشق اهلی
 اېسه بهار پیتیده، سرو بساطینی تۆشه یدی دېیدی استاد؛ چنانچه :

بهار کهلدی آچیلدی چمن ارا گل لر
 معطر اؤلدی جهان نافه ساجدی سنبللر
 حدیقه حجله سیده غنچه میلغیرب کولدی
 ترانه کویله دی شوقیده تېله کؤنگلر
 چمن ایچیده قیزیل لاله تیرگلی بولکون
 کپلور لر عشوه قیلیب مشک سوده کاکلر
 طرب بساطینی یاشیل دمنلر اوزره قوریب
 قوانیب عشق اېلی سؤنمیش قدح تۆله مللر
 (باغ لاله پوش، ۱۷۵ بیت)

استاد متین اندخویی دیوان توزیشده اېسکی عنعنه لرنی انابتگه آلگن؛ یعنی استاد
 هیر بیر شعر تۆپلمی نینگ اېلک صحیفه لریده مناجات، نعت، مدحیه و ثنا لر کیریتیلگن.
 حاضرچه لیکده اوشبو عنعنه زمانوی شعر دفترلریده، اونچه لیک رعایه قیلیمه یدی.

اېرکینلیک حقیده

استاد متین اندخویی اېرکین لیک و آزاده یشه ش نی سېوه دی و اونی ارداقله یدی.
 بو موضوع استاد نینگ ایکی تیلده یره تیلگن شعرلریده اؤز عکسینی تاپگن. اېرکین لیک
 و آزاده یشه ش نی جان و دل بیلن سېزگن شاعر استاد متین، بو حقه یازه دی:

صبح آزادی
 باز در آغوش میهن شادمانی را نگر
 لب پر از موج تبسم مهربانی را نگر
 صبح آزادی دمید از درز مژگان سحر
 عید فرخ فال و جشن کامرانی را نگر
 لاله ها پیمانه بر کف سر زخارا بر کشید
 شوق شور انگیز بزم خاکدانی را نگر
 قدسیان نظاره نذر عشرت ما می کند
 جلوه جانانه حور جنانی را نگر
 در صف آزاده گان قد از غرور افراختیم
 این مبارک احتشام کهکشانی را نگر
 می دمد از صوت حرف ما شمیم همدلی
 در فضای حریت عنبر فشانی را نگر
 می نوازد مهر مردم طبع موزون متین
 روزهای بهترین زنده گانی را نگر
 (چشم غزاله، 38 بیت)

ینه :

ابرکین لیگیمیزگه بیلگی دیر سنجاغیمیز
 تانیتدی جهانده اؤزلیگین قلماغیمیز
 آزاد لیگیگه قووانیب هیلپیره گی
 مقتاوگه سزاوار ابرور بیراغیمیز

ینه:

بایراغ که شرفلی ایلیمیز بایلیگی دیر
 کؤز اونگیده هیلپیرلشی چیرایللیگی دیر

محراب ایله منبرین تماشا آیلنگ

دنیا بویچه خلق ارا بی تایلیگی دیر

(باغ ارم، ۷۲ - ۷۳ بیتلر)

تاریخی آبدۀ لر حقیده

شاعر نینگ منظوم اثرلری و تحقیقی منثور تالیفاتیده عموماً آلگنده اندخوی تاریخی آبدۀ لری، مقدس مکانلر توزیلیشی حقیده گؤزل رباعیلر یا ده قطعه لر یره تیلگن. آیریم شعرلر ده، جمل حسابیگه قوریلش تاریخلری چیقریلگن. دېمک بو «تاریخ ماده-لری» نینگ کؤپراغی تاش یازمه شکلیده یازیلیب، قوریلگن بنالر آبدۀ لر و قبرلرگه اؤرنه تیلگن؛ جمله دن باباولی صحنیده جایلشگن حوض و اندخوی قدیمه مدرسه سی و گنبد عدالتگه اؤرنه تیلگن تاش یازمه لردن آت توتیش ممکن.

معلوم کیم، امیرالکلام علیشېرنوایی (۳۷۰) ته خیریه بنالریدن بیرى باباولی زیارتی صحنیده جایلشگن «تاش حوض» دیر. بو حوض سؤنگگی بیللرده غضنفر گروپی نینگ مالی یاردمی اساسیده قیته قوریلدی. استاد متین اندخویی حوض حقیده قوییده گی رباعینی یازگن:

وصفینگه قلم اندخویم تیل چوزگن

پیراغ اوزه شهرتینگ یازیب کؤرکؤزگن

فخر ایتگه لی ارزیر آبداتینگ چونکیم

باباولی حوضی نی —وایی توزگن

(باغ لاله پوش، ۲۶۹ بیت)

شهبازخان یا قدیمه مدرسه نینگ قوریلشی مناسیتی بیلن یازیلگن قطعه:

شایقین معرفت خود آگهید کافتاب علم تابان بوده است

دُر به کف آرید از درج سخن زیوری از بهر انسان بوده است

پای بگذارید در این بارگاه مرجعی براهل عرفان بوده است

می دمد بانگ رسا از روزنش جانفزا چون صوت قرآن بوده است

بانی با همت و فرزانه اش در بخارا از بزرگان بوده است

کرده است آباد عالی مدرسه صاحب جود فراوان بوده است
 مرحبا گفتم به علو همتش درحقیقت مرد حسان بوده است
 فکرها کردم پی سال بنا درکدامین نکته پنهان بوده است
 از سر دل آمد این نیکو ندا حل این مطلوبه آسان بوده است
 «سجده گاه جبهه شهبازخان» مبداء تاریخ بنیان بوده است
 (قمری 1083)

(چشم غزاله، 138 - 139 بیتلر)

استاد متین اندخویی نینگ اؤز قبری اوچون یازگن تاش یازمه رباعیسی:

امروز که ما به سوی عقبا رفتیم
 برحسب رضای حق تعالی رفتیم
 بر تربت ما آیه رحمت خوانید
 با روی سیاه و دل شیدا رفتیم
 (باغ ارم، ۱۸۲ بیت)

عدالت گنبدی یا «چهارسوق» تاریخی آبدۀ سیگه بغیشلنگن رباعی. اوشبو تاش
 یازمه چهار سوق گنبدیگه نصب ایتیلگن :

بلخ آورده سیده که اپردی شیبانی امیر

قیلدی بو گؤزل بنا نی زیبا تعمیر

هر خشتی کؤزیم اؤنگیده کؤزگو کبی دیر

چبرای لیگیگه خوش ایشله تیلگن تدبیر

(باغ ارم، ۸۳ بیت)

شیبانی خانلر دوریده قوریلگن سردابه (آقینه) اوستی یاپیق حوضی اوچون یره تیلگن
 رباعی. قوییده گی رباعی تاش یازمه شکلیده آقینه حوضی نینگ آلدیده اعمار ایتیلگن
 دیواریکه نصب ایتیلگن:

آقینه ده بار اوستی یاپیلگن بیر حوض

معمارلىكدن گۈزل نشانى دير حوض

زنهار اونی كۈز قره سیدېك اسره نگ

توزمس كیشی ایندی اۋزگه بیرحوض

(باغ لاله پوش، ۲۶ بیت)

توركى خلقلر قهرمانلرى حقیده

استاد متین نینگ قوییده گی بیتلریده، توركى خلقلر نینگ شأن و شهرتی، افتخاراتی و عظمتی همده اوشبو ملت قهرمان سرکرده لری و باتور نماینده لری نینگ جنگ میدانیده اۋزلریدن قالدیریپ کبتگن اېسده لیکلری اوستیده بحث اېتیلگن.

رزم میدانیده تېمور آلیده تیز چۈکتی یاو

اۋزلیگین اثبات اېتگن انچه سلطان بیزده بار

(باغ لاله پوش، ۲۰۶ بیت)

اوشبو موضوعلر استاد نینگ باشقه تۋپلملریده هم گۈزل ابیات، سوچوک عبارات، مهیین استعارات و چیرایی تشبیهات بیلن اۋز عکسینی تاپگن. اۋرنک اوچون اونینگ «اۋزبېگیم» ردیفلی قصیده سیگه اعتبار قره تینگ :

کویله دی افراسیابینگ غیرتیدن پیرطوس

تینگه دیم شاعر سۈزین وصفینگگه سیراغ اۋزبېگیم

بیلکه قاآن اۋزلیگین اورخون خطیده کویله گن

حشمتیدن دیر زمان کۈزگوسی پارلاغ اۋزبېگیم

ابن سینا حکمتیدن تاپدی اېزگو غایه خلق

بۈلگوسی سای فیضیدن سېراب چنقاغ اۋزبېگیم

(باغ لاله پوش، ۲۳۴ بیت)

طوس پیری ابوالقاسم فردوسی، توركى خلقلر باباسی بۈلمیش آلپ ایرتونقه

(افراسیاب) شهامت و صلابتینی، تورک شهنشاھ سی سلطان محمود غزنوی حمایتی

آستیده یازیلگن شاهنامه سیده تن آلگن. اوندن تشقیری گؤک تورکلرگه تېگیشلی «اورخون» خطی، شاعر شعرلریده یخشی گینه کیریتیلگن.

اؤزبیک کلاسیک موسیقه سی حقیده

استاد متین نینگ، هم منظوم هم منثور اثرلریده اندخوی دیاریده مقام موسیقه سی نینگ رواجله نیشی و اؤسیشی، شوکی اؤزبیک کلاسیک موسیقه سی نینگ اؤستیریشده ایلوسیز خدمتله کؤرستگن استادلر و مقام خوانلر توغریسیده هم کینگ معلوماتلر بار. استاد متین اندخویی اؤزی مقام شناس بؤلگن و اؤزبیک مقام خوانلری بیلن زمانداش اؤلهراق، اولرینگ هنری ییغینلریده قتنشگن. او اؤز شعرلریده مقام شیوه لری و مقام خوانلر فعالیتلری، همده بخارا و اندخوی مقام خوانلری ارا یقین مناسبتلری حقیده تۇخته لیب اؤته دی. اندخویده اؤزبیک کلاسیک موسیقه سی نینگ رواجله نیشی اوچون کته حصه قوشگن بخارا و سمرقند لیک مقام استاد لری و اندخویده توغیلیب، بخارا ده مقام رمزلرینی اؤرگیشده چرچمسدن فعالیت آلیب بارگن و بو هنر بیلن شغللگن اندخویلیک استادلر حقیده، شونینگدېک مقام شاخه لرینی تانیئتیشده هم تورلی مقاله لر، تحقیقی اثر لر ایجاد اېتگن.

استاد نینگ یازیشیچه: «... مقام گؤزلیگی اوچون بخارا دارالفارخه سیدن تشقیری قۇشنى يورتلرگه هم ذوق اېگه لری آرقه لی کېنگ ترقلگن بو چېرايلى صنعتنى ياقتيريب فارم شیوه لریده کویله گن استعدادلی کوچیلر اندخوی نینگ شهر و قیشلاقلریده هم یشب شهرت تاپگن. شو باعثدن کلاسیک موسیقه سی نینگ انچه ترماغلری بیللر آقیمیده چالغویچلر تمانیدن دوتار، تنبور، رباب و سورنای پرده لریده چالینیب کېلماقده. اوشبو صنعت چیلیک فعالیتلری اندخوی و بخارا اؤرتةسیده گی فرهنگى رابطه لردن چوقور تاثیر آلگنیگه اینانیش کېرک. نېگه دېگنده بو علاقه نى استوار و مستحکم سقله گن کیشیلرنی تاریخ اونوتمه یدی. بو زمینه ده خانچهرباغ ده

توغیلیب یشه‌گن شیوا بیان شاعر رحمتلی ملارحیم نیاز نیازی نینگ رولی بارلیگی انیق بیرگپ دیر....»

استاد متین اندخویی بو تۇغریده «زمزمه های روحنواز» و «ساز پرده لریده کویلنگن قۇشیقلر» ناملی ایکیته اثر یازیب، اونده مقام تورلری و تاریخچه سی شوکی مقام شاخه لریده ترنم ایتیلگن قۇشیقلر شعرلری حقیده هر تمانلمه معلومات بهرگن. اوندن تشقیری استاد متین اندخویی منظوم اثر لریده هم مقام شاخه لری و اوشبو صنعت نینگ رواجلنتیریش یۇلیده کته حصه قۇشگن بخارا و اندخوی مقام خوانلری و بو صنعت نینگ اندخویده‌گی مالی و معنوی حمایتچیلری حقیده سۇز یوریتگن و یاد ایتگن. قوییده اۇقبیسز:

سبزدی ساغینچیم متین بو اوچره شوودن کیم لیگین

طالعیمگه مقته نیب میل چاپنداز ایله دیم

تیرنه مس دل پرده سین تاثیر سیز واعظ سۇزی

ای مغنی توز نوا صوت غزال ایستركۇنگیل

قۇبوز چالگنده رامشگر طرب شهنازی دن ینگرر

بو فن ده قل محمد شهرتی هریان رسن چپکتی

مسکین متین سۇزیدن اۇزلوک صدا سی کبلگی

چپرتیلسه قۇشچناریم سېومی بۇلرمی سیزنی

(چشم غزاله، ۲۴۴-۲۵۹-۲۳۴ - ۲۳۵ بیتلر)

گلعداریم صوتیگه مشتاق ابدینگ تینگله متین

خوشنوا بلبل کبی غفار کمالیم بار منینگ

قنی فرحتلی باغیم اونده عشرت مخملین توزسم

که کویچیلر ایچیده تشنه استاد شه قل من

(باغ لاله پوش، ۱۸۵ - ۱۹۲ بیتلر)

ترنم قیلدی نوروز صبا نی بلبل محزون

مغنیلر تغزل پرده سین چیرتیب خمار اولدی

(چشم غزاله، ۲۴۲ بیت)

پرده بی باکچه را می نواخت روح فزا چون اوپر قوشچنار

صوت عجم طرفه صفا می دمید زخمه چو میزد به نوا دوتار

(چشم غزاله، ۱۲۹ بیت)

رحمتلی کمال خان ابدی دلجو حافظ مخدوم ابل ارا تانیلیدی نیکو حافظ

حافظ اکه شش مقام استادی ابدی صوتینی بیتیردی کؤککه تېگرو حافظ

محفل اره کویچیمیز غفورجان بؤلسه غفارکمال اونده خوش الحان بؤلسه

مهن تیلبه نی اول دایره ده یاد ایلنگ شه قل صوفی اینیقسه نواخوان بؤلسه

(چشم غزاله، 67-68 بیتلر)

می رسد بانگ فغان از پرده قلبم به گوش

ذوق جان با نغمه استاد شه قل بسته ام*

(باغ لاله پوش، 40 بیت)

*(الحاج غفورجان وفا، الحاج شاهمرانقل (شاه قول صوفی)، قُول محمد، غفارکمال (الحاج

عبدالغفور کمال)، کمال خان، سیف الدین مخدوم و حافظ اکه اندخوی مقام خوانلریدن ابدیلر).

استاد متین اندخویی نینگ یازیشیچه: اوشبو دیارده شش مقام و کلاسیک موسیقه سی نینگ ممتاز سهما لری جمله دن: استاد ضیاوالدین کمال، استاد سیف الدین مخدوم، استاد صدرالدین حافظ، استاد قاری آبجوش، استاد عبدالغفور کمال (غفارکمال)، استاد الحاج شاه قل صوفی، الحاج غفورجان وفا، کمال خان و ... سېنگری استادلر، اؤزبېک کلاسیک موسیقه سی نینگ رواجلتیریش یؤلیده چېکسيز محنت چېکيب اؤزلردن کېين هم اؤنلب شاگردلرنی تربیهلگن. اندخوی نینگ هنرپرور و ادبسېور خلقی هم شعر و ادب چېچکلرینی تربیه لش و مقام صنعتی نینگ رواجلتیریشده جان و دل بیلن اورینیپ، موسیقه ییغینلریده ذوق بیلن قتنه شیب، شوکی صنعت اربابلرینی ترغیبیلشده کتّه نقش اوینه گنلر. دېمک اؤزبېک کلاسیک موسیقه سی و صنعت چیلیک فعالیتلری، اندخوی و بخارا اؤرتّه سیدهگی فرهنگی علاقه لردن دلالت بېره دی. چونکه اندخویده-گی مقام استاد لری نینگ کؤپراغی مقام تورلرینی بخارا ده اؤرگنیپ کېين اندخویدهگی ذوقمند لرگه اؤرگتگنلر یا ده بخارا اهلی بؤلگنلر.

استاد متین اندخویی نینگ ایکی تیلده یازگن شعرلریده هم مقام شاخه لری اؤز عکسینی تاپگن. استاد متین نینگ تاجیکستان شش مقام خوانی استاد برنا اسحاقووا گه بغیشلب یازگن قوییدهگی پارسچه غزلی ادعامیزگه دلیل دیر:

شادم امشب حرف دل از لب معطر می چکد

کز حدیث صوت «برنا» نافه تر می چکد

بیقراری های عشاقست از «عشاق» او

شمع را از سوز دل اشکی به مجمر می چکد

این عجب از «گریه» اش حاصل شود ذوق نشاط

وز نوای «دل خروشش» شهد و شکر می چکد

می کند خوشبو جهانی را ز «نوروز صبا»

نافه زآهنگ دل انگیزش مکرر می چکد

گر به شعر نغز حافظ لب گشاید در «عراق»

بهر تحسینش گهر از طبع انور می چکد

مرغ دل در سینه از شوق می آید به رقص

وه چه موزون کز لبش «صوت محیر» می چکد

نازم آهنگ بلندش را متین از صدق دل

شش مقام از لحن او چون آب گوهر می چکد

(مرز خورشید، 15 بیت)

استاد متین اندخویی اؤزبکک تیلیده قنچه لیک کوچ و قوتینی سینه گن بؤلسه، پارسی - دری تیلیده هم اؤز مهارتینی نمایشگه قوینگن. قیزیغی شونده که او متقدم پارسی گو شاعرلر ایزیدن ابرگه شیب، پارسی - دری تیلیده گی شعر لریده سوچه و خاص تورکچه - اؤزبککچہ اتمه لری و سؤزلرینی، استادانه ایشلتگن. او نینگ بو مهارتی، پارسی - دری شعرلری نینگ چبراییگه چبرای قوشگن. قوئییده گی پارسی - دری تیلیده ایجاد ایتگن شعر لریده قۇللہ نیلگن هر بیر اؤزبککچہ اصطلاح و سؤز، بوگونگی کونده تورکی خلقلر، اینیقسه اؤزبککلر آره سیده کینگ - کؤلمده ایشه تیلہ دی :

قوچاغ، خۇرجین، اۇتراق، ئۇچ، ئۇخ، قىمىز(شراب)، سىنجاغ، يورت، بۇغچە، قمچین، قباغ، مېرگن، جَر، گوراش، چين، سواش، اياغ، چىنداول، تاقى و ... کبی اؤزبککچہ سؤزلری قوئییده گی بیتلرده اؤز عکسینی تاپگن.

حسن دگر از جلوه دیدار چمن یافت

رنگینی بزم طرب از بوس و قوچاغ است

(چشم غزاله، 16 بیت)

اندوختیم برگ و نوایی ز معرفت

از فیض اوست آنچه که در خورجین ماست

(چشم غزاله، ۱۷ بیت)

کاروان در نیمه راهی خرگه اوتراق زد

داشت این گنجینه را آن لحظه سلطان در بغل

(چشم غزاله، 79 بیت)

اوتراق : قرارگاه، لشکرنینگ توره دېگن جایی

بویی نه دمد زخوشه های لوخ ما آگنده ز چین است خطوط رخ ما

داریم دلی پر الم، افسوس کسی آگه نشد از زمزمه تُخ تُخ ما

(چشم غزاله، 109 بیت)

لوخ : سولاقدده کؤکره دېگن بیر تور قمیش

تُخ تُخ : یوتل، اؤپکه دن زؤر بیلن چیقہ دېگن دم - نفس

از باده شبنم شده لبریز قدح هرسو بود از ژاله طربریز قدح

برکام عروس گل فشردند قیمیز کی دیده نگه چنین به تبریز قدح

(چشم غزاله 111 بیت)

قیمیز : شراب، می

زان بعد به پای سنگر داغ افراشته قامت همچو سنچاغ

(چشم غزاله، 161 بیت)

سنچاغ : بیرق، علم، جنده

در جبهه جنگ و بستر سنگ گویچه اوست جامه جنگ

(چشم غزاله، 161 بیت)

گویچه: پخته و ماموقدن تیکیلگن قلین کبیم، تورکی خلقلرنینگ مخصوص کبیمی

از کدامین یورت اینجا آمدید وزچه باعث وحشت افزا آمدید
(چشم غزاله ۱۶۸ بیت)

یورت : وطن، اولکه، تۇپراق
باره‌های اشتر ما زر بُود بۇغچه و خورجین پر از گوهر بود
(چشم غزاله ۱۶۸ بیت)

بۇغچه : متاع دن توزه له دېگن کبییم ایدیشی
بی نگه چون دید قمچین مرا بخیه های نغز خورجین مرا
(چشم غزاله ۱۹۶ بیت)

قمچین : قمچی، آنتی هیده‌ی دېگن اسباب و بویوم.
طاقی زربفت نکو صنعتش صیت فروزنده گی حرفتش
(چشم غزاله، 204 بیت)

طاقی / تاقی : کلاه، زر و مینچاغدن تیکیلگن باش کبییمی
عزم سوی گلشن و راغش کند سیر تماشای قباغش کند
(چشم غزاله، 204 بیت)

قباغ : قاش بیلن کۆز اؤرته لیگی
کوفته مهمیز شکارت کند جانب جر اندک اشارت کند
(چشم غزاله، 204 بیت)

جر : چوقورلیک
تیر زن قابل و چالاک ما میرگن ماهر و بیبک ما
(چشم غزاله، 204 بیت)

چالاک: تیز، چتک، مهرگن : صیاد
تیر یکی برکف و زین، زیر ران تاتوی سرمست گسسته عنان
(چشم غزاله، 204 بیت)

تاتو : آت

معنی گوراش به نزد امم منظره یی هست ز پیکار هم
(چشم غزاله، 205 بیت)

گوراش : کشتی، کؤرش
بر زده گردان لبه آستین دور کمر ذیل چین همچنین
(چشم غزاله، 204 بیت)

چین : تۆن
دور زنان طُرفه تلاشی کنند سعی به پهنای سواشی کنند
(چشم غزاله، 205 بیت)

سواش : اوروش میدانی، اوروش، جنگ
یک طرف از گل فروزان است باغ لاله را یکسو به کف گلگون ایاغ
(چشم غزاله، 207 بیت)

ایاغ : شراب ایدیشی
بنازم دُخت صحرا را برد دامن کشان ما را
گره بسته نگه را با قماش پر قوراغ من
(چشم غزاله، 52 بیت)

قوراغ : کبیم یماغی، یماقلی
از پیش بنمود چنـداول شتاب تا نماند یک وجب دور از رکاب
(چشم غزاله ۱۷۴ بیت)

چنداول : قۇشین نینگ ایزیدن یوره دېگن اېل
یوقاریده گی بیتلرده کلتیریلگن تورکچه - اؤزبکچه سؤزلر بوگونگی کونده تاجیکلر،
هزاره لر، پشتونلر و حتی اردو زبانلر آره سیده هم کینگ ایشله تيله دی. استاد متین
اندخویی بو جاذبه‌لی سؤزلرنی، پارسچه تیلیده‌گی شعرلریده مناسب درجه ده ایشلتگن.

اوندن تشقیری استاد متین اندخویی، خلق ایچیده اینیقسه، عامه خلق آره سیده قۇللە نیله دېگن(معمول و رواجلنگن) سوچوک سۇز - عبارە لرنی اۇزبېک تیلیده گی شعرلریده کتّه مهارت بیلن ایشلنگن؛ جمله دن: **سوچرماق، سېوینماق، اولوش، ترقیش، شیمیماق، بیاره، بیلگیر(بیلغر)، گرنگ، کیلپنگ، نۇقیماق، چۇقیماق، اهرینچاغ، بویداغ، سنچاغ، اولاقماق، آمه، ایمله ماق، سودرلماق و ...** لردن آت توتیش ممکن. اوشبو اتمّه سۇزلرنی قوییده گی بیتلرده اۇقېیسیز:

سېویندیم دانّه مو دېب خال تاتارینگ گه سلمنا
اۇره لدیم الدە نیب گیسوی طرارینگ گه سلمنا
تبسملی دوداغینگ سۇزگه آچسنگ عسل تامگی
سوچردی تانگلایم لعل شکر بارینگ گه سلمنا
(چشم غزاله ۲۲۷ بیت)

سوچرماق: نم نم بۇلماق
معنویتدن **اولوش** آلدیم توانیم باریچه
معرفت کۆرکینی سېوگن عاشق فرزانه من
(چشم غزاله، 236 بیت)

اولوش، حصه، سھم
مژه **ترقیشیدن** کۈنگیل مُلکیگه باقیب حُکم سوردی، شهنشاه اېکن
(چشم غزاله، 238 بیت)

ترقیش: تیرکش، تبشیک
شیمگوم کبلور قاوون کبی سیمین سقاقینی
سیراب سېوگی بالیدن اهرمیش **بیاره** سی
(چشم غزاله، 241 بیت)

شیمیماق: سۇرماق نینگ بیر تورى

خلق ارا بیلگیر لیگینگ بېردی تیلینگگه اعتبار

طالعینگگه مقته نیب طاق معلادن گپیر

(چشم غزاله، 251 بیت)

بیلگیر: دانا، کۆپ بیله دېگن کیشی

سن پېقمه سنگ اؤگیتلیریمنی، دېرلر نی بیلگوچی بال حلاوتینی کلپنگ

(باغ ارم، 38 بیت)

کلپنگ: آنگ سیز کیشی، احماق آدم

هر تېلبه کۈنگیل شعر بیاضین اۋقیگه ی

کۈز مردمی نی اوخلمه سین دېب نۋقیگه ی

تانگ یۋق قلمیم سویله سه اېلگیمده قۋیپ

شاعر یوره گین چېرایلی مضمون چۋقیگه ی

(باغ ارم ۵۶ بیت)

نۋقیماق: تورتماق چۋقیماق: نۋل اورماق

خداگه شکر متین کویله دینگ کۈنگیل حرفین

یۋق اېرسه شاعر اېرور کېکسه گنده اېرینچاغ

(باغ ارم ۱۳۵ بیت)

اېرینچاغ: سانسیز کیشی

اوینه دیلر نازلی بویداغلر ناز و نزاکت بیلن اۋرتاغلر

(باغ ارم، ۱۳۸ بیت)

اۋرتاغ: رفیق، اۋرته لیغ و بې دخل کیشی

عشاق سری کۈز اوچیدن بیر یۋلی باقسم

فرهاد کبی سېوگی صحرایگه اولاقسم

قلیمده محبت اۋتیدن مشعله باقسم

زَنار صنم کاکلیدن بؤینیمه تاقسم

الهام پری سی سؤره مس بو کیم اِکَن دَب؟

(باغ ارم ۱۴۷ بیت)

اولاقماق: اواره بؤلیش

اریغ بوییده ایملب چارله گی چاغیر سری نرگس

بنفسه اوشبو آلقیشدن اچینیب **تومشوغین** بوردی

(باغ ارم ۱۴۶ بیت)

تومشوغ: بورین، پوز، اچغله ماق

آلغه یورماق رمزین اؤرگنسه مربیدن کیشی

اِزده قالمس **سودره لیب** چَقان ییگیت اؤرتاغیدن

(باغ ارم ۱۵۱ بیت)

سودره لماق: هدف سیز و آواره بؤلیب یوریش

بايقرا دوریده ابرکین یشنه گن ایجادیميز

اوشبو دوران نینگ شکوهی دیر عیان **سنجاغیدن**

(باغ ارم، ۱۵۲ بیت)

سنجاغ: بیرق

استاد متین اندخویی نینگ شعر یره تیشده اؤزیگه خاص اسلوبی بؤلگن. دهمک او،

تورلی قالبلرده کؤپراق عروضی اولچاویده شعر یره تگن. بیراق، انده سنده اونینگ

دیوانیده شعر نینگ چههارپاره و آق شعرلر توریکه هم اوچره یمیز. استاد نینگ یازیشچه

او پارسى - درى شعرلریده حضرت ابوالمعانی میرزا عبدالقادر بیدل، خواجه شمس الدین

محمدحافظ شیرازی، امیرعلیشېرنوایی (فانی)، ابوالقاسم فردوسی، انوری ابیوردی، نظامی

گنجهوی، اؤزبېک تیلیده گی شعر لریده حضرت امیرالکلام علیشېرنوایی، ظهیرالدین

محمدبابر، ابوالکلام لطفی هروی، بابارحیم مشرب، محمد فضولی، مولانا شرف الدین،

خوبی ایزدashi بؤلگن و بو متقدم استاد لرینینگ بیر قطار غزللریگه مخمس باغلب،
اولردن ایزداسلیک ایتگن. استاد متین نینگ قوییدهگی یره تگن بیتلری سؤزیمیز گه
یققال دلیل بوله آله دی :

بابارحیم مشرب غزلی استقبالیگه، استاد متین اندخویی غزلی نینگ مطلع سی :
تا سبوگی سنانیگه فداجان و تن ایتدیم

گل کویله گیدن لاله گه اوخشش کفن ایتدیم
(باغ لاله پوش، ۱۸۷ بیت)

فلک کؤزگوسیده قربان آیی آلتین علم چبکتی
قوانیب تلبه کؤنگلیم باغ ارا عزم صنم چبکتی
سبوشگنلرنی بولکون چاغیر و ساغر بیله کوردیم
مہنی قیغولی کؤنگلیم یار سیز خونا ب غم چبکتی
نگاریم نینگ قبییلگن قاشی محراب دعاایم دیر
محبت کوییدن دل آیلہ نیب طوف حرم چبکتی
مہنگه منگو حیات ایندی انیق بؤلدی میسر کیم
سہنی قربانلیغ ایتگوم دہب مہنگه جانان رقم چبکتی
بوگون یار اہلگیدن مسکین متین اون چپکسه عیب ایتمانگ

مہنی تشلب نظرден اؤزگه لر بیرله قدم چبکتی
(باغ لاله پوش، ۱۹۹ بیت)

استاد متین اندخویی، بابر ایزدashi بؤلگن لیگی گه فخر لنیب دییدی :
حشرگه تیگرو کؤنگول یورتیده دوران لر سورار
هرکیشی ایزگو اثر قالدیرسه بابر سہنگری

(باغ لاله پوش، ۲۰۱ بیت)

استاد متین اندخویی، بیتوک شاعر ابوالکلام لطفی هروی غزلیگه ابرگشیب یازگن
غزل لری نینگ سانی هم آر اېمس؛ جمله دن قوییده گی مثال گه اعتبار بېرینگ :
کولیب دوداغینی گل ینگلیغ آل کورکوزدی

تصدق ابرنیگه جاننی مقال کورکوزدی
دعاگه اېل چۆزب اېزگو لیک ایسته دی مردم
چو یار اېگمه قاشیدن هلال کورکوزدی
کۈنگول قوشینی کۈرینگ دانۀ مو دېب اۋلدى اسیر

کجک اراسیده چون طرفه خال کورکوزدی
الف کبی بویینگیز مهری جان ارا توشگن
حریر کویله گی ایچره نهال کورکوزدی
یریم نگه لریدن کیف آلیش نه امکان دور
که قهر ایله مژه لردن قۇرال کورکوزدی
زمانه کلفتیدن داغدار ابرور کۈنگلیم

نگار وصلینی بیزگه وبال کورکوزدی
ایاغچی ساغریدن هم بیراونی مست ایلب

متین اولوشینی سېنگه سفال کورکوزدی

(باغ لاله پوش، 202 بیت)

شونینگدېک استاد متین اندخویی اۋزبېک متقدم شاعرلر شعر لریگه هم مخمس
باغلهگن، جمله دن استاد نینگ، مولانا شرف الدین خوبی غزلیگه باغلهگن مخمسینی
اۋقینگ :

زمان کۈزگوسیدن اۋچمس درخشان اۋلدوغوم کونلر
اۋپب تورگن فلک تاقین تیانشان اۋلدوغوم کونلر

کبچر کۈنگلومگه هردم شانلی ترخان اۋلدوغوم کونلر
 کبلور یادیمگه هرآن خان و سلطان اۋلدوغوم کونلر
 بویوک خاقان و اعظم شاه توران اۋلدوغوم کونلر
 آچونده دانگ چیقردی پر قاقیب شهرتلی عنوانیم
 جهان بویچه یوکسلدی فتوحات آرقه لی شانیم
 آتیم چاپکند، تۈسقین بۈلمه گن هر تۈخته میش خانیم
 تمام آسیا ابردی زمانلر تحت فرمانیم
 امیر هند و مصر و ملک ایران اۋلدوغوم کونلر
 حصاریمنی اۋپردی تانگ چاغی پارلاق قویاش هرکون
 قیلوردی خلد ایپاری غم غبارین سیننه دن سورگون
 نگارین لاله دن قـۈـلگه آلیب پیمانۀ گلگون
 توتردی جاملر کامیمغه هر آن ساقیی گردون
 قدح نۈش صیوح بزم دوران اۋلدوغوم کونلر
 بیلیم معراجی اوزره چېکدی ابرکین قامت اجدادیم
 بخاری دور سبۈینچیم، لطفیدن کوچلندی سروادیم
 طبابت بابیده گر سۈرسنگیز امضالی اسنادیم
 بار ابردی ابن سینا لر کبی مینگلرچه استادیم
 بو دارالملک ایچره اهل عرفان اۋلدوغوم کونلر
 بخارا ارگی دور خانلرگه تنلنگن مقرر لردن
 ابرور اورخون خطی هم اېسکی تاریخی حجر لردن
 هری شهری بېزه نغن نې گۈزل آسمان اۋپر لردن
 نمایان دور سمرقند ایچره اول عالی اثر لردن
 علوم صنعته استاد دوران اۋلدوغوم کونلر

ایشانمس سن اگر سؤزیمگه، دېوانیم تماشا قیل
نوايي خمسه سیده تورلی دستانیم تماشا قیل
انیق نظاره ایلب کوشک و قۇرغانیم تماشا قیل
باقیب ایوان دهره شوکت و شانیم تماشا قیل

سواد صفحهٔ تاریخه عنوان اۇلدوغوم کونلر

گۇزل ابرکین لیگینگ اېسلب سخن یازدی بسا خوبی
متین احساسیگه کۇنگیل قۇییب دېر مرجبا خوبی
چېکیب غم اۇتمیشیدن کویله دی بویله رسا خوبی
کېچیب اقباللر ادباره دوشدی بی نوا خوبی

بوکونلر دور جهانده خانه ویران اۇلدوغوم کونلر

(چشم غزاله، 265 - 266 بیتلر)

استاد متین اندخویی پارسی - دری تیلیده کۇپراق هند سبکینی ایزله گن و بو سبک
نینگ ممتاز نماینده لری حضرت ابوالمعانی میرزا عبدالقادر بیدل (رح) ، صائب تبریزی،
کلیم کاشانی و باشقه لر شعر لری استقبالیگه موزون غزللر یازگن. بیراق استاد متین
اندخویی تۇپلملری نینگ بیریده، اؤزینی «خراسانی» سبکی نینگ پیروی هم دپیدی و
یازه دی:

گشودم لب، سرایم شعر بر سبک خراسانی

ولی مسکین متین نایل نشد از نارسایی ها

(چشم غزاله، 7 بیت)

چاغداش اؤزبیک شاعرلری آره سیده، اینگ کۇپ و خوب قصیده یازگن کیشینی،
استاد متین اندخویی دېسه اصلا مبالغه بۇلمهیدی. چونکه او، بو ژانرده اؤزی نینگ
قابلیتینی اثباتله گن. اوندن تشقری پارسی - دری تیلیده هم یره تگن گۇزل و سېر

مضمون قصیده لری هم چاغداش ادبیاتده بیرینچی اؤریننی اېگللهیدی دېب
آیتسک تۇغری کېله دی. قوییده گی مثاللر، سؤزیمیز گه گواھلیک بېره دی:

آموزگار حقیده

وه که یېر بغرینی یاریب، لاله کؤرستدی عذار
جلوه سیدن یوز قیزرتیب بۇلدى رنگین کوهسار
تانگ اېمس ناز اویقو دن گلشن ارا اویغانسه گل
تاوله نیب کؤز اۇنگیده کؤرکم طراوت قۇزغالار
اېگمه قاش جانانه لر یوز عشوه و ایما بیلن
یېرله شیب گل سایه سیده دوره گه سۇنگه ی عقار
بیر تمانده بۇز ییگیترلر اوسرو کوب چالغو چالور
بیر تمانده کېکسه لر مستانه کویلر قۇشچنار
سیر قیلدیم تورلی چېچکلرنی هر بیر گوشه ده
آل یناغیدن اولرنینگ سیره بان بلبل اۇپار
لیک باطن سېوگوچیلر نینگ بساطینی کؤریب
بۇلدى حیران کؤزلریم، چاغیر سیز اېردی فیضبار
کویله دی وحدت سرودینی حقیقت کویچیسی
حق رضاسینی کۇنگیل اېزگو تقریدن تاپار
دېدیم اوشبو یۇلگه کیم بیزنی یېتکلب بارگوسی
کېلدى هاتفدن ندا بۇلمیش معلم رهسپار
بو یېتوک فرزانه آتیگه قووانور برچه خلق
اوشبو سؤز قازیلمه لرده نقر ایتیلگن بې شمار
حمد و نعت ایباتینی شوق ایله اېتسه زمزمه
موج اورار او حلقه دن محشرگچه قوتلوق نوار

اؤرگه تیب منطق بیلن معنالر علمی غایه سین
 اویقو ده یاتگن خبرسیزلرنی اېتگهی هوشیار
 ینگلی لیکلردن بشارت بېرگهی هر بیر نطقیده
 تحفه سی اېسکیرمه گهی، اېسکیرسه گرچه روزگار
 مکتب ایچره علم و حکمت نینگ ایپارینی یایر
 غنچه نینگ لبخندیدن گلشن ایچیدیر مشکبار
 هر بیلیمدن گر سؤراغینگ بؤلسه قالمس بی جواب
 چون معلم اؤرگه تیش باییده کبلدی نامدار
 تن بهرور دانش سپورلر توغمه استعدادیگه
 علم و حکمتنی اونینگدېک اېزيب ایچگن قیده بار؟
 کؤز یوریتگهی اوخله مهی تورلی کتاب اورا قیگه
 سؤنگره تېرگن دُرلرینی رایگان قیلگهی نثار...
 (باغ ارم، 141 - 142 بیتلر)

امیر علیشېر نوایی (فانی) نینگ «تحفه الافکار» قصیده سی استقبالیگه استاد متین اندخویی نینگ (۷۷) بیتلیک قصیده سیدن نېچه فرد:

نغمه پرسوز

رشتهٔ عمر مرا از آتش، گل بر سر است
 ز اشک تر مد نگاه دیده ام را گوهر است
 داغ جانکاهی دمد هر لحظه از سوز نفس
 اخگری از این شرر در تار و پودم مضمّر است
 می تپیدم دوش در بستر ز شوق وصل او
 همچو اسپندی که بیتاب از شرار مجمر است
 ذوق طوف آستانش طرف دامن می کشید

هاتفم فرمود اینجا بیدلان را محضر است
 این چه حرفی بود زو روح حزینم شاد شد
 پرده گوشم هنوز از لحن گیرایش تر است
 جرعه یی از باده عرفان به کامم ریختند
 شادم از کیف گلو سوزش که غم را صفر است...
 (چشم غزاله، 65 بیت)

ابوالمعانی میرزا عبدالقادر بیدل (رح) کلامی اعجازی استاد متین اندخویی
 شعرلریده، اؤز تأثیراتینی قالدیرگنلیگی، شاعر شعرلریده نمایان بولیب تورگن. استاد متین
 نینگ پارسى - درى شعرلریده حضرت بیدل کلامی نینگ تاثیرینی باشقه شاعر لرکه قره
 گنده، کؤپراق کؤره آله میز. بو مسئله، قوییده گی بیتلرده آچیق کؤرینیپ توربیدی:
 اقلیم بلاغت

می تپد دل در برم تا بر سخن لب وا کند
 عالمی را از عبیرش خرم و بوسا کند
 ذوق ناخن می زند هر لحظه بر تار نفس
 بهر سمع ساز فطرت حلقه یی برپا کند
 پرده عشاق را در ناله آرد پر نشاط
 نغمه های وجد را چون نای مولانا کند
 هر یکی را زین تپیدن ها مبارک مطلبیست
 خویش را تا آشنا با علم الاسماء کند
 سوی خود خواند چراغ کاروان پروانه را
 راز جوان پیروی زین شیوه یی شیوا کند
 جاده تحقیق پیمودن چه امکان بی دلیل
 خضر رهبنش مگر زانديشه والا کند

رو به گلزار معانی دست افشان میرویم
 گر معلم رهبری ما را به این دنیا کند
 در نخستین صحبتش از خود شناسی دم زند
 بعد اشاراتی به ذات اقدس یکتا کند
 در سماع آیند ذرات وجود ما، گر او
 درفشانی از حدیث خواجه طاحا کند
 در بغل دارد کتابی پُر ز اسرارِ شهود
 ز آستین این لمعۀ روشن چون ید بیضا کند...
 وجد طفلان بنگر از انوار شمع معرفت
 می تپد تا ره سوی پروانه گان پیدا کند...
 (چشم غزاله، 73 - 74 بیتلر)

حضرت بیدل دن

به مهر مادر گیتی مکش رنج امید اینجا
 که خون ها می خورد تا شیر گردد سپید اینجا
 بلند است آن قدرها آشیان عجز ما بیدل
 که بی سعی شکست بال و پر نتوان رسید اینجا
 استاد متین اندخویی دن
 نگه دزدیده کرد آن شوخ، دل در خون تپید اینجا
 به تحسین خدنگ ناز گلبانگی دمید اینجا
 تبسم بر دهان غنچه سیراب می زبید
 متین از زخم خاری لذتی باید چشید اینجا
 حضرت بیدل رح دن
 لب جویی که از عکس تو پرداز یست آبش را

نفس در حیرت آئینه می بالد حبابش را
 در آن وادی که از خود رفته و پر می زند بیدل
 شرر عرض خرام سنگ می داند شتابش را
 استاد متین اندخویی دن
 چپ اندازی که راند سوی من رخس عتابش را
 زند جان بوسه گرم از شعف سیمین رکابش را
 نگه بر دفتر اشعارم افگند و گزید این نظم
 متین صد آفرین گفتم ذوق انتخابش را
 (اؤزلیگینی کویله گن قۇشیق، 74 - 75 بیتلر)

استاد متین اندخویی باشقه متقدم شاعر لر قطاریده، ابوالقاسم فردوسی نینگ
 شاهنامه یازیشده اونینگ وصفگه آلیب گؤزل شعرلر یره تگن. قوییده گی رباعی سؤزیمیز
 گه یارقین دلیل دیر:

اول تخت اوزره رستم زال اؤلتورگن
 دنیا بویچه شهرتی جولان اورگن
 فردوسی اونینگ شأنیگه شهنامه یازیب
 کیم قنچه ادب ملکیده دوران سورگن
 (باغ ارم، ۷۸ بیت)

استاد متین اندخویی شعرلریگه اعتبار قره تگنده، آیریم پارسچه غزللری و
 مخمسلیر گلبرگلریده، لسان الغیب خواجه شمس الدین محمدحافظ شیرازی شعر لری
 نینگ عبیری کبلیب توریدی؛ مثال اوچون آیتگنده، استاد نینگ «چشم غزاله» دیوانیده
 اؤز عکسینی تاپگن سهرمضمون مخمس، اونینگ حافظ شیرازی شیوه سیگه یوکسک
 اعتبارینی کؤرسته دی:

مخمس برغزل حافظ علیه الرحمه :

ما که از پرده برون همچو گیاه آمده ایم
 داغ پرورده و با ناله و آه آمده ایم
 دردمندیم نه بر مدحت شاه آمده ایم
 ما بدین در نه پی حشمت و جاه آمده ایم
 از بدِ حادثه اینجا به پناه آمده ایم

زد چو بر دفتر ما کلکِ قدر دوش رقم
 رفت دل رقص کنان جانبِ گلبانگ قلم
 نگذاریم جز این ره به دگر کوچه قدم
 رهرو منزل عشقیم، ز سرحد عدم
 تا به اقلیم وجود این همه راه آمده ایم

هرکجا لاله رخاند بسی نیک سرشت
 نتوان دید به رخسارهٔ شان جلوهٔ زشت
 دیده از شوق کشودیم به هرمرزع و کشت
 سبزهٔ خط تو دیدیم ز بستان بهشت
 به طلب گاری این مهر گیاه آمده ایم

دوش کردیم به سر منزل خمار گذار
 عالمی بود سیه مست ز جادوی نگار
 رندی از عربده نادم شده می سود عذار
 آبرو می رود ای ابر خطا پوش بیار
 که به دیوان عمل نامه سیاه آمده ایم

نفس اماره که سرمشء تفتین و دغااست
 مرغ جان را هوس دانه همان حلقه به پاست
 موج عصیان بر دم سوی بلا این چه شناست

لشکر حلم تو ای کشتی توفیق کجاست
 که درین بحر کرم پُر زگناه آمده ایم
 چو متین سخت دل آزرده ام از رنگ و ریا
 جستم امداد، رهم تا که ازین دام بلا
 هاتفی با نفس شعله فزا کرد ندا
 حافظ این خرقة پشمینه بینداز که ما
 از پی قافله با آتش و آه آمده ایم
 (چشم غزاله، 86 - 87 بیتلر)

شوکی، استاد متین اندخویی «هفت شهرعشق» ناملی قصیده سیده متقدم و عارف
 شاعرلر مولانا جلال الدین محمدبلخی، شیخ فریدالدین عطار، ابوشکور بلخی لردن
 حرمت بیلن آت توته دی. ناملنگن استادلر سؤزلری نینگ چوقور تاثیراتینی، استاد متین
 اندخویی نینگ قوییده گی بیتلریده یققال کؤره میز:
 ... مفخر دنیای وجد و حال مولانای روم

داشت شور هفت شهر عشق پنهان در بغل

... پیر نیشاپور آنجا از نوید وصل شاد

بو شکور اینجا ز درد هجر خسران در بغل

جلوه اسرار را در دیده عطار دید

لمعه یی زین دو نگه گردید روشن در بغل

(چشم غزاله، ۷۷ - ۷۸ - ۷۹ بیتلر)

استاد متین اندخویی، مثنوی یرته تیشده، تورک پارسی سرا نظامی گنجه یی شیوه سی
 نینگ ایزله گنینی قوییده گی بیتلرده کؤره میز:
 ای باد نسیم روح انگیز

وی هم نفس شمیم گل بیز
 چون بوی بهار جان فزایی
 بويا و لطیف و غم زدایی
 مستانه گذر کنی به هر سو
 گاهی ز چمن گه از لب جو
 گه بوسه زنی به غبغب گل
 گه شانه زنی به گیسوان سنبل
 آن جا شود از دمت نگارین
 چون موج بهار سبز و رنگین
 بلبل ز طرب ترانه خواند
 گل نافه تر ز مو فشاند
 (چشم غزاله، 163 بیت)

استاد متین اندخویی اؤز شعرلریده، تورلی گؤزل سوزلر و اتمه لر، موزون عباره لرگه کته اعتبار قره تگن و بو اتمه لر استاد نینگ شعرلریده قیته - قیته ایشله تیلگن. دهمک استاد شعر نینگ جاذبه لی بؤلشی اوچون، عجایب و تاثیرچن سؤزلرنی، اؤز شعرلریده به تکرار ایشلتگن؛ مثال اوچون: کلک، خامه، رقم، نکته، عطسه، نقدجان، اخلاص، طبع، معانی، موزون، چپکماق، حدیث، صرف، سخن، معنی، فیض، صبا، باده، خرد، نوک، نگهت و سهوگی سؤزلرنی ایشلتگن؛ قوییده گیرگه اعتبار بهرینگلر:

سؤرارديم سهوگی بالين خالديک اؤت ايچره اؤرتنديم

دوداغينگ قیته دن يشتندی، اعجازينگ گه سلمنا

(باغ لاله پوش، ۶۹۰ بیت)

کلک متین زد رقم درد نهان سوز ما

کاش برید این خبر جانب کابل برد

(چشم غزاله، ۳۶ بیت)

قطره گه دایم کؤنیب تاپدیم معانی اینجوسین

شکرالله بؤلمه گنمن اهل عرفاندن جدا

(باغ لاله پوش، ۱۷۳ بیت)

مهرینگ ای زیبا دیاریم دلده هرآن قۇزغانور

تۇپراغینگنی چېکگه لی کؤز اوزره مژگان قۇزغالور

اندخوی، ای اهرکه یشنتگن دیاریم مأمینیم

وصفینگه چېکسم رقم، سؤز عنبر افشان قۇزغالور

(باغ لاله پوش، ۱۷۵ بیت)

یار ساجیدن اویب تاپدی صبا بیر اؤزگه فیض

تاوله نیب اېسگنده هریان طرفه سنبل ساجیلور

(باغ لاله پوش، ۱۷۸ بیت)

نې سعادت دیر متین گه یار اېرنین یاد اېتیب

خامه چېککن چاغی سېوگی بالی گل گل ساجیلور

(باغ لاله پوش، ۱۷۸ بیت)

قیراغیدن ادب کیفین آلیب مستانه یازدیم سؤز

سخن مخموری بؤلگن کیمسه لرگه ساغر مل من

وطن محبتیدن فیض آلیب غزل یازدیم

کؤنگول حدیقه سیده سیر یاسمن قیلغیل

(کؤنگول سؤزی تؤولمی، ۲۴ بیت)

ارمغان اېلتینگ متین دن اوشبو موزون نامه نی

ایکی یار ایکی ایناغه دېک قدردان ایکیمیز

(کؤنگول سؤزی، ۴۱ بیت)

روشن شود به یاهو سرا رمز فکرتم

در معنی نفیس کند جستجو مرا

(باغ ارم، ۱۹۵ بیت)

متین را بیش از این نبود توان نکته آرای

حریر خامه را نازم چکد معنی ز تقریرش

(باغ ارم، ۱۹۶ بیت)

ریزد لطافت از سخنم گاه زمزمه

ممنون طبع مهر فزای متین منم

بگشوده لب به وصف سجایای مادرم

(باغ ارم، ۱۹۹ بیت)

از جنون تازی، خرد بر این دمن ابرو متاب

با غزالان دوستی در خیمه لیلا کنم

(باغ ارم، ۲۱۷ بیت)

قد موزون تو از اشک متین یافت کمال

سرو را بر لب جو جلوه نمایان باشد

(مرز خورشید، ۱۲ بیت)

هزاران سبزه تر، عطسه زن برخیزد از خاکم

به لوح تربتم گر عطر زلفش خوش اثر غلند

حدیث عشق گفتم لیک نشنیدم زکس تحسین

چی داند عشق را آنکس که در سودای زر غلند

(مرز خورشید، ۱۶ بیت)

استاد متین اندخویی کؤپینچه منظوم و منثور اثرلریده، ایضاحلر(توضیحات)

بؤلیمیکه هم اعتبار قره‌تگن. شرحلر قسمیده، تاریخی آیده لر، علمی، ادبی و روحانی

شخصیتلر و شونگه اؤخشش مهم موضوعلر و قدیمگی بنا لرنی احضارگه آلگن استاد متین اندخویی، «بیزده بار» ردیفلی «قوانچ اوجی» قصیده سی نینگ ایکینچی بۆلیمیده هم ایضاحلر بېرگن. شونینگدېک استاد متین نینگ «باغ لاله پوش»، «چشم غزاله» و «باغ ارم» ناملی شعر تۆپلملریگه هم ایضاحلر قۇشیمچه قیلینگن. استاد ایضاحلر متنینی ترتیبیلشده کتّه و معتبر منبعلرگه مراجعت اېتگن. دېمک اۆزبېک چاغداش شاعرلری آره سیده، بیرینچی بۆلیب اوشبو اسلوبنی عملگه آشیرگن کیشینی، استادمتین اندخویی دېسک تۇغری کېله دی. استاد متین اندخویی، اۆز شعرلریده، قنچه لیک اجتماعی، اخلاقی، حماسی، ملی و تاریخی موضوعلرنی کیریتگن اېرسه، اوشه حدگچه تغزلی و غنایی شعرلریده هم اۆز استعدادینی نمایشگه قۇیگن. اونینگ تغزلی و لیریکه غزللریده-گی، سوچوک، گۆزل و جاذبه سۆزلر هر بیر خواننده دقتینی اۆزینگه تارته دی. او ایکه له تیلده هم بو مسئله گه کۆپ اعتبار بېرگن.

کۆرکۆزدی عشوه بیرله تمایل اشاره سی

سۆردیم لیینی تیلگه اولشدی شراره سی

جان آره سیده بۇیی الف ینگلیغ اۆرنه گن

کۆنگیل قۇشیلسه چوخ گۆزل اۆلگی عباره سی

... کاکل لریگه چېرمه لیب آووندى خاطریم

به به نی یخشی تېبره نور اول گاهواره سی

شیمگوم کېلور قاوون کبی سیمین سقاقینی

سېراب سېوگی بالیدن اېرمیش بیاره سی

روژه م آچیلدی لعلین اؤپپ زلفی شامیده

نېتمک کبرک حواله اېتیلسه کفاره سی

کۆکس ایچره چارله دیم توناگون یار مهرینی

مېندن اچیندی جیرکینیب اۆلمی گذاره سی...

(چشم غزاله، ۲۴۲ بیت)

استاد متین اندخویی شعرلریده اجتماعی - اخلاقی موضوعلردن تشقیری، ملی و تاریخی مسئله لرگه هم کتّه اعتبار بېریلگن. دېمک اوشبو موضوعلر، استاد نینگ ایگی تیلده یازیلگن کۇپراق قصیده لریده اؤز عکسینی تاپگن. اینیقسه شاعر نینگ «کؤز مینچاق» ناملی قصیده سیده، اؤزبېک و تورکمن تیللری نینگ اوچینچی رسمی تیل اؤلهراق تن آلینگینینی و اجداد لریمیز نینگ پارلاق اؤتمیشلری و بویوک علمی شخصیتلریمیز تاریخ آقیمیدهگی کارنامه لری، اونوتیلمس و فخرگه سزاوار کارنامه لری، استاد نینگ برچه منظوم و منثور اثرلریده اؤز عکسینی تاپگن. «کؤز مینچاغدن» پرچه لر اؤقینگ:

پر قاقیب اؤتدی صبا تانگ چاغی کؤنگیل باغیدن

تاولنیب جنت ایپاری اېسدى سؤل و ساغیدن

اویقودن اویغاندی قیغولی حواسیم خۇرسینیب

ینگرر اېردی سېوگی پیغامی اونینگ ارقاغیدن

تېلبه جان جانلندی و فرش آیلە دی کؤز پرده سین

تینگله گنده یار آوازین یوره ک قیـرغایدن

سیندیریپ لب اوزره کولگو حقّه سین، بېردی سلام

باشله دیم اېرنین سؤرش رسمی نی کؤز مینچاغیدن

... «بوعلی سینا» قوانچیم علم و حکمت ملکیده

کیم کپتورگه ی گرد راهین افشنه اؤتراغیدن

«خاص حاجب» وه نی تورکانه ترنم ایله گن

مېن اېشیتدیم بو مبارک نغمه نی توغداغیدن

تورکیچه تاووشلریده کوپ نزاکت بار اېرور

هر بیرری تامگهی سوچوک سؤزلاوچی نینگ دوداغیدن
 ...خلق تېبره نسن تمدن ساری جۇشقین ذوق ایله
 کېکسه لر اؤز تابوغیدن، باله لر سنجاغیدن
 یشنر اېل ارمانلری، اندیشه کؤکلم زاریده
 غافل اولمگ، تاپشیریلگن بویروغ و بورچاغیدن
 بیر چکامه ایتدیم انشاء جرعه جرعه قان یوتیب
 بو قصیده م عطرلی گلنار ابرور گل باغیدن
 موندین آرتیق چېکماغیم سؤز رشته سیگه دیر محال
 چونکه سیراب اولمه گن مسکین متین سوتلاغیدن
 (چشم غزاله، ۲۵۲ - ۲۵۶ بیتلر)

استاد متین اندخویی نینگ انه شونگه اؤخشش ملی اېده سی اونینگ هر بیر شعرى
 کؤکسیده صدفدېک اۋرین آلگن. اونینگ «گپیر» ردیفلى قصیده سیده هم شوندهیین
 وطنپرورلیک و اېلسبورلیک موضوعلر هر بیر شعر ذوقمندی نینگ دقتینی اۋزیگه تارته-
 دی. قوییدهگی بیتلر هم یوقاریدهگی موضوعلرگه تېگیشلى دیر :
 آه بو ارزشلى اثارینگنی یلمب یوتدیلر

خاطرینگنی تیرنه گن افسونلى یغماند گپیر
 قیزغنووچی انچه تفتین اېتسه هم اۋکسونمه دینگ
 تاووشینگنی تینگله سینلر اوشبو اغوا دن گپیر
 اېزگو ایستک بؤلگوسی قیزغین کۋرهش بیرله حصول
 همت آتین سېکره تیب جۇشقین تقاضادن گپیر
 خلق ارا ییلگیر لیگینگ بېردی تییلینگگه گه اعتبار
 طالعینگ گه مقته نیب طاق معلا دن گپیر
 (چشم غزاله، 250 - 251 بیتلر)

استادمتین اندخویی شعرنینگ تورلی قابلریده اؤز قابلیتینی نمایشگه قۇیگن. دېمک اولردن تشقیری، تورکی تیلگه خاص ژانر(تویوق) هم اونینگ نظریدن چپتده قالمه گن. تویوق، اؤزبېک تیلی شعریتی متقدم شاعرلری، حضرت امیر علیشېر نوایی، لطفی هروی و باشقه کلاسیک شاعرلر دیوانلریده هم علیحده اؤرینی اېگله گن. استاد متین اندخویی هم متقدم استاد لرگه اېزداش بۇلیب گۇزل «تویوق» لر یره تگن. «باغ ارم» تۇپلمیده گی تویوق – رباعیلرگه اعتبار قره تینگ:

اې تېله کۇنگیل، یار سری پرتاقیب اوچ

صید اېتگه لی پیکانی چیقاریب دیر اوچ

جانانه گه جان صدقه قیلیشنی سېوه من

تېز کېلسین اگر مېندن آلور بۇلسه اوچ

محفل ارا اېتدیم لبیدن بوسه طمع

یار اینجیدی دل ایله دی سنېوسه طمع

عذرین تېله دیم اېتدی اشارت مېنگا

خلق آلیده بویله اېتمه سن بوسه طمع

(باغ لاله پوش، ۲۶۲ بیت)

دلدار بیشیرگن آش و قویماغی سره

ناز ایله طبققه آنی قویماغی سره

کۇنگل اوینی مهری بیلن خوش بېزه دیم

مستانه قدم کؤکسیمه قویماغی سره

(باغ لاله پوش، ۲۷۱ بیت)

کېل حُسن زکاتیدن مېنگه بېر موچی

سابل قوانر بېرسانگ اگر بیرموچی

کۇنگل طلبین اگر قیلور بۇلسنگ ادا

بیر ایکی یوزینگدن مېنگه بیر بیر موچی

(باغ لاله پوش، ۲۷۲ بیت)

ایتیش کبره ک کیم «تویوق» اصلیده دو بیتى وزنیده (رمل مسدس مقصور/ محذوف
فاعلاتن فاعلاتن فاعلات) بۇله دی. استاد متین اندخویی نینگ یوقاریده گی یازیلگن
شعرلرینی «تویوق - رباعی» دېسه تۇغرى كېله دی.

استاد متین اندخویی معما فئیده هم یوکسک مهارتگه اېگه بۇلگن. اونینگ هر بیر
تۇپلمیده گی معما لری استادانه یره تیلگن. معما فنی بوگونگی چاغداش شاعرلر شعر
لریده اونچه لیک قۇلله نیلمه یدی. معما دن اۇرنکلر:

نبی آتیده معما :

نالە نى كە طرفه موزون بود همنا با نواى محزون بود
در میان پای محتسب افتاد آه دوشینه خاطر م خون بود
(باغ لاله پوش، ۱۳۶ بیت)

قلم آتیگه معما

قۇم كۇگره گیدن چقنه دی لاله باش اوریب

یانباشیدن اوچ برگینی کۆز آلدی اوریب

بال اۇرنیگه قان تامر قرا کییریگیدن

تیغ اورسه کیشی تیلیگه نالین سوغوریب

(چشم غزاله، ۲۷۳ بیت)

آلدىنگى بۇلىملرده آيتیب اۇتگنیمیزدېک استاد متین اندخویی نینگ یره تگن
شعرلری کۇپراق، عروض اۇلچاویده بۇلگن. بیراق استاد، انده - سنده ینگى و آق شعر
یازیشده هم اۇز استعدادینی سینه ب کۆرگن. تورلی عروض اۇلچاو لریده شعر ایجاد
اېتگن نازکخیال شاعر نینگ برچه منظوم اثرلریده بو موضوع، آچیق کۆرینیب تورگن.
شاعر نینگ طویل و چۇزىق اۇلچاو لرده یره تگن شعرلریدن مثاللر اۇقینگ:

1 - متقارب مقبوض ائلم، اۇن آلتی رکن لیک (تۇرت قتله) (فعول فعول / فعول

فعول / فعول فعول / فعول فعول)

ز ناز آن مه به کشور دل چو کرد آهنگ نی سواری

به پیشوازش نمود مژگان ز شبنم اشک در نثاری

۲ - مجتث مخبون مقصور (مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فعلات)

سپن ای کؤنگل دوداغینگ اوزره سیندیریپ الغاز

سیوینچ محفلیده صحبت ایله گیل آغاز

۳ - مضارع ثمن اخرج (مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن)

قاشلر چیتیلگن ای شوخ کونگلینگ نزار اېمس مو

نې بؤلدی یوز اوگوردینگ دل پُرغبار اېمس مو

۴ - رمل مثنی مقصور (فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن)

شد معطر باغ دل از فیض تاثیر بهار

کز نسیم گل سرشتند تخمیر بهار

ناز اېتمه مېن گدا نی سپن آسیب قاش و قباغ

خرمن حسنینگ گه کبلدیم تیرگه لی نوقان - مشاغ

۵ - رمل مثنی مشکول (فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن)

کبله دور مېنینگ نگاریم چمن ایچره جلوه فرما

ایکی نازنین دوداغی قیلور عشق اېلینی شیدا

6 - هزج مثنی سالم (مفاعیلن سگیز مرته بیر بیتده)

سحر دزدیده کردم یک نظر از کنج باغ دل

سراسر بود روشن بزم حسرت زا ز داغ دل

خرام اېت ناز ایله رعنا بویینگ گه تېلبه کؤنگیل من

قیپلگن قاشلرینگ محرایگه باش قویگه لی قُل من

استاد متین اندخویی، اوچ شعرى تۆپلمیده هزل و مطایبه، نقطه لی و نقطه سیز رباعیلر یازگن بۆلسه هم ساز یازگن. بدیع فنیگه باغلیق تجنس و ارسال المثل لر هم تورلی قالبلرده یره تیلگن. قوییده، اولردن نمونه لر کبلتیره میز :

هزلی شعرلردن نمونه لر

دوستلر دېمانگیز، گۆزل نگاریمنی بوچوق
کؤنگلومنی چۇقیب اویدی مثال چومچوق
تبخاله بهانه سیگه سؤردیم سقایین
چیققن ابدی چون تاتلی دوداغیگه اوچوق
(باغ ارم، ۳۷ بیت)

کیپرک اوقینی آتیب چولاق اېتمه مېنى
یۇل یورگه لی محتاج تیاق اېتمه مېنى
وصلینگه ییترگه آلغه جولان ایله ی
قیغو یوکیں آرتیب چته ناق اېتمه مېنى

صدقه نگ بۆله ی آواره راغ اېتمه مېنى
بیر لحظه حضورینگدن اوزاغ اېتمه مېنى
سیراب یشه ی یوقه دوداغینگنی سؤرب
نوروز ده محروم قوچاغ اېتمه مېنى
(باغ ارم، 47 - بیت)

بیر بؤسه تیلب یازگن اېدیم اونگا خط
قیستنه دېب اول چپکتی مېنگه زیبا خط
نې فایده، کپکسه گن چاغیم یاد اېتدی
هم چیققن ابدی یوزیگه سرتا پا خط
(باغ لاله پوش، ۲۶۲ بیت)

کۆرگنده مېنگه یار بېرورگپ اوزه گپ

اېرنیدن اۋرین سیز تۆکیلور گپ اوزه گپ

نې قولیگه صادق نه وفا وعده سیگه

نیلە ی همه دم بویله دېیورگپ اوزه گپ

(باغ لاله پوش، ۲۵۵ بیت)

اې کۆرکه باييم، سرو سرافرازيم سن

کۆنگليمني ياريتگن مە طنازيم سن

ناز اوچقورینی قمچی باسیب سکره تگیل

عشق آچونیده گۆزل چيندازيم سن

(چشم غزاله، 281 بیت)

قان بلچيغیده تېلبه کۆنگيل ياتگن اېکن

بيلدیم گۆزه لیم مېن سری اۋق آتگن ايکن

بارديم سببين سؤرگه لی افسونلی کۆزی

اوخلب مژه لر سایه سيده ياتگن اېکن

(چشم غزاله، ۲۸۱ بیت)

ای شوخ مرا کلام ناب تو لذیذ هرخنه از آن لعل خوشاب تو لذیذ

پنهان ز رقیب سویم ای مایه ناز نظاره چشم نیم خواب تو لذیذ

(باغ لاله پوش، ۱۱۸ بیت)

عید آمد و من ز فیض دل سرمستم وز حاصل سی روزه قدح بر دستم

مهریکه مرا بود در ایام صیاد شوق آمد و گه به بوسه یی بشکستم

(باغ لاله پوش، ۱۲۷ بیت)

گلشن قیزی نینگ گۆزل سقاغینی کۆرینگ

بال تامغوچی نازنین دوداغینی کورینگ

شودرینگ سووی آرتیرور چیچکلر چیرایین

لاله کبی پارله گن یناغینی کورینگ

(باغ ارم، ۳۹ بیت)

کؤکلم گۆزهلین سبهوی دېسنگ ای کونگیل

طنازلینگین کۆزده توتیب چۆزگیل تیل

شاداب کبهوی دېسنگ چمن بیرهمیده

گل برگیده یاشینیب دوداغین سؤزگیل

(باغ ارم، ۴۱ بیت)

قاشینی غضب بیرله قیلگن کوردیم

کییریکلر اوقینی هم تبریگن کوردیم

باقدیم یاشیرین کجکلرین حلقه سیگه

عشاقنی بۇغزیدن آسیلگن کوردیم

(باغ ارم، ۴۳ بیت)

سبوسم سبوینیب سېنی کونگیل گل سنچر

کاکل هیدی تاوله نیب قرنفل سنچر

بوینیمگه تاقیب کجک توزاغین، یورسم

اېل طعنه سی باشیمگه تزلزل سنچر

(باغ ارم، ۳۵ بیت)

لطف آیله مېنگه قیزیل دوداغینگنی سؤرهی

لب تشنه گه باق تینیق بولاغینگنی سؤرهی

سېوگی اؤتیدن دیر اوشبو چنقاقلیگیم

ناز آیله یوزینگ اؤگور سقاغینی سؤرهی

(باغ ارم، ۵۵ بیت)

مدعا مثل

استاد متین اندخویی شعرلریده «مدعا مَثَل» هم علیحده اؤریننی اېگلله‌یدی؛ مثال اوچون قوییده‌گی پارسی - دری تیلیده یازیلگن بیتلریگه دقت قیلینگ:

به صید منی نو سر به جیب فکر باید برد

قلم چون در سجود آید گهر در برگ تر غلتد

نقد جان دادم و یک بوسه گرفتم ز لبش

مشتري سر شکند جنس گر ارزان باشد

خامه را جوش معانی باشد از فیض سجود

خاکساران ادب را میشود کار اینچنین

منبع فیض بود بسکه تواضع و ادب

خامه را گوهر ناب از سر معکوس ریخت

بر تنگ نظر خصلت ذاتیست خساست

خاشاک به جز دیده گرداب نگیرد

(باغ لاله پوش ۲۱ - ۲۲ بیتلر)

حُسن تعلیل

غزال نرگس مستش مرا نمود اسیر

از آن به دور غزل حلقه زد چکامه من

(مرزخورشید ۲۴ بیت)

تجنیس، تجنیس قافیه، تجنیس مرکب قافیه و موسع الشفتین قوییده‌گی بَینلرده
گؤزل ایشله تیلگن :

تجنیس

ای کاش شبی چو دلبر ترسایی اندر بغلم ز خانه، بی ترس آیی
درد عطش خویش فراموش کنم لب تشنه گیم دیده لب ترسایی
(باغ ارم، ۱۹۰ بیت)

تجنیس قافیه

ای باد، زنی بر سر «ماهی پر» از ما خبری در حرم دلبر بر
گیرد نفست تا ز گل خوشبو بو دزدیده درآ و گوشه چادر در

تجنیس مرکب قافیه

قاصد سخنی به جانب جانان بر خواهی ز ره بحر روی خواه ز بر
تا دست تهی نگردي از محضر ناز بوسی ز جبین گیر و فشارش در بر
یوقاریده گی شعر نینگ بیرینچی مصرع سیده‌گی «بر» اہلتماق، ایکینچی مصرع
سیده‌گی «بر» بیر، تؤپراق و تورتینچی مصرعه‌گی «بر» اہسه قوچاق، آغوش، قوین معنا
لریده ایشله تیلگن.

موسع الشفتین :

ای غنچه گره در دهنهت چون زده ای
صد غوطه ز نیش خار در خون زده ای
رنجی ز جفا کشیده و ز طاقت آن
احسنت چه خوش غازه گلگون زده ای

شب خیزی شیخ نی چنیش بینی نی چین تشنج ز جبینش بینی
زیب ذقن بت ثمینش بینی نقض شغف یقین یقینش بینی

(باغ لاله پوش ۱۳۴ بیت)

ارسال المثلر

کۈنگلومه کۈچسه خیالینگ پاک اولور غمدن یوره ک
رسم ابرور مهمان کۈلورده اوینی جاروب ایله ماغ
آه سیندیردینگ متین کۈنگلینی اچیق سۈز بیلن
بو سینیق پیمانه ایندی توتمه گی هرگز قداغ
(باغ لاله پوش ۱۸۱ بیت)

بو یاوه نی قیزغنووچیلر تیلگه آلور
قانداشلریمیز کۈنگلیگه تشویش سالور
زنهار یاووز شکوه سیدن چپکمنگ الم

کاروان کۈتر آله ایت هوریب ایزده قالور
(باغ ارم ۸۸ بیت)

من کیستم عرض مدعایی بکنم ناگفته سخن زبان گشایی بکنم
پیش ادبا گره به زانو زده ام خاکم به دهن که خودستایی بکنم
(باغ ارم، ۱۸۳ بیت)

نازم به علو همت میمون خصال خویش
نابرده رنج لقمه نانی نخورده ام
(چشم غزاله ۱۲۱ بیت)

از دوست یک اشاره از ما بسر دویدن
دیدیم بو دور شعاریم گورگومه بۈلدی قالدی
(چشم غزاله ۲۴۳ بیت)

ماده تاریخ

جمل حسابیگه ماده تاریخ چیقیش، کۈپراق متقدم شاعرلر اثرلریده کۈرینه دی.
اوشبو یونه لیش بیر شخص نینگ تولدی و یا وفات ییلی یا ده بیرار مقدس مکان نینگ

قوریلشی و شونگه اؤخشش مهم حادثه - واقعه لر حقیقه، قطعه رباعی، غزل و شعر نینگ باشقه ژانرلریده ایشله تیله دی. استاد متین اندخویی هم متقدم شاعرلرگه ابرگه شیب تورلی مناسبتلر اوچون «ماده تاریخ» یازگن؛ جمله دن شاعر، بویوک علمی و دینی عالمرنینگ رحلتی، مقدس بنالرنینگ قوریلش تاریخی و یا بیرار تاریخی حادثه نی جمل حسابیگه ماسلب ماده تاریخ چیقرگن. بناء قوییده گی مثال لرگه اعتبار بهرینگ :

الحاج استاد مولانا میرمحمدامین قربت وفاتی مناسبتی بیلن

قربت که بیلیمده شمس انور ابردی

شعریدن ادب باغی معطر ابردی

سؤردیم چو وفات ییلین کؤنگولدن، ایدی

«سؤز ملکیده او بیوک سخنور ابردی»

(قویاش، ۱۳۶۸ ییل)

(باغ لاله پوش، ۲۷۷ بیت)

هجری قمری ۱۴۱۱ ییلی، کابلده امیرعلیشبرنویای فرهنگی انجمنی ایجاد ایتیلیشی

مناسبتی بیلن

یشناغ گل

سؤز باغیده دور نوایی، الحق بلبل

گل گل آچیلور نواسیدن هرکؤنگل

نامیگه بو انجمن مسمی بؤلدی

تاسیس ییلی ابرور اونینگ «یشناغ گل»

(قمری ۱۴۱۱ ییل)

یولدوز جریده سی نشراتی نینگ اؤن ییللیگی مناسبتی بیلن

رحمت سېنگه یولدوزیم که گلگون یاشه دینگ

سؤز باغیده مضمون ایله مشحون یاشه دینگ

مېن قوتلرم اوشبو بيره مينگني چونکيم

«اون اوچ يوز آلميش ييليده اؤن ياشه دينگ»

(قوياش ۱۳۶۷ ييل)

(چشم غزاله، ۲۸۲ – ۲۸۳ بيتلر)

استاد عبدالحميد آگه نينگ وفاتي مناسبتی بيلن

اويله ديم فوتيگه سېس کېلدى جنان اېشيگيدن

«يوره ک اويناق کسلى» بيرمه دى عمریگه نجات

(قمری، 1427 ييل)

(چشم غزاله، ۲۸۸ بیت)

استاد مولانا غلام محمدخديم وفاتي مناسبتی بيلن

فرزانه خـديم آن اديب آگاه

در لوح سخن بود درخشان چون ماه

افشانده سرشک ز مژگان هاتف

«استاد سخن مُرد» بگفت از سرآه

(قمری 1421)

(چشم غزاله، 117 بیت)

«چشم غزاله» تۇپلمى نينگ تدوينى اوچون

شيرازه چو بستم ورق دفترجان

مجموعه برگ سخن آمد به میان

مرقومه آراستتم، جست خرد

از «چشم غزاله» جلوه بنمود عيان

(قوياش 1386)

(چشم غزاله، 116 بیت)

«مرز خورشید» تۆپلمی نینگ تالیف ییلی

یک عمر مرا خون دل از خامه چکید

رنگین سخنی گشت از آن قطره پدید

جستم چو ز طبع خویش سال طبعش

گفتا که برو به سوی «مرز خورشید»*

(قویاش ۱۳۶۷ ییل)

*مرزخورشید: استادمتین اندخویی نینگ پارسى درى تیلیده ایجاد ایتگن تۆپلمی نینگ عنوانی.

کوی - قۇشيقلار

اۋزبېك خلقى توى مراسملريده اېركك لر و عياللر آره سیده، تورلى محلى قۇشيقلر و اشوله لر رواجله نیب كېلگن؛ جمله دن جۇره قۇزیم، مكه یلی، چپه گردان، قدوس بابی، نای نای لر، اۋلنگ - اۋلنگ و یاریار لردن آت توتیش ممكن. اۋلنگ اۋلنگ قۇشیغی موندن بېش یوز سكسان ییل آلدین، یعنی امیرعلیشبر نوایی دوریده هم رواجله نیب و بو قۇشيقلر بو حضرت نینگ اثرلریده اۋز عكسینی تاپگن. اوشبو محلى قۇشيقلر جمله سیدن «گورگومه بۇلدى قالدی»، «اۋراغچی»، «بنیاد پالوان» و «گۇراۋغلی» داستانلری هم خلق ایچیده، کتابخوانلیک مراسملری و اۋلتیریشرلیده رواجله نیب كېلگن. دېمك بو آغزەكى قۇشيقلر و فولكلورى اشوله لر، كۇپراغی حاضرچه لیكده خلق آره سیده اونچه لیك قۇللە نیلمه یدی. استاد متین اندخویی هم شونده یین فولكلورى موضوعلرنی اۋز شعر لریده قیته - قیته یاد ایتگن.

گورگومه بۇلدى قالدی

چلیم گۇزل دوتاریم گورگومه بۇلدى قالدی

رقص ایتدی گلغاریم گورگومه بۇلدى قالدی

كۇنگیل قوشینی چاغلب، دل یاره سینی داغلب

اۋینردی ابرکه یاریم گورگوممه بۇلدى قالدى
 مستانه اویننه گنده سېودیم ادا لـرینی
 سېلکیندی میگساریم گورگوممه بۇلدى قالدى
 مطرب ساری پیاله، سۇندى مثال لاله
 اول كۇزلاری خماریم گورگوممه بۇلدى قالدى
 مېن، شوق ایله دوداغیم چۇزدیم حالات ایستب
 جیرکیندی شهریاریم، گورگوممه بۇلدى قالدى
 زلفیگه ترمشیب جان، دېدی کبچیر گناهیم
 عارض اۋگیردی یاریم، گورگوممه بۇلدى قالدى
 کیپرېک اۋقینی یالب، قاشین چکاکک آیلب
 شیلندی گلزاریم گورگوممه بۇلدى قالدى
 دېدیم کۇزینگ تۇکر قان، ابرنینگ ینه بېر جان
 کولدی یورەک مداریم گورگوممه بۇلدى قالدى
 چین بۇلسه اشتیاقینگ، پروانه دېک فنا بۇل
 دېب، سۇزلە دی نگاریم گورگوممه بۇلدى قالدى
 «از دوست یک اشاره از ما به سر دویدن»
 دېدیم بو دور شعاریم، گورگوممه بۇلدى قالدى
 شمشیر چېکتی جانان، بۇلدیم آلیده قربان
 یوکسلدی اعتباریم، گورگوممه بۇلدى قالدى

یاش شاعرلر، ادبیات عالمیگه ینگیدن قدم قۇیه یاتگن قلمکشلر، یازوویچیلر و
 فرهنگى کیشیلر بیلن دایم یخشی و صمیمی مناسبتده بۇلگن استاد متین اندخویی،
 اولرنینگ قابلیتینی تاباره یوکسلتیریش اوچون هیچ قندهی معنوی حمایتدن ایه مه گن
 لیگی خلق یانیده یاپیق اېمس لیگینی برچه میز بیله میز. دېمک یاشلرگه نسبتاً استاد

نینگ چوقور توجه سی و دنیا قره شی، شونینگدېک او نینگ اؤز خلقیگه بؤلگن اخلاص - ارادتی، استاد نینگ یازگن هر بیر اثریده قویاشدېک نمایان بؤلیم تورگن. شاعر نینگ قوییدهگی بیتلری سؤزیمیز گه یققال دلیل بؤلّه آله دی :

... نیستم بلبل گلزار سخن لیک چو شمع

فیض بر خلق رسانیده ام از محضر خویش

آن جوانان سخن سنج که از بهر نظر

خوانده ز اخلاص به پیشم همه شعر ترخویش

بنده ننموده دریغ آنچه ز دستش آید

در ادب بر کسی از مردم دور و بر خویش

دین وجدانی من بوده در این ره یاری

به جوانان همین شهر ادب پرور خویش

مدعی کیست که در شهر حریفم گردد

گو به الماس مزن زنگ زده خنجر خویش

رهرو جاده شعرم به قدم های متین

کرده ام مصلحت پیر خرد رهبر خویش

(مرز خورشید، ۲۱ بیت)

یوقاریدهگی غزلده، قؤلیمدن کهلگونچه اهل - اولوسگه فیض یتکزیشده شمع دېک یانددیم و اؤنلب یاش قلمکشلرگه کوچیم یتگنیچه یاردملشدیم. اوندن تشقیری دور و بریمدهگی انسانلرگه انسانی یاردملریمنی ایه مه دیم، البته بو مېنینگ وجدانی بؤرچیم ابدی دیدی استاد متین اندخویی. و ینه شاعر، یوقاریدهگی غزلی نینگ سؤنگگی بیتلریده، شعر نینگ اوزاق جاده لرینی، خرد پیری رهبرلیگیده، بیرین - کبیتین طی ایتدیم دیدی.

شکوائیه

معلوم کیم شعر رکنلریدن بیرری شکوائیه دیر. بو موضوع هم اېسکی و هم زمانوی شعر لرده اؤز عکسینی تاپکن. دنیاده بؤله یاتکن و بؤلیب تورکن ناروا عمللر، عدالت سیزلیک، تینگ سیزلیک فقر و قشاقلیک، انسانلرنینگ بیر - بیرگه نسبتاً دشمنلیک و بی مهرلیگینی کؤنگلی بیلن سبزکن سبزگیر شاعر بو موضوعنی بیتلر قالبیده قوییده گیچه تصویرلکن:

آه نبود از چه این لؤلؤ تر را قیمتی

کس تهی از مشتری کی دید بازار اینچنین

گر سرمو التفاتی بود بر صاحب سخن

وضع ما بودی در این شهر از چه رو خوار اینچنین

یک جهان نقد سخن را به جوی می نخرند

حیف این گوهر شهوار به همیان باشد

ز اشعار متین تصویر باغ حُسن رنگین شد

ندانستند خوبان حیف قدر کلک بهزادم

به گوهر سخنم اهل زر بها ندهند

چو لب شکسته شد آئینه را جلا ندهند

(اؤزلیگنی کویله کن قوشیق، 43 بیت)

آه تېگړه تاشیمیزده یوق بصیرت دن نشان

یورتیمیز ویرانه بؤلدی یاتلر توقماغیدن

(باغ ارم، ۱۵۲ بیت)

کؤریب قدیم بوکیلگانینی سؤرمه‌یدور بیراو حالیم

اؤقیب اشعاریم او غفلتده یاتگن ابلنی بیدار ایت

(چشم غزاله، ۲۲۸ بیت)

بو کونگی بوزوقلر آفتیدن قیغو یوکی آستیده بوکیلدیم

اینیقسه چکامه اؤز تیلیمده ایجاد ایتیب جریمه بؤلدیم

(چشم غزاله، ۲۹۲ بیت)

استاد متین اندخویی نینگ یازیشچه اونینگ بیرقنچه شعر لری زمان حوادثی باعث

یوقالیب و اوچدن بیر قسمی قالگن دیدی اؤزی:

به کف بس نقد معنی داشتم حیف از گزند دهر

چو اشک خامه زو ثلثی چکید و گشت و بر بادم

(باغ لاله پوش، ۴۰ بیت)

چارپاره شعرلر

استاد متین اندخویی منظوم اثرلریده، «چارپاره» لر علیحده اؤریننی اېگلله یدی. بو

چارپاره لر و ترانه لر دینی مسئله لر، بویوک شخصیت لر نینگ تانییش، بیلم و دانش،

اېرکین لیک و تورلی موضوعلر حقیده یازیلگن. قوییده گی چارپاره لرگه اعتبار بېرینگ :

بیزنینگ اولوغ یؤلالاچییمیز

بدرالدجی قرآن اېرور

کۈنگیل اویین یاروتگوچی

نورالهدی فرقان اېرور

اېزگو تلاوت یمیندن

گلدېک یوره کلر آچیلور

تجوید بیلگن کیمسه نینگ

اېرنیدن عنبر ساجیلور

اېتگنده قارى قلقله
عاصم كى تانگ چاغیده
الحانیدن دل بؤلگوسی
خوشنود جان چرباغیده

اينتيلسه قرآن علميگه
هر كيمسه اول آگاه ابرور
عرفان يؤوليني تنله گن
جنتده عاليجاه ابرور

سيزگه يراشور چاغه لر
فرزانه انسان بؤلسنگيز
دېرلر ملایك مرحبا
قارى قرآن بؤلسنگيز

اؤرگتسه سيزگه هر كيشى
قرآن نینگ بير آيه سين
محشرده تاپگى شېهه سيز
حق رحمتى نینگ سابه سين
(چشم غزاله، ۲۸۴ - ۲۸۵ بیتلر)

و ينه:

پارلاق قوياش
تورک اهلى نینگ ابرکينليگى
عالم ارا آيدين ابرور

دنیا ده شهـرت تاپـگنی
پارلاق قویاشدېک چین ابرور

آسمان اؤپر اجالیمیز
چاوی آچونده بیره گن
کؤنگیل قوشی اوصافیگه
بلبلگه اؤخشب سیره گن

تیمور کبی اجدادیمیز
شوکتلی قۇرغان قوردیلر
اؤتاغه باش اوزره قۇیب
آزاد دوران سوردیلر

مردانه لیکده خلق ارا
کؤک اوجیگه چؤزگن عَلم
اورخون خطیگه ابرکینیب
مستانه تېره تگن قلم

بو خلق نینگ تیل بایلیگی
انکار ایتسه آلمس کیشی
جولانگه توشسه خامه سی
اونگه یېته آلمس کیشی

سؤز بایگه ایتیلسه نگیز
کؤرگه یسیز انچه نامه لر

کۆرکم بیزه نغن زر بیلن
یازمه گۆزل شهنامه لر

هر بیر کبلیشگن سطریدن
قیمتلی اینجـو ساچیلور
گل میغجه لر کولگوسیدن
گلشن ارا بو ساچیلور
(چشم غزاله، 289-290 بیتلر)

بیر نیچه ادب اهللری، استاد نینگ کوچینی سیننه ش اوچون، قۇشمه معناگه اېگه
بۇلمه گن « ناله، زنبور عسل، بنان و کدوی خالی » سۆزلرینی تنلب او کیشیگه تاپشیریب،
اوشبو سۆزلردن رباعی قالبیده شعر یازیش لرینی ایسته گنلر. شاعر اېسه یوقاریده گی سۆز
لرنی قوییده گی رباعیده عجایب ایشلتگن :

در باغ کند ناله و افغان بلبل زنبور عسل بوسه زند بر رخ گل
ریزد ز بنان نیشکر شیره قند هرگز نکند کدوی خالی قلقل
(چشم غزاله، ۱۱۵ بیت)

ملمع

معلوم کیم اؤزبک تیلی افغانستان کؤپراق ولایتلریده، تورلی شیوه و لهجه لر بیلن
ایشله تیله دی؛ جمله دن اندخوی اؤزبک لری نینگ اؤزیگه خاص لهجه سی بار. بو
موضوع استاد متین اندخویی نینگ قوییده گی ملمع شعریده اؤز عکسینی تاپگن :

ملمع

نو عروسی نازک اندامی مثال ماه نو
اوخله گن ابردی چیمیلدیق سایه سیده مورگیلو
از تبسم زار مژگانش فریبا می نمود

دېدی تورموشداشی: صدقه نگ بؤلیمیشم سېنگه قرو
 روی سیمین رختخوابی در چنین خلوتگهی
 بېرگوسی لذت سېنی اویقوده سېوسم سَرمه لَو
 همسرش آن زینت افزای بهار زنده گی
 اویقودن آچدی ایکی شهلا کُزینی آوقه لَو
 در نظر همخواه اش را دیده چین زد بر جبین
 چونکه نازک خاطرین اینجیتگن ابردی ترمه لَو
 از تحسر شکوه بربل سوده کرد اظهار یأس
 نادم اؤلغای هر کیشی تورموشگه چیقسه اویله مَو
 داشتیم امید سر از یک گریبان بر کشیم
 سېن بیلن ایکی کپلیشگن سرو ینگلیغ ابرکه لَو
 آه سوی هرزه گردی باز رو آورده ای
 سکره تورسین ناسزا نفسینگنی هریان قمچی لَو
 از نظر مستور داری فعل نامیمون خویش
 یاشورون اویگه کیوروسن اؤغری ینگلیغ اؤرمه لَو
 درک نا کرده نزاکت های آئین ادب
 اؤپگه لی شیرین دوداغیمنی کپلورسن یورغه لَو
 بوالهوس را بوسه دزدیدن زلب مقدور نیست
 سېوگی رمزین بیلمه گنلر آغزینی قالگی یَلَو
 درخور شان تو نبود حجله گلپوش من
 بیلسنگ ابردی زوجه قدرین یورمس ابردینگ سؤسه لَو
 (چشم غزاله، 239 بیت)

نظیره نویسیلیک

استاد متین اندخویی اؤز یگه خاص اسلوب و شیوه سی بیلن اؤز زمانیده گینه اېمس؛ بلکه اؤزیدن کبیینگی دور لرده هم یبتوک شاعر و ییریک تحقیقچی صفتیده تانیلیب کېلدی. بوگونگی کونده استاد نینگ تورلی موضوعلر گه عاید یره تگن شعرلری اؤزبېک چاغداش شاعرلری تمانیدن قیزغین استقبال اېتیلیب، اونگه ایزداش بؤلگنلر. عین حالده استاد متین اندخویی هم متقدم و چاغداش شاعرلر شعرلرینی استقبال اېتیب پارسچه یا ده اؤزبېکچه ده اونگه نظیره لر یازگن. اوندن تشقیری استاد نینگ بیر قطار حماسی، ملی و میهنی شعرلری اؤزبېک مقام خوانلری و قۇشیقچی لری آرقه لی هم ساز پرده لریگه باغله نیب ترنم اېتیلگن و اؤنلر لیریگه شعرلریگه اېسه اؤزبېک قلمکشلری تمانیدن مخمس باغله نیب یا ده نظیره یازیلگن. دېمک بولر یانیده اؤزبېک شاعر لری تمانیدن استاد وصفیگه یره تیلگن منظومه لر نینگ کۇپراغی، قطار شعر تۇپلملریده چاپ اېتیلگن. استاد محمد امین متین اندخویی نینگ «گپیر» ردیفلی قصیده سیگه نظیره شکلیده یازیلگن استاد محمد اسحاق انور نینگ غزلی اولر جمله سیدن دیر:

اې کۇنگیل، بیر یؤل کولیب کان مزایا دن گپیر
غنچه دعوالنمه سین لعل شکرخا دن گپیر
(استادمتین اندخویی)

کان مزایادن گپور
اې اینیم بیردم کھلیب سیر و تماشا دن گپور
دشت و صحرانی کھزیب مجنون و لیلا دن گپور
تاج و تختیدن کھچیب کھتدی وطننی ترک اېتیب
اول شهنشاه جهان ادهم کبی شاه دن گپور
مولوی معنوینی قۇینیده جا آیله گن
شهرتی عالمگه کھتگن بلخ والا دن گپور
بیر زمانده مرکز تعلیم اسلامی اېدی

آتي چيقتن وه اوشل شهر بخارا دن گپور
 علم طب اسراريني آيلب بيان قانونيده
 دهرني حيرتگه قؤيگن ابن سينا دن گپور
 هر نهچوک دردغه دوا ايلر ابدی لقمان پاک
 تاپمه دی دردگه درمان بو مداوا دن گپور
 عشق پاک و عاشق صادق تاپيلمه يدور مگر
 مصر سلطاني اوشل يوسف زليخا دن گپور
 بير نفسده زنده آيلردی هزاران مرده نی
 معجزات حضرت عيسى مسيحا دن گپور
 تورک اولادی ابرور سن بو جهانده تينگ سيز
 کيچ بو دعوا دين ينه باشقه معما دن گپور
 تيز بوکيب تعظيم ايتردی خدمتیده بنده وار
 کيم جهان من من لری اول چشم شهلا دن گپور
 معرفت بابیده دور سيز اين چنين يکتای دهر
 بيدل و حضرت نوایی خمسه والا دن گپور
 سیر قيلدی بير زمانده تا حدود لامکان
 اول محمد مصطفی کان مزایا دن گپور
 لب لرینگ دين ساچيلور دُر و گهر انور کبی
 لب آچيب گر سؤزله سنگ الفاظ بويا دن گپور
 (مولانا محمد اسحاق انور نينگ يوره ک سؤزی تۋپلمیدن، 48 - 49 ببتلر)

<<<>>>

حيف ابرور دلدارگه هر کيم که قربان بؤللمسه

کوییده بیرم کونی مقتول مژگان بؤللمسه

(استاد متین اندخویی دن)

جلال الدین قیامی نینگ استاد متین اندخویی غزلی استقبالیگه یازغن شعرى

غربت بیرهمی

کیفی یوق بیرمدە تا قاشینگده جانان بؤللمسه

او بیلن بیرگه چیقیب کبزماققه امکان بؤللمسه

وه، نېچوک کیفیمگه اسباب و محیط ایجاد اېتهى

توزگهلى بزم طرب بیرلیگده بیر جان بؤللمسه

بیز کبی چېت اېلده قاچیقینلرگه بیرم نیله سین؟

عرف و عاتده کیشی بیز بیرله همسان بؤللمسه

اؤزگه کوندندور قیین بیرمدە قوم و آشنا

اویيگه چارلب سېنى، اويينگگه مهمان بؤللمسه

بیر کیشی کهلگوم دېگن اېرته اوييمگه، قدرلب

سؤزيگه يۇليم اوزاقلېكدن پشيمان بؤللمسه

يۇقلمه يدور کيمسه نى کيمسه بو قوتلۇغ کونده هم

تا بېرار چين يار و قرداش و قدردان بؤللمسه

بويله بیرم کونلری اؤز خلقی بیرله هر کیشی

بؤلسمه نې اولکن سعادت، اېرمىس آسان بؤللمسه

قېينه لور خاصه او کیم، ینگى چیقیب اؤز یورتیدن

غربت اوضاعیگه حالا اؤرگنیشگان بؤللمسه

هر نېچه فن و بیلیم بیزنى اولبتور اېلگه، شُکر

نې بؤلور اېردى شو چاره، اوشبو امکان بؤللمسه

بويله غربت بیرهمی کیفیتین اېتدیم بیان

قرشیلر غربت اېلى سۇزيمده يلغان بۇلمسه
 اې قيامى، نظم آيلشده تكلف اېتمه كۇپ
 قېينه لور سۇزينگنى اۇقووچى، سخندان بۇلمسه
 (چېراى چرواغى، قيامى شعر تۇپلمى، 33 - 34 بېتلر)
 <<>>>

صبا فرزانة لر آليده حرمت بيرله گفتار اېت
 مۇدت يورتيدن سوغا كېتىرگانيم پديدار اېت
 (استاد متين اندخویی)

وکیل زاده يورتداش اندخوييدن

محبت مکتبی

گرعاشق سن كۇنگيل، سېوگينگنى يار آليده اظهار اېت
 باشيدىن اۋيروليپ پروانه ينگليغ جانينگ ايثار اېت
 نهان دردینگ، نې ينگليغ دېپماين جانينگگه كۇرگه يسن
 خبرسيز نى باريب پنهان بو دردینگ دن خبردار اېت
 محبت اۋتيدە كۈيدینگ كول اۋلدينگ كۈككه ساورولدينگ
 بو حالت نى جفاچو قاشيده دل بيرله اقرار اېت
 باريب سېوگى كۈيىن مژگان نى نازك رشته سى بيرلن
 سوپوريب منزل مقصدگه يېتمك يۈلين هموار اېت
 محبت مکتبيده كامگار اۈلمكنى ايسترسن
 وفا مضمونينى هر تانگ توريب يوز مرتە تکرار اېت
 صداقت ياشيدن سېراب آيلب سېوگى گلزارين
 بو اېزگو خيرعملنى تا قیامت كونده مينگ بار اېت

وصال ار ایسته سنگ هر بیر در و دربارہ باش اورمه

چيقر هر کوينی کؤنگيلدن کيليب سن طوف دېدار ايت
 يراتگونگ بيت يا منظومه ايل دردېنی ياز ورنه
 ايليك اوز خامه دن سېن تا ابد يا ترک اشعار ايت
 اؤرين سيز سؤز ايله مسکېن وکيلي عمرينگ اؤتکرمه
 کيل اېمدی آتسېن الفاظ ايله خلقينگنی بيدار ايت
 (سؤز ايپاری، وکیل زاده شعر تؤولمی 37 بېت)

بیشینچی بؤلیم

استاد متین اندخویی شعرلریگه نظیره غزلر، قصیده‌لر و رباعیلر، استاد گه بغیشه نیب یازیلگن خاطره لر، مقاله لر، رباعیلر، قطعه لر و استاد نینگ وفاتیدن کبیین اونگه اته لیب یازیلگن مرثیه لر و استاد نینگ شعرلریدن اؤرنکلر.

ممتاز ادبیاتیمیزده بیللردن بویان شاعرلر و دانشمند لر ارا منظوم و منثور مکاتبه لر رواجله نیب کهلگنی نینگ شاهی میز. جمله دن حضرت امیرعلیشیر نوایی بیلن مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی اؤرتیه سیده‌گی بار منظوم و منثور نامه لر و یازوولر، معرفت پرور حکمدار سلطان حسین میرزا بایقرا سلطنتی دوریده یشب ایجاد ایتگن شاعر و یازووچیلر اثرلریده رواجلنگنی، برچه میزگه معلوم دیر. دهمک بو عنعنه چاغداش شاعرلر ارا، اینیقسه استاد متین اندخویی زمانیکجه هم رواجله نیب کهلگنیگه گواه میز. اوشبو قاعده حاضرگی زمان شاعرلری نینگ اثرلری، قاله و برسه استاد نینگ منظومه لریده هم رعایه قیلینگن، منه قوییده گی اؤرنکلرگه اعتبار بهرینگ:

استاد متین اندخویی نینگ مولانا محمداسحاق انور گه یازگن رباعیسی :

ای شاعر نکته سنج محبوب انور خواندیم ز تو چکامه خوب انور
اشعار دل انگیز چو بیت ابرو از خامه تو چکیده مرغوب انور
(باغ لاله پوش، ۱۲۰ بیت)

مولانا محمداسحاق انور دن استاد متین اندخوییگه

در شعر متین دست توانا دارد ایات بسی دلکش زیبا دارد
قاصد ز منش رتبه اعزازی را تبریک بگو رتبه اعلی دارد
استاد متین اندخویی دن

دوشینه مرا نامه زیبا آمد از جانب فرزانه دانا آمد
شد خاطریم از سواد مضمونش شاد آمیخته با نگهت معنا آمد

(چشم غزاله، ۱۱۸ بیت)

مولانا محمداسحاق انور دن

متین ای سخن سنج دانای راز به نام تو انور کند فخر و ناز

شدم زار و محزون زهجران تو به هر جا که هستی بیا زود باز

(چراغ زنده گی، استاد انور، 70 بیت)

استاد الحاج یحیی حفیظی جوزجانی دن استاد متین اندخویی گه

ای که در راه ادب گشته ترا نام بلند

سعی و همت بکند نام به فرجام بلند

آفرین بر تو و بر فکر رسای تو متین

علم خویش نمودی تو سر انجام بلند

(باغ ارم، ۱۸۸ بیت)

استاد متین دن حفیظی جوزجانیگه

به به چه خجسته تحفه یی یافته یی

بخشیده به من طرفه نکو تافته یی

مسرور شدم ز بوی روح انگیزش

کان را به خم زلف سخن یافته یی

(باغ ارم، ۱۸۹ بیت)

استاد متین اندخویی و دکتر سید محمدعالم لیبب اؤرته لریده هم، شعرنینگ تورلی

قالبرلریده کؤپلب منظوم و منثور مکاتبه لر، تبادلله بؤلگن؛ جمله دن استاد متین اندخویی

نینگ منظوم مکتوبیدن آت توتیش ممکن. استاد نینگ منظوم مکتوبیگه دکتر سید

محمدعالم لیبب موندی یازه دی:

«... بعدها معلوم گردید که این سروده اش به پاسخ نامه و رباعی من، قناعت طبع

استاد مرحوم را بر نیاورده، بنابراین به سرایش قصیده زیرین دست یازیده است»:

استاد متین اندخویی دن استاد لیب گه

نغمه گرم

صبحدم محو تخیل بودم اندر رختخواب

خلوتی برپا کنم تا لحظه‌یی بی اضطراب

بستری گسترده اندر سایه گیسوی گل

همنوا با نغمه بلبل شوم دور از غراب

بوسه ها بر غبغب دوشیزه گلشن زده

لذت عناب یابم در فروغ ماهتاب

پاره های سینه را با لاله دادم زینتی

بر امید آن که آید یار با جام شراب

حیرتی بر حال حسرت پرور خود داشتم

آمد آوازی به گوش از خرگه مشکین طناب

دیده بگشودم مبارک چهره یی شد جلوه گر

نوجوانی بود او منسوب بر شیرین تگاب

از خرامش سر به سر ناز و نزاکت می چکید

وز جبینش می نمود امواج مشکین گلاب

از ادیبی داشت بر لب نکته های دل گزین

وز خطیبی نام بر کف همچو سوسن بی نقاب

نامه یی که برگزیده رخنه از برگ سمن

وز نی نرگس نموده خامه یی را انتخاب

نامه یی که از رگ گل مسطرش را داده زیب

دوده اش را از سواد لاله مشکین خطاب

نامه‌یی که از بن هر سطر او آید به گوش

نغمهٔ گرم محبت همچو آهنگ رباب
 ای لیبب ای شاعر فرزانهٔ نازک خیال
 هست از سعی تو گیسوی سخن را مشک ناب
 از طرب دوشینه ذراتم سپند آسا تپید
 مهر مکتوب مرا بخشید ذوق بی حساب
 دل سر مژگان نشست و رخصت نظاره داد
 تا شود از رمز مضمون لطیفش بهره یاب
 از کدامین وصف والایت سخن انشا کنم
 بر محاسن متصف هستی میان شیخ و شاب
 داده ای آئینهٔ افکار را زیب دگر
 رفته ای حسن معانی را ز رخ گرد تراب
 لب گشاید طبع تو چون غنچه در گلزار شعر
 بوسه بر لعلت زند بلبل ز جوش اجتناب
 کی بخسپد حرف تر در آستین خامه ات
 شوخی مضمون برد وصف تو هر سو با شتاب
 چامهٔ خود با سخن های لطیف آراستی
 وز تخیل داده‌یی در بیت بیتش رنگ و آب
 می دمد بوی لطیف از رشحهٔ اندیشه ات
 کز ادب پرورده ای صد باغ رنگین در حجاب
 از کلام آبدارت فیض گیرد اهل فن
 چون که داری در بغل از دانش و حکمت کتاب
 درج دل آگنده ای از در علم و معرفت
 گنج ها پرورده ای رخشان تر از لؤلؤی ناب

باغبان باغ عطر افشان این کشور تویی
 مزرع امید را باشد نیازی بر سحاب
 در فصاحت نکته دانان بر درت زانو زوند
 در بلاغت پیر معنی را تویی نایب مناب
 زینتی بخشا عذار گلشن فرهنگ را
 سرو را بالنده گی باشد ز فیض جوی آب
 از صریر خامه ات در گوش من آمد خبر
 کرده ای بر این گهر ناسفته از حرمت خطاب
 از ارادت همچو بو گیری سراغم در چمن
 سخت ممنونم ز جوش التفات آن جناب
 لیک نتوانیم در صدر افاضل تکیه زد
 ذره را زبید تپیدن در فروغ آفتاب
 ذهن سیّالم نشد دستانسرای بزم شعر
 هست مشکل بهر من ملک ادب را فتح باب
 نبودم زین بیش یارای سخن سنجی متین
 ورنه می دادم به طرز ویژه تورکی جواب
 (باغ لاله پوش، 60 بیت)

سید محمدعالم لیبب دن استاد متین اندخویی گه
 حرمتلی متین شاعر معنی ایجاد سؤز صنعتیده بیتوک بیلیمدان استاد
 نوروز اولوغ بیره می قوتلوغ سیز گه احباب ایله بؤلگه سیز بوگل موسمی شاد

استاد متین دن دوکتور محمدعالم لیبب گه
 حرمتلی بیلیمدان اینیم استاد لیبب

مضمون یره تیشده کورمه دیم سیز دېک ادیب

نوروز ده یازیب رباعی یاد ایله دینگیز

تنگری سیزه ایله سین اولوغ بخت نصیب

(یاد نامه تؤولمی، ۳۸ بیت)

سیدسراج الدین قانع دن استاد متین اندخویی گه

استاد متین که اوستاد سخن است در مکتب شعر صاحب علم و فن است

تنها نه این اندخود به نامش نازد بل مایه فخر کافه این وطن است

استاد متین اندخویی دن سیدسراج الدین قانع گه

قانع سخن نغز و رسایت نازم حسن نظر مهر فزایت نازم

با نظم وزین ارادتم افزودی گلبانگ صریر دلکشایت نازم

(چشم غزاله، 117 بیت)

جلال الدین قیامی دن استاد متین اندخویی گه

حرمتملی متین اېل اره نامینگ دیر اولوغ

اقلیم ادب ایچره مقامینگ دیر اولوغ

عمرینگ بویی اوشبو یۇلده قیلدینگ قیدیروو

سؤز جوهرین ایسته دینگ مرامینگ دیر اولوغ

جوابیه

قاصد تونه کون کبلیتردی نامه نگیزی

تلپیندی کونگیل اؤپگه لی خامه نگیزی

اخلاص ایله یوغریلگن اېکن هر چیزیی

تحسین دېر اؤقیگن کیشی چامه نگیزی

(یادنامه اثری، 97 بیت)

شاعر و اجتماعی شخصیت محمدامین عمر دن استاد متین گه

یوباردینگ مېنگه ساوغه جانندن آرتیق

بهاسیز معرفت گنجینی تارتیق

استاد متین اندخویی جوابیه سی

نامه یوباریب مېنگه محبت آرتدینگ

مشتاق اېدیم انچه مسرت آرتدینگ

مقتاوغه سزاوار قلم تېبره تیشینگ

ساوغه منی سبویب سبویملی منت آرتدینگ

(چشم غزاله، ۲۷۹ بیت)

وکیل زاده اندخویی دن

خامه اېگه سی

بو شانلی محفل و بو اېزگو دوران

بو محفلگه کپلیشگن اهل عرفان

بو محفل کیم اوچون ایجاد بؤلگن؟

بوگون قیسی اولوغدن یاد بؤلگن؟

اولوغ بو کیمسه دیر صاحب فضیلت

ادب ملکیده خورشید بلاغت

نمیدانم چسان وصفش بگویم

ز دیوانش بسی معنی بجویم

فضیلت کؤکی نینگ ماه منیری

ادب اقلیمی نینگ روشن ضمیری

بود ارقام او دایم درر ریز

عسل بیز و شکر خیز و گهر ریز

یره تگن ایکی تیلده تورلی ابیات

ایکی تیل صاحبی اوشبو نکو ذات
 به تورکی پیرو سبک نوایی
 ز بیدل می نماید اقتفایی
 ز لفظس می تراود نافه تر
 بُود گفتار او شیرین چو شکر
 سوچوک خامه اېگاسی دیر وطنده
 رقیبی یوق تورور بزم سخنده
 قصیده مثنوی یا که مخمس
 یره تدی قطعه و تورلی مسدس
 چوچوک دیر «مرز خورشید» ی سراپا
 ینه دیر «کاسه چوبین» ی زیبا
 ادب باغیده «باغ لاله پوش» ی
 کؤنگیل فرحت آلر گر تو نیوشی
 اوزین یاش ایسترم اونگه خدا دن
 که دایم سقله سین تورلی بلا دن
 امان اؤلسین بو کیمسه هر زمانده
 اېسن بؤلسین همیشه بو جهانده
 حلاوت ایسترم تقریریگه مېن
 جزالت هم اونینگ تحریریگه مېن
 دوداغیدن کؤنگیل سؤزی ساچیلین
 کلامی بیرله هر مشکل آچیلین
 وکیلی ایسته گی مونگه ظفرلر
 که ساچسین دایما در و گهرلر

(چشم غزاله، 274 - 275 بیتلر)

استاد متین نینگ جوابیه سی

آمد تونه کون فاخته بالینی قاقیب گل برگی مرقومه نی بونینگه تاقیب
خواندم یازوونینی شد یوراگیم شاداب احسنت دیدیم یازمه کلامیگه باقیب
(چشم غزاله، 275 - 276 بیتلر)

استاد متین اندخویی، بویوک ادبی شخصیتی باره سیده، چاغداش شاعرلر قلمیدن

تامچی - تامچی تامگن اینجو دردانه لری

استاد محمداسحاق ثندان، ونکوور، کانادا

ترا، استاد در بیداری و در خواب می جویم

ترا در بین گل های تر و شاداب می جویم

بخوانم دفتر و دیوان اشعارت زجان و دل

میان واژه های شسته و نایاب می جویم

اگر از دوستانت دل گرفتی ترک شان کردی

ترا با اشک چشم و با دل خوناب می جویم

نشان دست هایت را زخم من بوسه از اخلاص

از آن در صفحه اشعار تو بی تاب می جویم

سرشک از دیده می بارم شود تا برکه یی پیدا

چو غواصی ترا در برکه های آب می جویم

(یادنامه، 97 بیت)

پوهنوال دوکتورسید محمدعالم لیبب دن

استاد متین بویوک سخنور اپردی

سوز دینگیزدن اوکوش گهرلر تبردی

بیزگه بو بها بیچیلیمس اینجولرینی

اسره‌نگ کؤزینگیزدېک دېب امانت بېردی

سؤز کیرپیچیدن قوردی متین یوکسک کؤشک

کیم رنگی بهار رشکی، گلر هیدی مشک

تېگره سیده‌گی باغچه سی نینگ گلرینی

قیش چپقه سی، کوز بیلی قیله آلمس خشک

استادمتین رمز سخن‌دانی بود دایم قلمش گرم دُرافشانی بود

ازهرسخنش موج زندصدق و صفا حقاکه سرایشگر انسانی بود

در راه ادب نه‌هاد تا گام متین سرسبزشد و تازه دراین خطه زمین

او بود یکی گوهر کمیاب ترین در خاتم شعر شد درخشنده نغین

وکیل زاده اندخویی دن

استاد متین بال تامر اشعارینگدن

پند آگوسی ایل نثر گهربارینگدن

کلکینگ ایله سؤز ملکینی تسخیر ایتدینگ

گلزار سخن یشنه‌گی آثارینگدن

استاد متین چکامه ایجاد ایتدینگ

سېرمعنی کلامینگ بیله اهل شاد ایتدینگ

دایم اېدی حق مطلعی سؤز عنوانینگ

بو شیوه بیلن نظم اوین آباد ایتدینگ

استاد متىن اېل ايچره نامىنگ دىر اولوغ
 فرحتلى سۆز، آتشىن كلامىنگ دىر اولوغ
 بىر عمر وطن و صفىده ايجاد اېتدىنگ
 خلقىنگ گه نصيحتلى پيامىنگ دىر اولوغ
 (آنه تىلىم، جان و دلىم، و كىل زاده شعر تۇپلىمى، 74 - 75 بېتلر)
 استاد متىن بختىمىزگه ساغ اۇلسىن
 گل - گل آچىلىپ مدام يشناغ اۇلسىن
 جاويد قالىپ اېسده ليگى اېل يانیده
 هم طبعىتى ابد گچه چاغ اۇلسىن

معرفت باغیده يشناغ سرو دېك
 قامتىنگ هرگز متىن خم بۇلمه سىن
 خامه چېك تا حشر تېگرو، كۆزلىرىنگ
 ضعفدن يارب تنى نم بۇلمه سىن
 (كۆنگىل كويله گنده، و كىل زاده شعر تۇپلىمى، 95 و 99 بېتلر)
 استاد متىن اندخويى نىنگ كسلىك تۆشه گیده ياتگن پىتده، استاد گه بغيىشله نىب
 يازىلگن و كىل زاده اندخويى قلمىگه منسوب شعر:
 متىن اېل شاعرى عزلنده زار و ناتوان ياتگن
 حزين كۆنگلىنى گردون گردشى حسرتگه اوچراتگن
 پرىشان حال، قدى دال، قلبى ايچره مىنگ قيغو
 بو حالت ضعفليغ جسم و تنىنى انچه تىتراتگن

كۆزیده نم، دليده غم، اونگه بىر كىمسه يۇق همدم

بو آغیر وضعی، آنی دهر ابلین پیوسته ییغلاتگن
 زمان آشوبی، دوران جوری، غربت نینگ علا لاسی
 عزیز اوشبو سخن استادی نینگ جسمینی ققشاتگن
 ابل و یورتی اوچون چپکسیز قصیده، بی عدد قطعه
 یره تگن بو تبرک کیمسه تقدیری سیققاتگن
 غزل طرزیده «اندخویی» امیری شیوه سین ایزلب
 مخمس ده نوایی و فضولی سبکین ایشلاتگن
 ادب بستانیده هر نظمی نینگ بیر اوزگه هیدی بار
 شو باعثدن سخن باغیده مشک نافه ترقاتگن
 بونی دبرلر مسلّم سؤز دهاسی اوشبو دورانده
 نپچه لرگه فقط منظوم اسلوبین شو اؤرگاتگن
 دعا ایلب و کیلی تابوغيگه التجا ایتگی
 شفا بهرگیل خدا، لطفینگه اوشبو کؤز تیکیب یاتگن
 (آنه تیلیم جان و دلیم تۈپلمی، 23 بیت)

استاد محمدکاظم امینی دن
 نادر استاد سخن سنج « متین » می باشد
 که ورا ملک سخن زیر نگین می باشد
 گرچه منزلگه او عالم ناسوت بود
 در سخن مرتبه اش در علیین می باشد
 نیست بی قدر سخن، طبع سخندان شده کم
 هر که علم و هنر آموخت، چنین می باشد
 گرچه از خواسته و مال وراست دست تهیست
 لفظ - لفظش سخنش دُر ثمین می باشد

حیف در کشور ما قدر سخندان نبود
 دلم از حسرت این درد غمین می باشد
 با کژان راست چو تیر و با خردمند به جنگ
 این ستم های فلک از سر کین می باشد
 مشو آزرده از این وضع، ای استاد مهین
 تا ترا همهری اهل یقین می باشد
 سخنانی بهم آمیخت امینی، پذیر
 که ورا تحفه اخلاص همین می باشد

(یادواره استاد محمدامین متین اندخویی، کاظم امینی نینگ چاپکه تیارلگن اثری، 98

بیت)

الحاج عبدالاحد حقیارنینگ استاد متین اندخوییگه اتب یازگن مثنویسی
 الله آتیگه سوزیمنی باشلب
 حق ذکر ایله کوزیمنی یاشلب
 اؤز درگهیدن عنایت ایستب
 بنده لیگیمه کفایت ایستب
 دل اوینی ایله سین چراغان
 علم یاغدوسی بیرله حی سبحان
 هر کیمگه که علم ساچمسه نور
 او کیمسه ابرور همچنان کؤر
 علم گوهریدن نصیب ایتگیل
 اؤزینگه دلیم قریب ایتگیل
 علم اهلینی عزتین قیلایین
 قدریگه یتیب اؤزیم بیلایین

فاضل کیشیلر وطن چراغی
 یشناغ اولردن اولکه باغی
 یارب مېنگه قوتی عطا قیل
 جان کوزگوسینی بسی صفا قیل
 تا خدمت علم و دین قیلايين
 اولکم گه اوزیم امین قیلايين
 اوستادلریمگه خدمت آیلب
 خدمتنی یولیده همت آیلب
 ای دل سخنیمنی یخشی تینگله
 درد و محنیمنی یخشی تینگله
 همت کمرینی بسته قیلگیل
 اولکه نغنی مثال جان بیلگیل
 حرمتلی متین قدرلی استاد
 بستان ادبه قدی شمشاد
 «گوهر ساچیلور متین سؤزیدن»
 اؤنلرچه اثر قۇییب اؤزیدن
 خواه شعر یرەتدی، نثری آثار
 رشته گه چپکیب چو در شهوار
 گلرنگ ابرور «لاله پوشی»
 چون بحر ابرور انینگ خروشی
 هر نکته سیدن نوالر اؤنگی
 دردمند لره دوالر اؤنگی
 انخوی کؤکی نینگ قیلیب منور

آثاریده یورتیمیز مصور
 هر بیر ورقیده افتخاریم
 سېمالری عزت و وقاریم
 قطعه بيله مثنوی مخمس
 مضمونیدن آگه بؤلسه هرکس
 وصفیگه بهرب بسی تجمل
 الله گه اېتیب همی توکل

سیدسراج الدین قانع دن
 استاد متین که نکته پرداز ابرور
 اهل ادب و بیلیمگه دمساز ابرور
 هر خسته کونگیل کلاییدن جان آله دی
 الحق که سؤزی صاحب اعجاز ابرور
 (یادواره استاد متین اندخویی، ۵۴ بیت)

استاد متین وفاتیدن کییین اونگه اته لیب یازیلگن سوگنامه لر و مرثیه لر

تنیقلی یازووچی و دانشمند استاد عبدالقیوم ملکزاد قلمیگه عاید سوگنامه
 «... دردا ! در سپیده دم دومین جمعه آغازین فصل سرما که دیماهش خوانند، چشم
 روشنگری برای همیشه فرو خفت که افزون بر هفتاد سال و اندی با خامه و کتاب انس
 گرفت و با تمامیت عشق، روز و شبش را وقف مطالعه و تحقیق کرد و پیهم و عاشقانه
 به دریای اندیشه ارباب معرفت و فضل و سخن شناور شد و گوهر چید، گوهرهای
 شاهوار از صدف افکار معنی طرازان و هنر آفرینان و تاریخ نگاران و در کنار آن به
 عنوان ترجمان آلام بلاکشیده گان، از درد آنان گفت و رنج بی پایان طاری در این
 مرزوبوم، از سوختن ها، از کشتن ها، و از کله منار ساختن ها با دستان خونچکان

اهریمنان آدم نما و... و بدین ترتیب تا بدانجا پیش رفت که یکی سخن سازان سرآمد دیار خود گشت و اندیشه و پر ممتاز و ارائه دهنده آثار ارزشمند در حوزه ادب و هنر و تاریخ و تذکره و عرفان، به دو زبان....»

شاعر و فاضل عبدالسلام آثم خامه سیگه تبگیشلی خاطره یازوو:

« مرحوم استاد متین به زبانهای پارسی - دری و اوزبیک می نوشت. به هردو زبان تسلط کامل داشت و خیلی زیبا و پر محتوا می نوشت. موصوف شعر شناس ماهر بود و بعضی اشعاری که شاعرش معلوم نبود، از روی شیوه کلام، سرایشگر آنها درست تخمین می کرد؛ همچنان در مورد بعضی از سروده های مندرج در دواوین بعضی از شاعران نامی متقدم مانند ابوالمعانی بیدل، حافظ شیرازی، ظهیر فاریابی و غیره تردید داشت و دلیل تردیدش هم معقول به نظر می آید. هر گاه به سروده های مرحوم استاد متین که در قالب قصیده اند دقت کنیم، دیده می شود که موصوف در لابلای سخن موزون خویش صفحاتی را از تاریخ روایت کرده است. کاریست عالمانه و درخور ستایش....»

(اؤزلیگینی کویله گن قوشیق، 140 بهت، قویاش 1398 - بیل)

محمدنعیم غفوری خاطره مکتوبی

خاطرات

فرصت را غنیمت شمردم تا من هم سطری چند از خاطراتم را از استاد فقید روان شاد محمد امین متین اندخویی، در این محتوای ارزشمند خدمت خواننده گرامی تقدیم کنم.

از اینکه دواخانه من در مسیر راه استاد قرار داشت و در اوقات غیر رسمی در آنجا مصروف میبودم. استاد گاه و بیگاه سری به دواخانه میزدند؛ اما قصه گرم میشد و ساعت

ها دوام میکرد. من از آن لحظه ها واقعاً لذت میبرد و می آموختم؛ از تجارب شان، از سوژه ها و قصه هایشان، از دیدگاه و ابراز نظرهای شان ، از قصه ایستاده گی و مقاومت شان در مقابل نامالایمات زنده گی، از تواضع و فروتنی شان در معاشرت.

درکُل خاطره از استاد، خاطرهء عشق بود ؛ عشق به شعر و شاعری، عشق به انسانیت و معنویت، عشق به آزاده گی و ایستاده گی، عشق به روشن گرایی و سیرت گرایی، عشق به تحقیق و پژوهش، عشق به دیار و تبار، عشق به فرهنگ و کلتور..

در تفصیل اگر بگویم؛ استاد به هر سؤال شاگران خود در هر سویه ای که قرار داشتند با لبخند ملیح، با تشویق و نوازش و بدون تأخیر و تعلل؛ معلومات کافی میدادند و شاگردان شانرا در هرگونه حالت حتی در بستر مریضی هم می پذیرفتند.

وقتی قرار بر این شد تا عرس مولانا جلال الدین محمد بلخی را در مزارشریف برگزارکنند؛ استاد تشویق کردند تا مقاله یی تحت عنوان صوفیگری و مراحل سلوک را به این مناسبت بنویسم، عناوین را مشخص و ریفرفینس های معتبر را معرفی نمودند و من هم با استفاده از سه کتابخانه موجود در اندخوی، به شکل تحقیقی شروع به نوشتن آن کردم و هر زمان محتوای کتابرا با استاد در میان می گذاشتم. بعداز تکمیل متن مقاله، نوشته ام خیلی مورد پسند استاد قرارگرفت و در جراید و ماهنامه های اندخوی به چاپ رسید. بعداً به ملاحظه و تقریظ محمد رفیع کابلی نیز رسید.

به تعقیب آن استاد سوژه دیگری به من دادند تا در باره «شخصیت روحانی داملا پیغمبرقل دایی» مقاله دیگری بنویسم. استاد متین این مقاله ام را در کتاب خویش بنام) **کاسه چوبین** شامل کردند و همچنان در باره استاد مرحوم عبدالحمید اگه و غیره مقالاتم را ملاحظه نموده و مشوره های مفیدی میدادند که تصمیم دارم در کتابی تحت عنوان **(مقالات من)** در آینده بچاپ برسانم.

استاد متین با وجود مضیقۀ مالی در زنده گی، در خرید کتاب کوتاهی نمیکردند، کتابخانه شان غنی از دایرة المعارف ها، تواریخ مختلف از جوامع، دیوان شعرای بزرگ و کلکسیون روزنامه ها و جراید معتبر کشور از زمانهای سابق بود و هست که مشتاقان ادب از آن مستفید میشوند. استاد به زنده گی فارغ از تجمل، ساده و فقیرانه خود فخرمیکردند و آثار خود را بزرگترین سرمایه و گنج بی ها می شمردند؛ چنانچه در یکی از سروده های شان به این موضوع اشاره شده است :

تهیست گرچه مرا دست ، لیک از آن شادم
که دفتر اثرم گنج شاهوار من است
و یا

کؤز یاشیم تامچی سیدن بؤلدی ایتاکیم لاله رنگ
گنجورلیکده نی تېنگسیز صاحب ویرانه من
شعرکه یوزلاندیم و تاپدیم قناعتدن شرف
بوپله بیش کون دؤرلر سوردیم متین شاهانه من
در جای دیگری :

عمرها برلقمه ی خشکی قناعت کرده ام
کس ز مینای توکل همچو من مخمور نیست
دیده ات روشن متین در بوریا آسوده ای
خرقه پوشان را به سرجزاشتیاق نور نیست

مهم تر از همه زحمات استاد در قسمت مستند سازی آبدات تاریخی اندخوی بی نتیجه نبوده، نوشته های شان در این مورد به گوش مسوولین امور و تجار ملی رسید که ترمیم و مرمت حوض تاریخی آقینه، گنبد چهارسو، حوض تاریخی بابا ولی علیه الرحمه و مدرسه قدیمه را میتوان در این راستا یاد کرد.

دوست لر تینگلنگ سؤزیم شیرین مقالم بار منینگ

اندخوی ویرانه سیدن یخشی فالیم بار منینگ
 شانلی بیرم توزدی چکمن قصریدن سلطان حسین
 اولدوغیم کونلرده هم بویله مقالیم بار منینگ
 استاد در آثارخود علاوه از تحقیق و پژوهش به تحلیل و تبیین نیز ارج گذاشته است
 و قلم رسای شان در این محور به خوبی چرخیده :
 قطره گه دایم کونیب تاپدیم معانی اینجو سین
 شکرالله بولمه گن من اهل عرفان دن جدا
 ذوق و علاقه استاد به موسیقی کلاسیک خصوصاً شش مقام قابل یاد آوریست .
 استاد در شب های سرد زمستان هم بدون درنظر داشت بُعد فاصله هم در محافل شعر و
 موسیقی اشتراک میکردند و با حضور خود چنین محافل را که در اندخوی باستان قدمت
 دارد، مزیت بیشتر میبخشیدند و به تلفظ درست اشعار و انتخاب شعر از شعرای بزرگ به
 آواز خوان های شش مقام رهنمایی و همکاری میکردند. چون در باره موسیقی شش
 مقام تحقیق بیشتری انجام داده بودند و سفر هایی هم در این راستا به کشور های
 همسایه داشتند.
 یاد و خاطره استاد همیشه گرامی باد، آثار گرانبها و کتابخانه پر محتوای شان بخشی
 از غنای فرهنگ ماست و مشتاقان شعر و ادب در نسل های متمادی از آن استفاده
 خواهند کرد.

اونوتیلیمس خاطره لر

رحمتلی قبله‌گاه بزرگواریمیز استاذ محمد امین متین اندخویی، عمر بویچه باشند
 کیچیرگن حیاتلری، توغیلگن کونلریدن باشلب، دنیادن کؤز یومگونلریچه اوکیشی نینگ

حیاتلریده، بۇلیب اۇتگن کچینمه‌لر برچه سی، خاص و اونوتیلمس خاطره لر حسابلنه دی. اوشبو اېسده لیکلر، قیغو و الملردن تۇلیق لیگی بیلن بیرگه، آنه مهری و اونینگ قیزغین قۇینیدن بی محل آیریلگن رحمتلی آتم نینگ یاش پیتلریده اونوتیلمس و یوره- کدن چیقمس بیر آغیر واقعه بۇلگن. قبله گاه بزرگواریمیز نینگ اۇزلری، شو الملی واقعه نینگ بیزلرگه اییتیپ بېریب، یاش باله لرده ی کۆز لریدن یاش توكیب، بیغشلیرى تونه کونگیدېک ایسیمیزده. مېن اېسه تۇنغیچ و بویوک اۇغیل فرزندلری بۇلگنیم اوچون اوشبو باشدن کچیرگن الم - قیغولی اېسده لیک و خاطره لرینى تینگلب او کیشی بیلن کۆز یاش تۇکیب قیفوداشلیک قیلیب، او کیشیگه تسلی بېرردیم. اینیقسه پدر بزرگواریمیز هر قنچه الملی و قیین حالتلرنی باشدن کچیرگن بۇلسه لر هم، بویوک بابامیز رحمتلی مولانا عبدالحی ثم بخاری دېک آته لری بارلیگیدن و اولرینینگ قیزغین مهر و محبت لی و مهربان سایه لریده اولغه‌ییب یشه‌گنلریدن خرسند اېدیله و بو نرسه نی، ایجاد اېتگن بیتلریده منه بوندی دېب اعزازه گنله:

بحمد الله دمد گلبنانگ رحمانی زتقریرم + پدر بنموده با ارشاد حرف نغز تنویرم
عزیز و حرمتلی خواننده لر: اوشبو یازیلگن «اونوتیلمس منگو خاطرهلر» عنوانلی یازوویم ممکن کم چیلیکلردن چپته بۇلمسه، شونینگ اوچون مېنینگ معذور توتیب، یازیشده یوز بېرگن املایی و انشایی خطا لرینى کچیرینگلر. رحمتلی قبله گاه بزرگواریمیز نینگ حیاتلریده بۇلیب اۇتگن اېزگو و منگو خاطره لرینى یازرکن مېن، اوکیشی نینگ حیاتلریده بۇلیب اۇتگن و اۇزلریدن بار- بار اېشیتگن قیزیقلى بیر اېسده لیک خاطره نی سیزلرگه اییتیپ اوتته من.

پدر بزرگواریمیز، باشقه بیر قنچه ییگیتلر قطاریده، آنه وطن خدمتی سنه لمیش مقدس عسکرلیک دوره‌سینی بیتیریش اوچون، توغیلیب اۇسگن آنه دیاری اندخوی

یورتیدن جوده بیراقده جایلشگن «جلال آباد» شهریگه سفربر بۇلیب باشقه بیر قنچه اندخویلیک وطنداشلا بیلن اوشه ولایت تمان یوباریله دیلر. او کیشی بیلن یولداس همسفر بۇلگن اندخوی لیکلر ایچیده رحمتلی عبدالغنی چوپانداز، رحمتلی احمد پهلوان ترفروش و حاضر حیات بۇلگن حاجی غلام ترفروش هم بیرگه بار ابدیلر.

بوندن (آلتیمش - آلتیمش ایکی ییل آلدین (قویاش 1341-1343 ییللر آره سیده) عسکرلیک خدمتیگه چقیریلگن تورکستانلیک ییگیتلر آره سیده، یاش نوقران ییگیت «محمد امین» اسملی و امین جان دېگن اعزازی اسم بیلن چقیریله یاتگن کیشی هم بار ایدی. عسکرلیک خدمتی اۇن بیرینچی سرحدی فرقه نینگ تعلیم جزومه میدانلریده و ایسیق قویاش نوری آستیده تعلیم میدانیده آغیر و چیدب بیلمس دملرگه چیدب اۇز بورچینی بحریب کبله یاتگن «محمد امین جان» قطعه ده کتّه عزت - اعتبارگه اېگه ابدی. کونلردن بیرکون اندخویلیک سربازلر یشه یاتگن تولی بۇلیمیکه، غند قوماندانی چاپار(حاضرباش) لریدن بیرى کھلیب: تۇلی ده گى سیز اۇزېک سربازلر آره سیده سوادلی همده فارسی تیلینى اۇقیب و یازیب بيله دېگن کیشی بار مى دېب سۇره گنده، اندخویلیک سربازلر، «هه بار - بار» دېبه جواب بېره دیلر. چاپار نینگ قنى، او قه بېرده دېب سۇره گن سۇراغیکه: حاضر او سرباز تعلیم میدانیده، تعلیم، مشق و تمرینلری بیلن شغلنه ییتی دېب جواب قیتره دیلر تولی سربازلری. غند نینگ حاضر باشیسی: او نینگ زودلیک بیلن چقیرینگ، قوماندان صاحب غند نینگ یانیکه کېلسین دېب بویوره دی. بیر آز زمان اۇتگچ تعلیم میدانیدن قپ - قرا تېرگه توشگن محمد امین جان اسملی عسکر غند قوماندانی نینگ حضوریکه حاضر بۇلیب «شى» توره دی. غند قوماندانی قۇلیده گى بیر مکتوبنى اونگه کۇرسه تیپ، منه بو مکتوبگه مېن ایتگن دېک یخشی جواب یازینگلر دېب بویوره دی. نېچه دقیقه اۇتگچ، مکتوبگه جواب یازیلیب تۇپه توغرى اۇن بیرینچی

سرحدی فرقه باش قوماندانی... ملاحظه سیگه ییباریله دی. قطار مکتوبلر ایچیده محمد امین جان سرباز نینگ محتوا و معنا جهندن تؤولیق یازگن مکتوبی، فرقه باش قوماندانی دقتینی اوزیگه تارته دی. فرقه قوماندانی، شو مکتوبنی کیم یازگن دېب سؤره گنده، مکتوبنی اندخویلیک محمدامین جان سرباز یازگن دېب جواب بېرنگلر اوشه یېرده گی کیشیلر. تېزده اوشه سربازنی یانیمگه آلیب کېلینگلر دېب قوماندان بویوره دی. امین جان نی قوماندان نیمه اوچون اؤز یانیمگه چقیردی دېب، تولى ده گی سربازلر جوده خواطرگه توشیدیلر. فرقه قوماندانی، شو مکتوبنی اؤزینگ یازدینگ می دېب سؤره گنده، تیارسی تورگن آتم رحمتلی، هه اؤزیم یازگن من، ایسته سنگیز باشقه مکتوبنی هم یازیب کؤرسته من دېب جواب بېرگن اېکنلر. و ینه، قوماندان سېن سرباز قېیردن بؤله سن دېب سؤراغ بېرگنده، آتم رحمتلی: مېن تورکستاندن بؤله من دېبه جواب قیتیره ییدیلر. تورکستاندن بؤله من دېگن سؤز قوماندانگه آغیر توشدی میکن دېب خواطرگه توشگن قبله گاه بزرگواریم، هه مېن تورکستاندن بؤله من دېدیلر. و ینه فرقه قوماندانی کولیمسیره ب، رحمتلی آتم گه قره ب: تورکی بیلپور سن می؟ دېب سؤره بدی. (فرقه قوماندانی تورکیه ده حربی تعلیماتنی بیتیرگن حربیلردن ابدی) شو سؤراق رحمتلی قبله گاهمیز قولقلریگه فقط بیرکوتیلیمس مژده بؤلیب درحال «هه تورکی بیلپوریم» دېب جواب قیتیره ییدیلر. فرقه قوماندانی قبله گاه بزرگواریم نینگ بو استعدادینی کؤریب، باشقه ایشلردن بؤشه تیب، اؤز دفتریکه کاتب اېتیب تعینله گن اېکن. اوشبو خبرنی اېشیتگج برجه اندخویلیک سربازلر جوده خرسند بؤلییدیلر.

آتم رحمتلی عسکرلیکنی موفقیت بیلن بیتیریب کؤپ عزت - احترام بیلن ترخیص حجتینی قؤلگه کیریتگنلر. فرقه قوماندانی بیر مکتوب یازیب و ینه اونچه - مونچه سرشته لر توتیب رحمتلی آتم گه تاپشیریب، منه بو مکتوبنی کابلده توره دېگن تانیقلی

شاعر استاد خلیل الله خلیلی قۇللریگه اېلتیب بېرگین و کبیین اندخویگه باریب، عایله اعضالرینگی یقیندن کؤریب، پس قیتیب بو بیرگه کېلگین دېب بویورییدی. پدر بزرگواریم هم کابلگه کھلیب استاد خلیل الله خلیلی (قویاش 1282 - 1366) بیلن اوچره شیب قوماندان بېرگن مکتوبنی استادگه تاپشیره دیلر. آتم رحمتلی، بیر کبچه استاد خلیل الله خلیلی بیلن صحبتده بۇلیب او کیشی نینگ صحبتلریدن بهره مند بۇله دیلر. دېمک بو اوچره شوو رحمتلی آتم عمرلریده اونوتیلمس بیر خاطره بۇلیب قالگن. مېن اېسه اوشبو شیرین خاطره لرنی قیته - قیته آتم رحمتلی آغیزلریدن اېشیتگن من.

حرمت بیلن

استاد محمد امین متین نینگ

اوغیللری کمینه نجیب الله متین

پوهنوال دکتورسید محمدعالم لیبب دن

استاد متین اندخویی تعزیتیده

افسوس، سفر قیلدی اولوغ شاعریمیز

سؤز صنعتیده بیلرمن و ماهریمیز

استاد متین آچوندن اېتدی رحلت

روحینی دعا له شاد اېته یلیک بریمیز

سؤز گلشنیدن اوچدی خوش الحان بلبل

کوز ییلی اېسیب سؤلدى بو بوستان ارا گل

شعر و ادب استادى متین، وای دریغ

سیقردی اجل ایاغیدن ایچق مل

استادمتین حیات اوییدن کۈچدی
 قوتلوق تنین، افسوس که تۈپراق قوچدی
 قیغو ییبلیدن سۈلدی کۈنگیلر باغی
 هم سۈز یوزیدن طراوت و رنگ اوچدی

سۈز ملکی نینگ، آه، شهریارى کبتدی
 قیش کبلدی، ادب باغی بهاری کبتدی
 استادمتین حیاتدن کۈز یومدی
 کۈککه المیدن آه و زاری کبتدی

باغ سخن از طبع متین بُد شاداب
 از شیرۀ جان داد به گل هایش آب
 اهل دل، از او به نیکویی یاد کنید
 چون آخر کار باغبان رفت به خواب

یاد تو به خیر، اوستاد دانا
 بکر اند معانی ات، کلامت زیبا
 زین کهنه رباط رخت بستی آخر
 فردوس برین بهر تو بادا مأوا

شد گرچه تهی میان ما جای متین
 افکنده طنین ز هر سو آوای متین

چون نالۀ حافظ و نئی مولانا
خامش نشود تا به ابد نای متین
(اؤزلیگینی کویله گن قۇشیق، 167 - 168 بیتلر)

<<◇>>

دوکتور الحاج محمداسلم گداز دن
تو ای دژخیم مرگ، ای اهرمن کردار و بی آرم
چگونه تو گلوی نازک فرهنگ پر بار مرا
با دست نامریی بیفشردی؟
تناور تکدرخت بارور در جنگل کم آب و کم سرسبز
که در تنهایی اش با بیشه های سبز و خرم همسری میکرد
چنان بالید و قد افراشت
که از شاخش ثمر روید و برگش سایه گستر شد
و یا چون چلچراغی در شب تاریک
فروغ افگند بر رهگذار رهروان و راه شان بنمود
چنان وخشور با فانوس شعر و نثر خود یک سر
همه کنج و کنار و گوشه ها و بیشه های تار میهن را
طراوت داد و نور افشاند.
چنان روشنگری بنمود،
همه ایل و قبایل دوستش می داشت
چنان آمیخت با مردم
همه اورا گرمی داشت همچون یار نزدیکش!
متین بود و امین آن شاعر شیوا بیان ما
که در این خشک سال شعر و اندیشه

به مضمون آفرینی طاق
و در معنی طرازی او جلو از دیگران بگذاشت چندین گام
تو ای دنیای دون، ای بی مروت، سنگدل، نامرد!
چرا از پا فگندی نازنین سر دفتر و شه بیت شعر ما
و از ما دورتر کردی
به خاموشی کشاندی عاقبت روشن چراغ کلبه کم نور فرهنگم!
چرا خاموش کردی مشعل تابان شعر سرزمین من ؟
<<<>>>

محمدمعالم کوهکن دن
الوداع
استاذ متین اؤتدی عالمدن
درغه سیدن آیریلدی کروان
عندلیبی اهردی بو باغ نینگ
دیدى نازک، کؤنگلی مهربان

بخت سیزلیکدن نالیمه دی او
قاره کونلر کېچیردی باشند
تیک بؤیینی بو کالمه دی غم
اراده سی مېکن می تاشدن

امید بیلن باقدی دنیاگه
دنیا اونگه باقمه دی کولیب
کؤنگلی حزین، لبیده کولگو

قره مه دي اقبال تېرموليب

كتاب اېدي الفتى - دوستي
كوندوز - كېچه اوقيردى هر آن
قلم چېكيب، معنويتدن
قوريب كېتدى محتشم قورغان

ايچ - ايچيده ييغلردى، وليك
قهقهه اوريب كولردى كونلر
نا حقيقيككه، ظلم و ستمگه
سوزلري له تاش آتدى تونلر

يازدي شاعر قصيده، غزل
تاريخيني، خلقيني اويلىب
سېويب - سېويب حياتنى مقتب
طبيعتنى - يورتنى كويلىب

آره ميزدن كېتدى، الوداع
شاعر بوليپ توغيلگن انسان
خاطره سى يشه يدي منگو
اونوتمه يدي كۈنگيللر آسان

<<<>>>

الحاج استاد محمداشرف عظيمي دن

ییغله گی هر دم جهان معرفت فریاد ایتیب
یوت، کؤنگیل خونابه لر ایندی متین نی یاد ایتیب
سؤز گلستانیده بو بؤشلیقنی کییم تۆلدیرگوسی؟
چپکدی آه بلبل چمنده ناله لر بنیاد ایتیب
(یادنامه اثری، 101 بیت)

<<<>>>

استاد محمداسحاق ثنا دن
استاد من، به یاد تو تنها گریستم
غرق سرشک گشته سراپا گریستم
ای اوستاد شعر و سرود و سخن متین
از هجر تو به لفظ و به معنا گریستم
دیدم به صفحه های دواوین ز تو اثر
از شعر و نثر جمله گهر زا گریستم
رفتی گزیده یی تا ره بی بازگشت را
من از غم فراق تو هرجا گریستم
فرزانه شاعر دو زبان بودی، ای متین
کردی سفر، ز سوگ تو شب ها گریستم
آموختم ز تو سخن و شعر و شاعری
رفتی مرا گذاشته تنها، گریستم
کاغذ ز اشک خامه شده تر به سوگ تو
من گه خموش و گاه به غوغا گریستم
جایت بهشت عدن ثنا خواهد از خدا
با این دعا به درگه مولا گریستم

(یادنامه، 98 - 99 ببتلر)

<<<>>>

عبدالکریم جلال فرهیخته دن
در سوگ استاد متین اندخویی

آمد به جهان شعر با گام متین
گلزار ادب ز محضرش گشت وزین
از رفتن او همه غمینیم غمین
آری، دنیا همه همین است همین

از خطۀ فاریاب تا بلخ برین
وز بلخ برین تا به دیار غزنین
در سوگ تو ای اختر رخشان ادب
دل های سخن شناس استند حزین

دردیست به دل ولی بیان نتوان کرد
اشکیست به چشم کش روان نتوان کرد
این درد به غیر آشنا نتوان گفت
سریست که بی محل عیان نتوان کرد

از قافله فحول در بوم ظهیر
آن کو همه جا به تکسواراست شهیر
فحلی سغر خلود در پیش گرفت

مأوات بهشت باد، ای مرشد پیر
(اوزلیگینی کویله گن قۇشیق، 178 - 179 بیتلر)

<<<>>>

عبدالحنان قیلیچ ارسلان دن
استادمتین تعزیتیده
قباغینی اویگن بولوت
سایه قیلگنده،
گلرر سۇلماقده ابدی
بلبلر اېسه اۇلماقده ابدی...
نېگه کیم
بیر یاقدن
قویاش کۆزینی بولوت آگندی
بیر تماندن اېسه،
بلبلر نینگ أغزی تیکیلگن ابدی...
بیر دم
چقنه گن یولدوز
کخک قوچاغیده توغیلدی - یو
قاره بولوتنی تېشیدی...
گلرر کولیشگه
بلبلر اېسه سیره شگه باشله دی...
او،
گاهیده ترانه اۇقیردی
گاهی هم غزل اۇقیردی...

نه یالغیز گللرنی کولدیرردی

حتا

نوچه لگن گللرنی اؤسدیرردی هم ...

اؤز نورینی ساچدی

ادب باغینی یشتندی

آلتین سؤزلرینی هم ساوغه قیلدی

بیراق

مینگ افسوس!

پارله گن یولدوز

ناگاه،

کېلگنیدېک، کېتدی هم ...

سؤرسنگیزلر اونینگ اسمی نیمه دېب ؟

جوابیم سیزلرگه: او اولوغ ذات نینگ،

آتی «متین» بؤلیب منگو قالدی!

(اؤزلیگینی کویله گن قۇشیق، 188 - 189 بیتلر)

<<<>>>

جلال الدین قیامی دن

دوش در سوگ یکی مرد خرد

شد سرم بر چالۀ حسرت فرو

تا سحر با یاد او بگریستم

چشم من ز اشک روان شد همچو جو

یاد نیکش را گرامی داشتم

او «متین» بُد، شاعر شیوا سخن
 چامه هایش دلنشین و مشکبو
 بهر انشای نوای قلب خود
 در حق آن صاحب نام نکو
 خامه و قرطاس بگرفتم به دست
 داشتم رایانه هم در پیشرو
 بود چون دشوار ادای مطلبم
 با خرد کوتاه کردم گفتگو
 گفتم: ای دانای رمز و رازها!
 عصر ما را دیگر آن فرزانه کو؟!
 آه سردی برکشید و بر شمرد
 «شاعر نازکخیالی بود او»
 در حیاتش بود «دانا و ادیب»
 وادریغا زین جهان برتافت رو
 سال فوتش را چو می جستیم، بگفت:
 «مهربانی کن، ز آثارش بجو»
 در رثایش زد قیامی این رقم
 روح او تا شاد گردد در منو
 (چبرای پرواغی، جلال الدین قیامی نینگ شعر تۈپلمی، 136 - 137 ببتلر)

<<<>>>

زلمی عزیزلی
 وادریغا، حسرتا! استاد رفت
 معرفت را بانی بنیاد رفت

شاعر نامی ترکستان زمین
 کرد آثار زیاد ایجاد، رفت
 از نوایی و فضولی بهر ما
 وارث و فرزانه آزاد رفت
 افتخار آمیز نامش بد متین
 با متانت زیست و دلشاد رفت
 اوستاد شاعران ملک ما
 یاد او دایم گرامی باد، رفت
 ای عزیزی، چون نگرید چشم دل
 کاوستاد از این خراب آباد رفت
 (اؤزلیگینی کویله گن قوشیق، 187 بیت)
 <<<>>>

غلام سخی وکیل زاده اندخویی دن
 سؤز استادی
 فغانلر کیم سخن استادی مرد نکته دان کبتدی
 بوتون ابل قلبینی حسرتده تشلب ناگهان کبتدی
 سخن سرتاجی، معنا صاحبی هم شاعر دوران
 رباعیده یبتوک فرزانه، ابلگی چون سنان کبتدی
 عطوفت مظهری، کان شرافت، مرد صاحب‌دل
 سخن اقلیمیده شهرت قازانگن قدردان کبتدی
 بهرب زینت غزل باغینی معنا زیوری بیرله
 چمنزار ادبدن، عندلیب نغمه خوان کبتدی
 قصیده شیوه سیده ابلگی ابردی فرخی ینگلیغ

رباعی سبکیده خیام دېک طبعی روان کبتدی
 فقیرانه حیات اؤتکزدی اوشبو دهر بوییده
 شو باعث اېل ارا اؤزدن قۇییب نام و نشان کبتدی
 صدف بغریده اینجو دېک ابدی پنهان هر دایم
 سبب شولکیم اولوس قلییده چون دُر نهان کبتدی
 نېچه ییل ضعفلیغ پیوسته محزون اېتدی احوالین
 شو باعثدن کؤرینگ شاعر متین بس ناتوان کبتدی
 نوایی سبکی، بیدل طرزی، قربت یؤلینی، دایم
 اؤز ایجادیده تعقیب ایله گن فخر زمان کبتدی
 کوچینگ ییتگونچه یاز موزون غزل استاد نی اېسلب
 وکیل، تا دېسین اېل، سؤزی تا هفت آسمان کبتدی
 (اؤزلیگینی کویله گن قۇشیق، 169، 170، 173، 174، 175، 176 بیتلر)

<<<>>>

نجیب الله متین دن
 در سوگ پدر بزرگوارم
 وا دریغا ای فلک! از من ربودی تاج سر
 تاج سر می خواندمش من، مهربان والا پدر
 خون گریستم در وفاتش، ریختم خونا ب چشم
 سوگوار و دردمندم، چون شدم بی بال و پر
 سر به بالینش نهاده، خوش بهشتی داشتم
 آن بهشت و آن فراغت شد همه زیر و زبر
 گاه گه می شد پریشان حال من از روزگار
 پند می داد و تسلی: «غم مخور جان پدر»

قبله راز و نیازم، تکیه گاهم بود او
 رفت یکباره ز دستم، نالم از شب تا سحر
 بود ادیب و مرد دانش با صفا و اهل دل
 مهربان و نکته دان و عالم و والا گهر
 هم سخن می گشت معمور، هم نشین مسحور او
 داشت او احساس پاک و قلب پر مهری به سر
 یار و یاور بود بر من در مسیر زنده گی
 خوش بساط و خوش نشاط و دوستان بر دور و بر
 دانشی مرد حکیم، از هر جهت شخص امین
 بود در عزمش متین او می سرود اشعار تر
 خاطراتش جاودان باد و روانش شادمان
 من متین ای کاش گردم بهر او شایان پسر
 (یادنامه، 124 - 125 ببتلر)

استاد محمدامین متین اندخویی شعرلریدن اؤرنکلر

عشق میهن
 عشق میهن پروری را تا به دل ها ریختند
 زین شرر ها بیشتر در سینۀ ما ریختند
 سبزه می روید عبیر افشان ز خاک کشورم
 بر رخسار شبنم ز رخسار ثریا ریختند
 از سر راهش بچینم گرد با نوکِ مژه
 در رگ من جای خون بس ذوق شیوا ریختند
 جام پیروزی به کف چون لاله برخیزد ز خاک
 قطره خونی که مردم بهر فردا ریختند
 تا کشایم لب ز حرفم میدمد مضمون مهر

رنگ و بو را در سرشت غنچه زیبا ریختند
 بلبل ما را خروش از کیف صهبای گل است
 طرح این پیمانه را بنگر چه رعنا ریختند
 می سراییم چون متین از شوق میهن شعر ناب
 طبع گوهر زای ما را فیض معنا ریختند
 (باغ لاله پوش، 21 بیت)

گرد الم

گرد الم نشسته به راه گلو مرا
 بخشد ز روی لطف شفا کاش او مرا
 بهر عیادتکم کند الطاف بوسه یی
 بخت خجسته می دمد از چارسو مرا
 پیراستم ز فیض قناعت غبار دل
 اینست نزد جوهریان آرزو مرا
 با شوق سوی مشهد عشاق می روم
 پیوند زنده گیسست به هر تار مو مرا
 سیراب سر ز خاک کشم روز رستخیز
 در نزع، لب به لب نهدم چون سبو مرا
 عمریست بوی خون چکد از نوک خامه ام
 از بس گزیده طعنه هر کینه خو مرا
 روشن شود به یاهو سرا رمز فکرتم
 در معنی نفیس کند جستجو مرا
 نازم به علو همت والای خویشتن
 دورم فگنده از نظر سقله خو مرا
 حرف متین گرفته اثر از گداز عشق

شادم که روشن است دل از مهر او مرا

(باغ ارم، 195 بېت)

دولت سایه سی

تون آقشام باغ ارا بلبل ترنم دمبدم چپکتی

خلایق نالشین تېنگلب حالات بېش و کم چپکتی

نې فاریم نوحه اېردی تېلبه دللر قیته جانلندی

نې اېزگو نغمه اېردی عشق اېلی میل صنم چپکتی

بو لذتلی صدادن انچه مست و شادمان اېردیم

کؤنگول سؤزگه تیل آچدی، برماغیم عزم رقم چپکتی

اولوغ تېمور وصفین کویله ماققه خامه تېبره تدیم

قولاغیمگه خرد احسنت دېب فرحتلی دم چپکتی

نې دولت سایه سالدی باشینگگه اېی قرداشیم بولکون

حسد اهلی اویانگن طالعینگدن رنج و غم چپکتی

جهان اېسکیردی اما اوتمیشینگ تصویری تابان دیر

آچون کؤزگوسیده تُرکانه تصویرینگ عجم چپکتی

ایسیق قوینینگده باتور یشنه گن صاحب قرانلر بار

صلابت تختی اوزره هر بیررسی جام جم چپکتی

سیاست نینگ بیریک اربابی اېردی تېمور فاتح

اونینگ آلیده شه لر تیز بوکیب باشینی خم چپکتی

سواشده قهرمانلیک لر اوْزیدن اوْیله کؤرستدی

که اوْتروسیده بیردم هم چیدالمی خصم رم چپکتی

چاپیب آت، اویناتیب شمشیر اېتدی بیر یوزین تسخیر

فلک طاقیده زهره فتحی صوتین زیر و بم چپکتی

عدالت نینگ قویاشی اول زمان یاروتدی دوراننی

فراغت سایه سی آستیده اېل اېرکین قدم چپکتی

نه یالغوز ربع مسکون یرمیده اپردی یبریک خاقان
 بیلیم معراجی گه هم قد چؤزیب اولکن حشم چپکتی
 بیلیک بابیده قورگن یورتی، نپ قوتلوغ بنا دیر کیم
 قویاش آلتین سوپورگوسی اونی هر صبحدم چپکتی
 ادب اربابینی دایم سپوردی احترام آیلب
 بیلیمدانلر اونینگ درباریده ناز و نعم چپکتی
 معانی اهلی ابداعی اثرلر ایتدیلر ایجاد
 معارف سبوگوچی سلطانیمیز دست کرم چپکتی
 بیزه لدی معرفت نینگ نقشی بیرله صفحه لر زیبا
 زمان برماغی هر برگینی گنج مغتنم چپکتی
 اولوغ بیگ مینگ و سگیز یولدوز اسرارینی کشف آیلب
 قوانچ اوجی اوزه تاریخ بویچه علم چپکتی
 هنر گلزارینی انداغ گؤزل یشتندی بای سونغور
 اونینگ رعنا لیگیدن رشک طاووس ارم چپکتی
 بلاغت بوستانین بایقرا یشتندی خوش، اما
 نوایی بو چمن کؤرکم لیگیگه چوخ همم چپکتی
 تمدن مشعلینی یاقدی بابر هند ملکیده
 بو منگو افتخارین صفحه لر اوزره قلم چپکتی
 متین، صاحبقیران وصفینی کویلب فخر ایت، لیکن
 اونینگ یوز مینگ صفاتیدن قچان بیرین رقم چپکتی
 (باغ لاله پوش، 247 - 249 بیتلر)

بغیر قانی

صبا فرزانه لر آلیده حرمت بیرله گفتار ایت
 مودت یورتیدن سوغا کبتیر گانیم پدیدار ایت

مېنينگدېك آيريليغ دردینی چېككنلر قولايگه
 اۇقيب شيرين نوا لرنی اچيق كانين شکر بار اېت
 تاتيپ اېزگو بيانيم لذتين كولگنده قرداشيم
 ايکی ميگون دوداغیدن سۇريب سۇنگ طوف دیدار اېت
 يۇنيب نرگس نبي دن خامه، گلگون نکته لر يازديم
 بغير قانی بيله بو نامه منظم اولدی تذکار اېت
 نفس چېکسم محبت نغمه سی جان تاریدن ينگرر
 سۇزومدن کۆرکه باييم مهري اېسکانینی اظهار اېت
 کوييب هجرانده ياش اۇرنیگه، آقدی کۆزلريمدن قان
 اېتاگيم بۇيله گلنار اۇلگانیدن اېلنی اخبار اېت
 خزان بيدادیدن دردا که طبعيم غنچه سی سۇلدى
 خبرسيزلرنی کۆنگيل اضطرابیدن خبردار اېت
 کۇريب قديم بوکيلگانینی سۇرمایدور بيراو حاليم
 اۇقيب اشعاريم، او غفلتده ياتگن اېلنی بيدار اېت
 گۆزلر آليده مسکين متين سانسيزليگيم بيلديم
 کېل ايمدی قيته باشدن سېوگی رمزين مشق و تکرار اېت
 (چشم غزاله، 228 بېت)

منبعلر

- 1 - امینی، محمدکاظم امینی، قویاش 1395 ییلى، یادواره استاد محمدامین متین اندخویی، تۇپلاوچی: محمدکاظم امینی، استاد نینگ (75) توغیلگن ییلى مناسبتی بیلن چاپ ابتیلگن مقاله لر و شعرلر تۇپلمی، نشر ایتووچی: فاریاب معلم تربیه لش ریاستی، تورکستان باسمة خانه سی، میمنه شهرى، فاریاب.
- 2 - انور، مولانا محمداسحاق، قویاش 1384 ییلى، چراغ زنده گى، شعرلر تۇپلمی، استاد محمدامین متین اندخویی نینگ باش سۇزى و اهتمامی بیلن، بېزه کچی: سهراب سامانیان، باختر فرهنگى و انتشاراتى بنیادی باسمة خانه سی.
- 3 - تۇلقین، داکتر صلاح الدین، میلادی 2016 ییلى، افغان تورکستانى ادبیاتیندن اۇرنک بیر شخصیت استاد متین، تورکیه کلتور و توریزم وزیرلیگی نظری آستیده، استانبول، تورکیه.
- 4- تۇلقین، محمدحسن، نشرگه تیارلنگن اثر، قویاش 1398 ییلى، استاد محمد امین متین اندخویی وفاتی مناسبتی بیلن یازیلگن پیاملر، مقاله لر و مرثیه لر تۇپلمی، توزه توچی: پوهنوال دکتورسید محمدعالم لیب، نشر ایتووچی: بايقرا فرهنگى اویوشمه سی، واژه باسمة خانه سی،
- 5 - غیبی، مولانا خواجه سیدغیب الله، قویاش 1383 ییلى، گلشن قدس، شعرلر تۇپلمی، استاد محمد امین متین اندخویی نینگ باش سۇزى و توضیحاتی بیلن، بېزه کچی: عبدالله بکاول، نشر ایتووچی: برکت قادری، الازهر مؤسسه سی باسمة خانه سی، قصه خوانی پشاور، پاکستان.
- 6 - قیامی، جلال الدین، قویاش 1402 ییلى، چپرای چرواغی، توزه توچی و مقدمه مؤلفی پوهنوال دکتور سید محمدعالم لیب، صورتگر باسمة خانه سی، مزارشریف.
- 7- متین اندخویی، استاد محمدامین، قویاش 1391 ییلى، اندخوی و جایگاه آن در تاریخ، اندخوی تاریخی حقیده تحقیقی اثر، ایکینچی چاپی، مالی یاردمچیلر: استاد متین نینگ بیر قنچه ارادتمندلری، نشر ایتووچی: تعلیمی انتشارات مؤسسه سی، دوستان

باسمه خانه سی، مزارشریف.

8- متین اندخویی، استاد محمدامین، قویاش 1379، «باغ لاله پوش» شعرلر تۆپلمی، توزه توچی: پوهنوال دکتور سیدمحمدعالم لیب، نشر ایتووچی: الحاج سیدنظام‌الدین اندخویی، حلیمی باسمه خانه سی، پشاور، پاکستان.

9 - متین، استاد محمدامین، قویاش 1391 ییلی، مروری بر نبشته‌های روی دیوار، کمپیوترچی: نجیب الله متین، نشر ایتووچی: الحاج محمدعظیم مسگر، صورنگر باسمه خانه سی، مزارشریف.

10- متین اندخویی، استاد محمدامین، قویاش 1396 ییلی، سادات دودمان سیدبرکه اندخودی، ایکینچی چاپی، نشر ایتووچی: جنرال سیدغیب‌الله سادات، تایپ و بزه کچی: نجیب الله متین.

11- متین اندخویی، استاد محمدامین اهتمامی بیلن، قویاش 1393 ییلی، زمزمه‌های روحنواز، استاد عبدالغفور کمال آوازیده مقام پرده لریده اؤکیلگن متقدم شاعرلر شعر لری نینگ تۆپلمی، بیرینچی چاپی، نشر ایتووچی: الحاج برکت الله قادری.

12- متین اندخویی، استاد محمدامین، راهیابی هنر موسیقی کلاسیک در اندخوی، جوزجانان روزنامه سی ببتلریده ترقه تیلگن مقاله.

13 - متین اندخویی، استاد محمدامین، هنرمندانی که در اندخوی درخشیده اند، استاد نینگ چاپ ایتیلمه‌گن منثور اثری. اوشبو اثر کمینه نینگ کتابخانه سیده سقلنماقده.

14- متین اندخویی، استاد محمدامین، قویاش 1385 ییلی، سیمهای برازنده اندخوی، نشر ایتووچیلر: رحمتلی الحاج عبدالغفار غضنفر نینگ فرزندلری، فرهاد باسمه خانه سی، مزارشریف.

15- متین اندخویی، استاد محمدامین، قویاش 1383 ییلی، کاسه چوبین، باباولی گه شهرت قازانگن «بابا سنگو» نینگ منظوم و منثور زنده گینامه سی، نشر ایتووچی: آلمان مملکتیده‌گی افغان داکتر لری اویوشمه سی، کمان طلایی باسمه خانه سی، پشاور، پاکستان.

16- متین اندخویی، استاد محمدامین، 1385 خورشیدی، شمعی بر مزار خاموشان،

داملا پیغمبرقل نینگ روحانی شخصیتی حقیده ایجاد ایتیلگن مقاله لر تۋپلمی، تایپ و بېزه کچی: انجنیر محمد نعیم غفوری، نشر اېتووچیلر: داملا پیغمبرقل نینگ فرزندلری، فرهاد باسمه خانه سی، مزارشریف.

17- متین، استاد محمدامین، قویاش 1394 ییلی، جاودانگان، اندخوی متقدم و چاغداش شاعرلر و یازووچیلری حقیده گی تحقیقی منشور اثر، نشر اېتووچې: تعلیمی انتشارات مؤسسه سی، مزار شریف.

18- متین اندخویی، استاد محمدامین، قویاش 1391 ییلی، «چشم غزاله»، توزه توچی و مقدمه پوهنوال دکتور سیدمحمدعالم لیب، حروفچی: استاد محمد رسول کفاش، نشر اېتووچې: استادنینگ بیر قطار فرهنگي اخلاصمندلری، امیری چاپخانه سی، کابل.

19- متین، استاد محمدامین، قویاش 1397 ییلی، «باغ ارم» اوچینچی شعر تۋپلمی، توزه توچی و باش سۆز: پوهنوال دکتور سیدمحمدعالم لیب، غلام سخی وکیل زاده نینگ اهتمامی بیلن، نشر اېتووچې: الحاج مسعود احمد مسعود، کمپیوترچی: نجیب الله متین، کاروان باسمه خانه سی، کابل، افغانستان.

20 - متین اندخویی، استاد محمدامین، قویاش 1367 ییلی، مرز خورشید، شعرلر تۋپلمی، نشر اېتووچې: افغانستان یازووچیلر انجمنی، خطاط: محمدهاشم حریر، دولت باسمه خانه سی، کابل.

21 - متین اندخویی، استاد محمدامین، کۈنگول سۆزی، شعرلر تۋپلمی، نشر اېتووچې: افغانستان دموکراتیک جمهوریتی یازووچیلر اویوشمه سی، افغانستان دموکراتیک حزبى نشرات مؤسسه سی تمانیدن چاپ ایتیلگن.

22 - متین اندخویی، استاد محمد امین، قویاش 1395 ییلی، قوانچ اوجی، (76) بیتلیک قصیده، کمپیوتر: نجیب الله متین، اوچینچی چاپی، بېزه کچی: محمدهمایون ندیم، نشر اېتووچیلر: اندخوی نینگ فرهنگ سپور یاشلری، چاپ یېری: مزارشریف.

23 - متین اندخویی، استاد محمدامین، قویاش 1396 ییلی، ساز پرده لریده کویلنگن

قۇشيقلىر، چاپگه تيارلنگن شعر تۇپلىمى، استاد عبدالغفور كمال آوازىده مقام پرده لريده كويلنگن، متقدم شاعر قلمىگه منسوب شعرلر تۇپلىمى، كمپيوترچى: نجيب الله متين، بېزه كچى: عبدالله غنى زاده، نشر اېتووچى: آقچه تومنى بلديه سى فرهنگى كمىته سى، قىومى باسمه خانه سى، مزارشرىف.

24 - ندرت، مولوى محمد عوض، قوياش 1392 يىلى، دبستان محبت، شعرلر تۇپلىمى، استاد محمدامین متین اندخویی نینگ باش سۆزى و اهمتامى بيلن، بېزه كچى: نجيب الله متين، نشر اېتووچىلر: مولوى محمدعوض ندرت نینگ فرزندلرى الحاج رحمت الله نجار و عزت الله، صورتگر باسمه خانه سى، مزارشرىف.

25 - نصرت، مولانا محمد اسدالله، قوياش 1387 يىلى، مژده رحمت، شعرلر تۇپلىمى، سۆز باشى و تۇپلاوچى: استاد محمدامین متین اندخویی، نشر اېتووچى: الحاج بركت الله قادرى، بېزه كچى: عليشېر هدايت، ميرزا اولوغ بېگ باسمه خانه سى، مزارشرىف.

26 - وکیل زاده اندخویی، غلام سخی، قوياش 1399 يىلى، آنه تيليم، جان و دليم، شعر تۇپلىمى، كمپيوترچى: عبدالمطلب عظيمى، صورتگر باسمه خانه سى، مزارشرىف.

27 - وکیل زاده اندخویی، غلام سخی، قوياش 1399 يىلى، ياد نامه، استاد متين اندخویی وفاتى نینگ بير يىللىگى مناسبتى بيلن يازيلگن پياملر، مقاله لر و مرثيه لر تۇپلىمى، نشرگه تيارلنگن اثر، توزه توچى: پوهنوال دكتور سيد محمدعالم لبيب، نشر اېتووچىلر: اندخوى بير قنچه فرهنگ سېور ضياءليلرى، صورتگر باسمه خانه سى، مزارشرىف.

28 - وکیل زاده اندخویی، غلام سخی، قوياش 1402 يىلى، يورهك سۆزى، استاد مولانا محمد اسحاق انور شعر تۇپلىمى، نشرگه تيارلنگن اثر، نشر اېتووچى: حكمت الله انور، صورتگر باسمه خانه سى، مزارشرىف.

29 - وکیل زاده اندخویی، غلام سخی، قوياش 1403 يىلى، تاريخ اندخوى، پوهنوال دكتور سيد محمدعالم لبيب باش سۆزى و نظرى آستيده، نشر اېتووچىلر: اندخوى فرهنگ سېور ضياءليلرى، سعيد باسمه خانه سى، كابل.